

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI**

**SPORCU KARAKTERİNİN SPORTMENLİK DAVRANIŞLARI
REKABETÇİ AGRESİFLİK VE ÖFKE İLE İLİŞKİSİ**

Doktora Tezi

Ömer Faruk YAZICI

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Özgür BOSTANCI**

**SAMSUN
2021**

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI**

**SPORCU KARAKTERİNİN SPORTMENLİK DAVRANIŞLARI
REKABETÇİ AGRESİFLİK VE ÖFKE İLE İLİŞKİSİ**

Doktora Tezi

Ömer Faruk YAZICI

Danışman

Doç. Dr. Özgür BOSTANCI

SAMSUN
2021

TEZ KABUL VE ONAYI

Ömer Faruk YAZICI tarafından, Doç. Dr. Özgür BOSTANCI danışmanlığında hazırlanan (*Sporcu Karakterinin Sportmenlik Davranışları Rekabetçi Agresiflik ve Öfke İle İlişkisi*) başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 10.2.2021 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Bülent GÜRBÜZ Ankara Üniversitesi Spor Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı		☒
			Kabul
			☐
			Ret
Üye (Danışman)	Doç. Dr. Özgür BOSTANCI Ondokuz Mayıs Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı		☒
			Kabul
			☐
			Ret
Üye	Doç. Dr. Yener AKSOY Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rekreasyon Anabilim Dalı		☒
			Kabul
			☐
			Ret
Üye	Dr. Öğretim Üyesi Levent BAYRAM Ondokuz Mayıs Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı		☒
			Kabul
			☐
			Ret
Üye	Dr. Öğretim Üyesi Yakup PAKTAŞ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı		☒
			Kabul
			☐
			Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY

... / ... / ...

Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım yüksek lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklarda gösterilenlerden oluştuğunu, enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

İmza

23 /02 / 2021

Ömer Faruk YAZICI

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı : Sporcu Karakterinin Sportmenlik Davranışları Rekabetçi Agresiflik ve Öfke İle İlişkisi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 18/01/2021 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 13

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

İmza

... /... / 2021

Doç. Dr. Özgür BOSTANCI

ÖZET

SPORCU KARAKTERİNİN SPORTMENLİK DAVRANIŞLARI REKABETÇİ AGRESİFLİK VE ÖFKE İLE İLİŞKİSİ

Ömer Faruk YAZICI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı

Doktora, Şubat/2021

Danışman: Doç. Dr. Özgür BOSTANCI

Bu araştırma sporcuların karakter, sportmenlik yönelimleri, rekabetçi agresiflik ve öfke düzeylerinin belirlenmesi, birbirleriyle ve bazı değişkenlerle olan ilişkilerinin ortaya konulması amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, nicel yaklaşımın genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma grubunu 2019-2020 sezonunda farklı spor dallarında spor hayatını devam ettiren 343 kadın ($Ort_{yaş}=20.86\pm 3.17$), 509 erkek ($Ort_{yaş}=21.89\pm 4.69$) olmak üzere toplam 852 sporcu ($Ort_{yaş}=21.48\pm 4.17$) oluşturmaktadır. Araştırmada kişisel bilgi formunun yanında, “Spor Karakter Ölçeği” (SKÖ), “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” (ÇBSYÖ) ve “Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği” (SSÖÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizi için, t-testi, ANOVA, Pearson korelasyon ve Regresyon analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Sporcuların spor karakterleri (4.21 ± 0.53) ve sportmenlik yönelimlerinin (4.23 ± 0.48) ortalamasının üzerinde, sporda saldırganlık ve öfkelerinin ise ortalamasının altında olduğu görülmüştür (2.45 ± 0.74). Kadınların dürüstlük, antisosyal, adalet, KYS puanları, erkeklerin saldırganlık puanları yüksektir. Yaşı büyük olanların daha merhametli, küçük olanların ise daha saldırgan olduğu görülmüştür. 1. sınıfta okuyan ve amatör sporcuların daha anti-sosyal olduğu, bireysel sporcuların daha dürüst, anti-sosyal, KYS, RS, takım sporcularının daha saldırgan olduğu, Antrenman yılı az olanların adaletli, çok olanların saldırgan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlaç kullananların daha öfkeli olduğu, Alkol kullananların dürüstlük, anti-sosyal, adalet, KYS ve SSB, Sigara kullananların anti-sosyal ve KYS puanlarının düşük, alkol kullananların öfke ve saldırganlık, sigara kullananların ise sadece saldırganlık puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gelişim seminerine katılıma göre anti-sosyal ve saldırganlık boyutlarında anlamlı farklılık görülmemiş, diğer tüm boyutlarda katılanların lehine yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, bölüm, gelir ve doktora gitme değişkenleri arasında anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır.

Sonuç olarak, spor karakteri ve sportmenlik yönelimi arasında pozitif yönde yüksek ($r=.705$), sporda saldırganlık ve öfkenin spor karakteri ve sportmenlik ile arasında negatif orta seviyede anlamlı ilişki olduğu görülmüş olup, spor karakteri arttıkça sportmenliğin arttığı, sporda saldırganlık ve öfke arttıkça spor karakterinin ve sportmenliğin azaldığı söylenebilir. Ayrıca, diğer bir önemli sonuç ise sportmenliği yordamada spor karakterinin (%56) önemli bir rolünün olduğudur.

Anahtar Sözcükler: Spor karakteri, sportmenlik, agresiflik, öfke, rekabet

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN COMPETITIVE AGGRESSION AND ANGER SPORTSMANSHIP BEHAVIORS OF ATHLETE CHARACTER

Ömer Faruk YAZICI

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Physical Education and Sports

Doctorate, February/2021

Supervisor: Assoc. Prof. Özgür BOSTANCI

The aim of this research was to examine the character, sportspersonship orientation, competitive aggressiveness and anger levels of the athletes, and to reveal their relationship with each other and some other variables. The general survey model of the quantitative approach was used in the study. The study group of the research consisted of 852 athletes (Mean age = 21.48 ± 4.17), who continue their sports life in different sports branches during the 2019-2020 season. The study group was composed of 343 female (Mean age = 20.86 ± 3.17) and 509 male (Mean age = 21.89 ± 4.69) athlete. As data collection tools; "Personal Information Form", "Sport Character Scale" (SCS), "Multidimensional Sportspersonship Orientation Scale (MSOS)" and "Aggressiveness and Anger in Sports Scale (AASS)", were used. The statistical methods used for data evaluation were T- tests, one-way ANOVA, Pearson Correlation Test and Regression Test.

The study revealed that the sports characters (4.21 ± 0.53) and sportspersonship orientations (4.23 ± 0.48) of the athletes were above moderate, and their aggression and anger in sports were below the moderate level (2.45 ± 0.74). Honesty, antisocial, justice, KYS scores of women and aggression scores of men were found to be high. The results show that the older participants were more compassionate, while the younger ones were found to be more aggressive. It has been concluded that first-year athletes and amateur athletes were more anti-social, individual athletes were more honest, anti-social, KYS and RS, team athletes were more aggressive, those with less training years were just, and those with more training years were aggressive. It was found that drug users were more angry, alcohol users had a lower score of honesty, anti-sociality, justice, KYS and SSB, smokers had lower anti-social and KYS scores. Alcohol users had high anger and aggression scores, while smokers only had high aggression scores. No significant difference was found in anti-social and aggression dimensions according to participation in the development seminar, and it was found to be high in favor of the participants in all other dimensions. In addition, no significant difference was found between the variables of department, income and visiting a doctor.

As a result, there was a highly positive correlation between the the sports character and the sportspersonship orientation ($r=.705$) and there was a moderately negative correlation between the aggression and the anger in sports with the sports character and the sportspersonship. It can be said that as the the sports character level increases, the sportspersonship level increases and as the aggression and anger increase in sports, the sports character and sportspersonship decrease. Also, another important result is that the sports character (56%) is significant role in predicting sportspersonship.

Keywords: Sportsman character, sportsmanship, aggression, anger, competition

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu araştırma sonuçları ile sporcuların karakteri, sportmenlik yönelimleri ve sporda saldırganlık ve öfkeleri konusunda nispeten bir fikir sahibi olunacaktır. Bu araştırmanın, bu çalışma alanıyla ilgili olanlara yeni çalışmalar yapma anlamında ışık tutmasını umuyorum, beden eğitimi ve spor alanında yapılan tüm araştırmaların öneminin daha iyi anlaşıldığını görmeyi ümit ediyorum.

Kalbimizde her zaman yeri olan saygıdeğer, kıymetli hocam merhum Prof. Dr. Mehmet Yalçın TAŞMEKTEPLİĞİL'i rahmet, minnet ve şükranla yad ederim.

Araştırmamın bütün süreçlerinde başta samimiyetini, anlayışını, tecrübesini ve kıymetli bilgisini hiçbir zaman esirgemeyip geleceğime ışık tutan danışmanım Doç. Dr. Özgür BOSTANCI'ya, tez izleme komitesinde yer alan geri bildirimleri ve eleştirileri ile bana ufuk açan kıymetli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Levent BAYRAM, Dr. Öğr. Üyesi Yener AKSOY'a; verilerin toplanma sürecinde yardımlarına başvurduğum öğretim elemanı ve antrenör arkadaşlarıma, aynı zamanda araştırmaya katkı sağlayan tüm sporculara da ayrıca teşekkür ederim.

Hayatımın ve araştırmamın farklı dönemlerinde kıymetli bilgilerine başvurarak, beni sabırla dinleyip sorularıma içtenlikle cevap veren ve varlığını her zaman yanımda hissettiğim kıymetli hocalarım Prof. Dr. Bülent GÜRBÜZ, Dr. Öğr. Üyesi Yakup PAKTAŞ, Dr. Öğr. Üyesi Ceyhun ALEMDAĞ, Dr. Öğr. Üyesi Serdar ALEMDAĞ ve kıymetli arkadaşım Doç. Dr. Çağdaş CAZ'a; beni her zaman güler yüzle karşılayan ilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli arkadaşlarım Dr. Öğr. Üyesi Ali Kerim YILMAZ ve Arş. Gör. Muhammet Hakan MAYDA'ya da ayrıca teşekkür ederim.

Benim bu güzel günleri görmemi sabırla, anlayışla ve heyecanla bekleyen, dile getiremeyeceğim boyutta her an her anlamda yanımda olan sevgili ailem; Nurhan YAZICI, Onur YAZICI, Beyzanur YAZICI, Orhan YAZICI ve nişanlım Maide ULUCAN'a; başta biricik annem'e sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Ömer Faruk YAZICI

Şubat 2021

Canım Annem Nurhan YAZICI'ya İthafen..

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Sporda Karakter ve Gelişimi.....	4
2.1.1. Ahlaki Bakış Açısı ile Karakter	5
2.1.2. Sporda Karakter Gelişiminin Kuramsal Çerçevesi	6
2.1.2.1. Piaget'nin Ahlak Gelişimi Kuramı	6
2.1.2.2. Kohlberg'in Ahlak Gelişimi Kuramı	6
2.1.2.3. Rest'in Dört Bileşenli Modeli	8
2.1.2.4. On İki Bileşenli Bir Ahlaki Eylem Modeli	9
2.1.2.5. Karakter Gelişimi Açısından Sosyal Öğrenme Kuramı	10
2.2. Sportmenlik.....	11
2.2.1. Fair Play	13
2.2.2. Spor Etiği	15
2.2.3. Sportmenlik Dışı Davranışlar.....	16
2.3. Rekabetçi Saldırganlık ve Öfke	20
2.3.1. Saldırganlığın Kuramsal Çerçevesi.....	22
2.3.1.1. İçgüdü Kuramı	22
2.3.1.2. Fizyolojik (Biyolojik) Kuram	24
2.3.1.3. Engellenme Saldırganlık Kuramı.....	25
2.3.1.4. Saldırganlık Açısından Sosyal Öğrenme Kuramı	26
2.3.1.5. Ahlaki Akıl Yürütme ve Saldırganlık Kuramı	29
2.3.1.6. İpucu-Uyarılmışlık Kuramı	30
2.3.2. Sporda Rekabetçi Saldırganlık.....	30
2.3.3. Sporda Rekabetçi Öfke	32
2.3.4. Sporda Öfke ve Agresif Davranış Yönetimi	33
3. MATERYAL ve YÖNTEM	36
3.1. Araştırma Modeli	36
3.2. Araştırma Grubu	36
3.3. Verilerin Toplanması	37
3.3.1. Veri Toplama Araçları	37
3.3.1.1. Kişisel Bilgi Formu.....	37
3.3.1.2. Spor Karakter Ölçeği	37
3.3.1.3. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği.....	38
3.3.1.4. Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği	39
3.3.2. Veri Toplama Süreci	40
3.4. Verilerin Analizi	41
4. BULGULAR	42

5. TARTIŞMA	60
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	73
6.1. Sonuçlar	73
6.2. Öneriler	74
KAYNAKLAR	76
EKLER	92

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TMOK	: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
CIFP	: Uluslararası Fair Play Komitesi (International Fair Play Committee)
TMPK	: Türkiye Milli Paralimpik Komitesi
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
TDMK	: Türkiye Dopingle Mücadele Komisyonu
SKÖ	: Spor Karakter Ölçeği
ÇBSYÖ	: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği
SSÖÖ	: Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
KYS	: Kurallara ve Yönetime Saygı
SNU	: Sosyal Normlara Uyum
RS	: Rakibe Saygı
SSB	: Sporda Sorumluluklara Bağlılık
ANOVA	: Varyans Analizi
BESYO	: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları.....	42
Tablo 4.2. Ölçek puanlarının dağılımı (SKÖ, ÇBSYÖ, SSÖÖ).....	43
Tablo 4.3. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması.....	43
Tablo 4.4. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının yaş değişkenine göre karşılaştırılması.....	44
Tablo 4.5. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının bölüm değişkenine göre karşılaştırılması.....	45
Tablo 4.6. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının sınıf değişkenine göre karşılaştırılması.....	47
Tablo 4.7. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının spor türü değişkenine göre karşılaştırılması.....	48
Tablo 4.8. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının antrenman yılı değişkenine göre karşılaştırılması....	49
Tablo 4.9. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının sporculuk seviyesi değişkenine göre karşılaştırılması.....	51
Tablo 4.10. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının milli sporculuk durumu değişkenine göre karşılaştırılması.....	51
Tablo 4.11. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının algılanan gelir durumu değişkenine göre karşılaştırılması.....	52
Tablo 4.12. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının alkol kullanma alışkanlığı değişkenine göre karşılaştırılması.....	53
Tablo 4.13. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının sigara alışkanlığı değişkenine göre karşılaştırılması.....	54
Tablo 4.14. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının psikolojik veya psikiyatrik nedenden dolayı doktora gitme durumlarına göre karşılaştırılması.....	55
Tablo 4.15. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının ilaç kullanma durumlarına göre karşılaştırılması ...	56
Tablo 4.16. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının gelişim seminerine katılma durumlarına göre karşılaştırılması.....	56
Tablo 4.17. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ ortalama puanları arasındaki korelasyon sonuçları.....	57
Tablo 4.18. SKÖ ve ÇBSYÖ arasındaki çoklu regresyon analizi sonuçları.....	58
Tablo 4.19. SSÖÖ ve ÇBSYÖ arasındaki çoklu regresyon analizi sonuçları.....	59

1. GİRİŞ

Spor kavramının dünya genelinde milyonlarca insanın hayatında önemli bir yeri vardır (Gümüş, 2019). Sporun içinde yaygın olarak karşılaşılan ırkçılık, doping ve Şike olaylarının çözümleri bulunamamıőken sportmenlik ruhuna aykırı agresif tutumlar, saygısız davranışların artık sayısı artmakta ve bu durum sporun asıl amaçlarının dışına çıkılmasına, insanların spora ve sporcuya karşı olumsuz düşünmesine, ön yargılar oluşmasına neden olmaktadır (Görgüt ve Tuncel, 2017). Oysa sporun en önemli amaçlarından biri beden ve ruh olarak sağlıklı, görev üstlenen, sorumluluk sahibi, ahlaklı, erdemli, karakterli, çalıőkan, kültürlü bireyler yetiőtirerek modern ve çağdaş toplumun temellerini oluőturmaktır (Yetim, 2000). Dahası spor; adalet, sportmenlik, ekip sadakati, ekip çalışması gibi değerleri öğrenme, takım arkadaşları ile işbirliği, danıőma ve ahlaki çatıőmalara karşı çözüm üretmede aracı olarak kabul edilmektedir (Jang, 2013).

Sporda karakter bilim insanların uzun yıllardır ilgisinde olan bir konudur (Arnold, 1999; Igbanugo, 2004; Oelstrom, 2003). Karakter kavramı sporda sıkça ahlak, fair play ya da sportmenlikle eő anlamlı olarak kullanılmaktadır (Weiss, et al., 2008). Karakter, Yunanca “charassein” kökünden gelen “oymak, iőlemek” anlamına gelmektedir (Ryan, 2008). Doty (2005) spordaki karakteri saygı ve bütünlük gösteren davranışlar olarak tanımlamıştır. Spor aracılığı ile bireylere fazilet; doğruluk ve adalet duygusunun aőılandıđı 19. yüzyıl İngiltere’inde sporun karakteri oluőtürdüđü düşünölmekteydi. Hatta öyle ki, kuralara uygun davranmak, rakibe saygılı olmak, hile yapmadan yarışmak, “iyi bir kazanan ve kaybeden nasıl olmalıdır?” sorusunun cevabını öğrenmenin iyi bir karakter gelişimine katkı sağlayacağına inanılırdı (Robbins, 1996). Dolayısıyla sporun iletişim halinde olduğu büyük kitleden dolayı sporcunun karakteri de haktanır, dürüst, merhametli, sosyalleşme gibi değerlerle őekillenmekte ve bu değerlere bağlı düzeyin yüksek seviyede olmasının profesyonelleőmenin başlangıcını veya sporcunun hayatının kaliteli olarak devam etmesini sağlayacağı gibi spor ortamında ortaya çıkacak problemlere karşı mücadelede de önemli rol alacaktır. Ancak bireysel karar verme süreciyle baş başa kalındığında karakter ile ilişkili bazı ahlaki eksiklikler ortaya çıkarak olumsuz durumları da beraberinde getirmektedir (Görgüt ve Tuncel, 2017). Diğer taraftan bilim insanları, sporun içinde olmanın karakter yapısı üzerinde olumlu ve olumsuz etki bırakabileceğini ifade etmişlerdir (JICSE, 2006; İmamlı ve Ünver, 2018). Robbins’e

göre (1996) bahsi geçen bu etkiler spora iştirak etmekten dolayı değil, sporun özünden kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır.

Sportmenlik bir ahlak kavramı olarak belirtilir. Bu doğrultuda sporla ilgilenen bireylerin belirli davranış tarzlarını uygulamaları beklenir. Bu davranış tarzları direkt olarak sporun içindeki tüm bireylerle ilgilidir (Abad, 2010). Sporcuların yarışma içerisinde, güçleşen durumlarda bile kurallara tam anlamıyla bilinçli olarak, istikrarla ve sabırla bağlı olmaları, fırsat eşitliğine hassasiyet göstererek haksız dezavantajları reddetme, rakibin haksız dezavantajlarından faydalanmama, rakibi düşman olarak değil, oyunun bir parçası gibi görüp, kendisi gibi eşit haklara sahip birey olarak kabul etmeleri ve değer vermeleri de sporda üzerinde durulması gereken unsurlardır (Elik, 2017). Bu unsurlar sportmenlik kavramıyla açıklanmaktadır. Sportmenlik, sporun ruhuna göre nasıl davranılacağını açıklayan erdemli veya normatif davranış eğilimlerdir (Stornes and Bru, 2002). Stewart (2014) sportmenliği; karakter ve etik eğitimi, ahlak gelişimi ve spora katılımın temel esaslarını açıklamak için kullanılan kavramların hepsi olarak tanımlamıştır.

Adil ve dürüst oyuna işaret eden sportmenlik, toplumu oluşturan sağlıklı ve ahlaklı bireylerden beklenmektedir. Ancak, yarışma ortamları, bugün doğrudan spor ahlakına uygun olmayan tutumlar kazanma ve sergileme platformuna dönüşmektedir. Spordaki bu olumsuz tutumlardan dolayı sportmenlik çerçevesindeki tutum ve davranışlar giderek önemini kaybetmiş ve sporun içinde “ne pahasına olursa olsun kazanma” düşüncesi kendini göstermiştir (Yıldıran, 2005).

20. yy süresince, spordan siyasi ve ticari beklentilerin artış göstermesi, ahlaki düşünceleri ikinci plana atarak amatör ruhun profesyonelliğin karşısında değer kaybetmesine sebep olmuştur (Yıldıran, 2005). Gelişen teknoloji ile birlikte, sporun medya aracılığı ile izleyici kitlesinin günden güne artması, günümüzde sporun hobiden çok endüstriyel bir sektör konumuna gelmesine neden olmuştur. Spordan maddi gelir elde eden insan sayısının; dolayısıyla da rekabetin (Balcıoğlu, vd., 2016) ve sporcular üzerindeki baskıların da bu doğrultuda artmasıyla birlikte ne pahasına olursa olsun kazanma felsefesi karakter ve sportmenlik kavramlarından sporcuyu uzaklaştırıp, öfke ve agresif tutumların ön plana çıkmasına neden olmaktadır ve bu durum sorgulanmaktadır (Tanrıverdi, 2012). Bireyler ancak öfkelerinin farkında olduklarında, öfkelerinin vermiş olduğu zararlardan kurtulabilir ve kendileri için yapıcı olarak ifade edebilir (Kısaç, 1997). Doğal bir duygu olan öfke yapıcı olarak

ifade edilebildiği ve tanınabildiği sürece sağlıklıdır. Çünkü öfkesini tanıyan birey, aslında kendisini tanıyordur denilebilir (Balcioglu, vd., 2016). Spor alanındaki tüm paydaşlar için kontrolsüz öfke ve agresif davranışlar yıkıcı sonuçlara yol açabilir (Berrebi, 2018). Öfke ve saldırganlığı yönetemeyen oyuncular takımın başarılı olmasına yardımcı olamaz ve çoğu zaman takımın başarı şansını da azaltır (Miller, et al., 2005). Spor alanında, bireyin duygularını kontrol etmek etkili performans için gerekli bir beceridir. Duyguları incelemek ve kontrol altına alma yeteneğinin spor alanında temel araştırma odağı olmasının (Hanin, 2000) yanında risk altındaki sporcuların kim olabileceğini anlamak ve böylece daha iyi eğitim ve duygusal düzenleme kaynakları sağlamak çok önem arz etmektedir (Maxwell, et al., 2009).

Sporda öfke ve saldırganlığı anlamak bilim insanlarının giderek artan bir amacı haline gelmiş olsa da (Maxwell, et al., 2009) sporcuların rekabet sırasında yaşadıkları duygular tam olarak araştırılmamıştır (Sofia and Cruz, 2016). Ayrıca, sporculardaki öfke ve agresif davranışları değerlendirmek zordur ve kışkırtıcı hareketlere agresif tepki vermesi daha muhtemel olabilecek sporcuların özellikleri ile ilgili çok az şey bilinmektedir (Berrebi, 2018).

Alanyazın incelendiğinde, spor karakterinin (Güvendi, 2019; İmamli ve Ünver, 2018; Öztürk ve Türkmen, 2018; Siyahtaş, vd., 2018), sportmenlik yöneliminin (Can, 2016; Courel-Ibáñez, et al., 2019; Elik, 2017; Güllü, 2018; Miller, et al., 2004; Özsaydı, 2020; Ryska, 2003; Sezen-Balçikanlı, 2009; Shields, et al., 2007; Stornes and Bru, 2002; Topçu, 2013; Tsai and Fung, 2005; Yıldız, 2019), sporda saldırganlık ve öfkenin (Berrebi, 2018; Christoforidis, et al., 2010; Ersoy, vd., 2012; Kafalı, vd., 2017; Maxwell, 2004; Maxwell, et al., 2009; Nas, 2017; Safroui, 2014; Sofia, et al., 2017; Topuz, 2008) farklı değişkenlerle incelendiği çalışmaların olduğu; ancak, bu üç ölçeğin sporcular üzerindeki ilişkisel araştırmasının bir arada yapılmadığı görülmüştür.

Bu bilgiler, çalışmanın risk altındaki sporculara yönelik olarak daha odaklı müdahalelerin geliştirilmesi noktasında literatürde bir kaynak oluşturacağı ve bundan sonraki yapılacak çalışmalara yön verebileceğinin yanı sıra, sporun özünde var olan değerlerin dikkatinin çekilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Bu düşüncelerden yola çıkarak çalışmada sporcuların karakter, sportmenlik yönelimleri, rekabetçi agresiflik ve öfke düzeylerinin belirlenmesi, birbirleriyle ve bazı değişkenlerle olan ilişkilerinin ortaya konulması problem durumunu oluşturmaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Sporda Karakter ve Gelişimi

Genel olarak karakter kavramının karmaşık ve çok yönlü bir yapısının olduğu yaygın olarak bilinmektedir. Dolayısıyla, karakterin tanımı konusunda bir fikir birliği yoktur. Karakter, karşılıklı olarak bağımlı ve entegre olan ve içinde yaşadığı kültürden etkilenen ve şartlandırılmış birçok kişilik özelliklerinden oluşan karmaşık, çok boyutlu bir yapıdır (Shea, 1996). Karakter, doğru olanı bilme bilgeliğine sahip ve doğru olanı yapma cesaretinde olmaktır (Docheff, 1997). Spordaki karakter gelişiminin kavramsal analizinde, Hodge (1988) karakterin teorik ve operasyonel tanımlarını yapmıştır: Teorik olarak, karakter, hem bireyin hem de grubun etkin işleyişi için gerekli olan belirli bir sosyal gruplama içinde öngörülen sosyo-kültürel olarak şartlandırılmış özelliklerin koordinasyonu olarak tanımlanır. Operasyonel olarak tanımlanmış karakter, ahlaki akıl yürütme, ego kimliği, psikolojik olgunluk ve kendine güven bileşenlerinden oluşmaktadır.

Sporda karakter terimi genel olarak sportmenlik, spor ahlakı ve fair play ile benzer anlamda kullanılmaktadır (Weiss, et al., 2008). Sporcular, antrenörler, spor yöneticileri için sadakat, özveri, fedakarlık, takım çalışması ve iyi vatandaşlık gibi değerleri ifade ederken karakter kavramını sosyal bir bakış açısıyla ifade ederler. Aynı zamanda, spor bilimciler bir insanın davranışlarında dürüstlük, adalet, tarafsızlık ve doğruluk gibi değerleri göz önünde bulundurma yeteneği olarak ahlaki bir bakış açısıyla karakter kavramını tanımlarlar (Camire and Trudel, 2010). Shields and Bredemeier (1995), spordaki karakteri ahlaki eylemlerin tutarlı bir şekilde sergilenmesini kolaylaştıran kişisel niteliklere veya erdemlere sahip olma olarak dört erdem olarak tarif etmiştir: şefkat/merhamet, adalet, sportmenlik ve bütünlük. şefkat/merhamet; başkalarının duygularını anlama ve hissetmeyi, adalet; rekabet ederken oyun kurallarına ve kuralların ruhuna bağlı kalmayı açıklarken, bütünlük; kişinin ahlakını ve inançlarını sürdürme yeteneğini, sportmenlik ise karakter özelliklerinden birisi olup spordaki davranış kurallarını ve standartlarını bilmeyi açıklamaktadır. Doty (2005) karakteri bir spor ortamında saygı, doğruluk ve dürüstlük gösteren davranışlar olarak ifade etmiştir.

2.1.1. Ahlaki Bakış Açısı ile Karakter

Karakter üzerinde yapılan deneysel çalışmalar ahlaki bakış açısı çerçevesinde değerlendirilir. Karakter; ahlaki bilgi, empati, özerklik, sosyalleşme ve ahlaki yargı olmak üzere beş ilişkili boyuttan oluşur. Fakat ahlaki bilgi ile ahlaki yargı birbirinden önemli bir şekilde ayrılmaktadır. Bu ayrım, bir kişinin verilen bir duruma karşı verilen doğru cevap bilgisine sahip olması ancak uygun ahlaki yargı oluşturmak için empati veya özerkliğe ihtiyaç duymasındır (Hogan, 1973). Bunun aksine, Whiteley (1982) ise karakteri ahlaki akıl yürütme ve ego gelişimi olarak iki ögenin birleşimi şeklinde tanımlamıştır: Yani karakter, belirli bir durumda yapılacak doğru, adil veya iyi şeyin ne olduğunun anlaşılması ve doğru, adil ve iyi olma yönünde hareket etme cesaretidir.

Son zamanlarda çok sayıda eğitimci ve araştırmacı ahlaki bakış açısıyla sporda karakter üzerinde yoğunlaşmaktadır. Spor ahlaki bir uygulamadır çünkü yazılı kurallara göre oynanmaktadır (Rudd, 1998). Dolayısıyla spor, saygı, dürüstlük, adalet, fair play (adil oyun) ve sorumluluk gibi ahlaki değerleri içinde barındırır.

Sportadaki başarı, çalışmanın yanı sıra profesyonel ahlakın varlığı ile de doğrudan ilişkilidir. Sporcuların, oyunlarına tam konsantre olarak kuralları adaletli uygulamaları; imkandan eşit yararlanmaları; doping kullanmamaları; şike ve skandallardan uzak olmaları; alkol, uyuşturucu, kumar gibi kötü alışkanlıklardan uzak durmaları gerekir (Rein, et al., 2007). Değerleri çiğneyerek de başarı elde edilebilir; asıl önemli olan değerli başarıdır ve bu da kişinin bilincinde oluşan değişimle sağlanabilir. Sportif değer başarıdan daha önemlidir. Dolayısıyla, sporcu bedenini geliştirirken aynı zamanda düşüncesini de geliştirmelidir. Sportif başarı ön planda tutulduğunda değerli başarı zarar görür ve etik değerlendirme süreci başlar. Değer bilincinin oluşması için ise sportif erdem olmalıdır (Şahin, 2003).

Spor bağlamında karakter için belirtilen birçok tanım vardır. Bazı araştırmacılar karakteri iki türe ayırmıştır: sosyal ve ahlaki (Beller, 2002; Beller and Stoll, 1995; Rudd, 1998; Stoll and Beller, 1998). Sosyal karakter; sadakat, özveri, fedakarlık, işbirliği, takım çalışması, iyi vatandaşlık vb. gibi bir dizi sosyal değeri ifade ederken (Lumpkin, et al., 2002; Sage, 1998), ahlaki karakter; dürüstlük, adalet ve sorumluluk gibi ahlaki değerlerle ilgili eylemleri göz önünde bulundurma yeteneği olarak kabul edilir (Beller, 2002; Rudd, 1998).

2.1.2. Sporda Karakter Gelişiminin Kuramsal Çerçevesi

Spor karakteri birçok ayırt edici bileşenden oluşur. Psikolojik kalite, kapasite veya süreç, bir oyuncunun ahlaki sorumluluğunu ve davranışını etkileyebildiği için, spor karakteri bileşenlerini tam olarak ortaya koymak zordur. Ancak spordaki karakter kavramını netleştirmek için bazı temel teorik çerçeveler göz önünde bulundurulmalıdır (Jang, 2013).

2.1.2.1. Piaget'nin Ahlak Gelişimi Kuramı

Ahlaki gelişim iki aşamalı süreçtir: (1) kuralların değiştirilemeyen kutsal yükümlülükler olarak görüldüğü ve eylemlerin, kuralın gerçek anlamıyla yorumlanmasına bağlı olarak doğru veya yanlış olduğu, heteronomi aşaması (2) bireyin daha öznel bir özerklik ve karşılıklılık duygusu geliştirme yeteneği ile karakterize edilen özerk aşama. Ayrıca, Piaget, duyguların ve düşüncelerin ortak gelişiminin altını çizerek ahlak gelişimi ve bilişsel gelişimin ortak olduğu varsayımını ortaya koymuştur (Piaget, 1932). Karşılıklılık ve otonomi, birbirini tamamlayıcı özelliktedir. Diğer insanlarla ilişki kurmadan ahlak olmaz, ahlak özerkliği de şart koşmaktadır. Özerklik kendinin farkında olmayı gerektirir, kendinin farkında olma ise başkaları ile iletişim kurularak sağlanır (Onur, 1979).

Piaget'e göre ahlak ve bilişsel gelişim kademeli olarak ve hiyerarşik bir sıra izleyerek aynı doğrultuda gelişir. Kognitif gelişim üzere esas olan unsurlar ahlaki gelişimi de kapsamaktadır. Örneğin; herkesin bilişsel gelişiminin normal olması durumunda bile en üst noktaya çıkmasının beklenmediği gibi, yine ahlaki gelişimin de en üst seviyeye ulaşması beklenemez. Ahlaki gelişimin odak noktasını ahlaki yargı oluşturmaktadır. Bundan dolayı her bireyin kendine özel bir yapısı vardır (Selçuk, 2004). Piaget, gelişmeye paralel olarak bireylerin daha sağlam adalet değerlerine sahip olduklarını gözlemlemiştir (MEB, 2013).

2.1.2.2. Kohlberg'in Ahlak Gelişimi Kuramı

Piaget'nin çalışmalarına dayanan Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramı, bütün kültürdeki insanların ahlak gelişiminde; adalet, eşitlik, saygı, sevgi ve otorite gibi temel değerleri kullandıklarını ifade ederek (Kohlberg, 1976), doğru-yanlış, iyi-kötü hususlarında bilinçli bir şekilde muhakeme ve karar vermeyi; bu karar çerçevesinde davranışa dönüştürmeyi içeren bilişsel yapı olarak değerlendirmiştir (Arnold, 1994).

Kohlberg, bu kuramında, ahlaki yargının insanın yaşantısındaki görevi çerçevesinde ele alınması gerektiğinin altını çizer (MEB, 2013). Aynı zamanda ahlaki gelişimin yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu öne sürmektedir (Rich and DeVitis, 1994). Bu kurama göre, altı ahlaki aşama üç gelişim düzeyine ayrılır:

1. Seviye: Geleneksel Öncesi Düzey

1. Aşama: -ceza ve itaat evresinde, (heteronom ahlakı), bir kişi en çok diğerlerinin gücünden etkilenir, bu nedenle birey cezadan kaçınmak için kuralları çiğnemekten kaçınmaktadır.

2. Aşama: - saf çıkarıcı ilişki evresinde, (bireycilik, araçsal amaç ve değişim) tüm insanların kendi ihtiyaç ve çıkarlarına sahip olduğunu ve bunun kuralları gerektirdiğini fark eder.

2. Seviye: Geleneksel Düzey

3. Aşama: - iyi çocuk eğilimi aşamasında, (karşılıklı kişilerarası beklentiler, ilişkiler ve kişilerarası uygunluk), bireyin kendisinin ve başkasının gözünde iyi bir insan olma ihtiyacına hizmet eder.

4. Aşama: -yasa-düzen aşamasındaki bir kişi (sosyal sistem ve vicdan), bir toplumun devam etmesini sağlamak ve sistemdeki bozulmayı önlemek amacıyla üzerine düşen görevleri yerine getirir.

3. Seviye: Geleneksel Sonrası Düzey

5. Aşama: - sosyal sözleşme aşamasındaki bir kişi (sosyal sözleşme veya fayda ve bireysel haklar), tüm insanların haklarının ve değerlerinin korunmasına ilişkin yasaya karşı bir yükümlülük duygusu taşır.

6. Aşama: -evrensel ahlak aşamasında olan birey, insan haklarının eşitliği ile ilgili evrensel adalet ilkeleri olan ve insan olarak bireylerin onuruna saygı gösteren, kendi seçtiği etik ilkelere uyar (Kohlberg, 1973; 1981; 1984; 2008).

Kohlberg (1984), üç seviyenin her birinin, benlik ve toplumun kuralları ve beklentileri ile ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Kohlberg'in öne sürdüğü evre teorisi'nde, gelişim safhaları birbirini hiyerarşik olarak izlemektedir. Ahlaki gelişim herhangi bir safhada sonlanabilmektedir. Kişinin ahlaki yargısı, dönem dönem bir üst ya da alt safhaya geçse bile etkili olan hangisi ise o safhanın niteliklerini taşımaktadır. Bireyler sahip olduğu safhadan bir üst evreye doğru yöneltilebilir ancak bir alt evreye yönlendirilemez. Ayrıca yaş sürekli olarak ahlak gelişimi göstergesi olarak kullanılamaz. Genç bireylerden bazıları yetişkin bireylerden daha üst bir safhada bulunabilirler (Temel ve Aksoy, 2001).

Kohlberg (1976; 1984), ahlaki gelişim konusunun, dış baskı ile belirli değerlerin iletilmesi yoluyla öğretilecek bir süreç olmadığını, bireylerin şahsi deneyimlerini sorgulamaları, düşünceleri, ayrı görüş ve sorunlarla karşılaşarak bunlar üzerinde tartışma oluşturacak bilişsel bir beceri ve bilinç seviyesi olduğunu belirlemiştir. Ahlak, zor kullanarak kazandırılmaz. Öğrenilebilir, fakat öğretilemez. Ahlak gelişimi, dış baskıya maruz kalındığı durumlarda durağanlaştığı, hatta ilerlemediği bilinmektedir.

2.1.2.3. Rest'in Dört Bileşenli Modeli

Rest (1984; 1986; 1994) ahlaki davranışları belirleyen temel psikolojik süreçleri belirtmek için dört bileşenli bir model oluşturmuştur. Bu model, ahlaki düşünce ve davranışlar arasındaki ilişkiyi etkileyen faktörleri tanımlar. "Ahlaki davranışların gerçekleşmesi için psikolojik olarak ne olduğunu varsaymalıyız?" sorusu bu model için temel hareket noktasıdır (Rest, 1994). Ahlaki davranışların dört ana psikolojik bileşeni: ahlaki hassasiyet, ahlaki yargılama, ahlaki motivasyon ve ahlaki karakterdir (Rest, 1984; 1986; 1994).

1- Ahlaki hassasiyet: bir insanın davranışlarının diğerleri üzerinde bıraktığı etkinin durumunu yorumlamayı gösterir.

2- Ahlaki yargı: rekabet eden ahlaki değerler arasında hangi eylemin ahlaki olarak doğru veya yanlış olduğuna karar vermektir.

3- Ahlaki motivasyon: diğer rakip değerler arasından ahlaki değerleri seçmektir.

4- Ahlaki karakter: bir insanın ne yapmayı planladığını ve uygulanmasını içerir (Rest, 1986).

Herhangi bir bileşende eksik olması ahlaki bozulmaya neden olabilir. Örneğin, baskı altında bir bireyin kolayca dikkati dağılıyor ya da cesareti kırılıyorsa, bu birey iyi bir ahlaki muhakeme gücüne ve doğru olan ahlaki değeri seçme gücüne sahip olsa bile dördüncü bileşendeki eksiklikten dolayı ahlaki bozukluğun oluştuğu için zayıf karakterli olarak açıklanır (Rest, 1994). Bu dört bileşen her ne kadar mantıklı bir sıra halinde ortaya konulsa da, birbirleri ile etkileşimlidir ve diğer faktörlerden de etkilenir (Shields and Bredemeier, 1995). Rest'in dört bileşenli modeli, ahlaki davranışlarda bulunmadan önce karar verme sürecine odaklanır. Örneğin, harekete geçmeden önce bireyler bilişsel ve duyuşsal faktörleri içeren psikolojik süreçlerden geçme eğilimindedir (Jang, 2013). Rest'in modeline dayanan spor çalışmaları ahlaki

yargılamayı, niyeti ve davranışı ahlaki işleyişin göstergeleri olarak tanımlamıştır (Kavussanu and Ntoumanis, 2003).

2.1.2.4. On İki Bileşenli Bir Ahlaki Eylem Modeli

Shields and Bredemeier (1995), spor ve fiziksel aktivite ile ilgili olarak ahlaki davranışı etkileyen daha pratik ve kapsamlı faktörler sağlamak için on iki bileşenli bir ahlaki eylem modeli önermiştir.

Bu model, Rest'in dört bileşenli modelinde ele alınan dört işleme dayanmaktadır. Birbiriyle ilişkili dört sürecin sonucu olarak ahlaki bir eylemi açıklamaktadır. Kısaca; ahlaki bir eylem gerçekleşmeden önce, kişi durumu ve eylem olanaklarını yorumlamalı, yapılması gerekenler hakkında ahlaki bir yargıda bulunmalı, karar vermeli, bir değer üzerinde hareket etmeyi seçmeli (ahlaki veya ahlaki olmayan) ve tanımlanmış eylem için amaçlanan eylemi gerçekleştirmelidir (Shields and Bredemeier, 1995).

Bu dört işlemten her biri, üç faktör kaynağından etkilenmektedir: (a) bağlamsal faktörler, (b) kişisel yeterlilikler ve (c) benlik işleme değişkenleri. Bu üç faktör belirli ahlak süreçlerini etkileyebilir veya çeşitli süreçleri etkilemek için etkileşime girebilir. Başlangıç olarak, bağlamsal faktörler, çevredeki spor ve fiziksel aktivite bağlamlarında ahlaki hareketi tutarlı ve önemli bir şekilde etkileyen yönlerine odaklanır (Shields and Bredemeier, 1995).

Yorumlama sürecinde (1. Süreç): motivasyonel iklim, öğretmenler, ebeveynler ve antrenörler gibi önemli kişiler tarafından oluşturulan geçerli durum hedefi yapısıdır (Ames, 1992).

Yargılama sürecinde (2. süreç): belirgin bağlamsal etki, antrenörlerin ve takım arkadaşlarının normatif inançları gibi bir grupta tanınan geçerli ahlaki normları gösteren ahlaki bir atmosferdir.

Seçim sürecinde (3. süreç) bağlamsal etkiler üç ipucuna bölünmüştür: ahlaki, sosyal, geleneksel ve dikkatli akıl yürütme

Uygulama sürecinde (4. Süreç) temel bağlamsal etkiler güç yapılarıdır (liderlik stilleri vb.). Bu güç yapıları cinsiyet, etnik köken, sosyal statü ve sınıfın bireyin amaçlanan bir eylemi gerçekleştirme yeteneğini nasıl etkilediğini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır (Shields and Bredemeier, 1995).

Bir sonraki etki grubunda, kişisel yeterlilikler, ahlaki hareketi mümkün kılan ve ahlakın daha anlaşılır olması için gerekli olan duyuşsal ve bilişsel yeterlilikleri içerir. Rol alma ve perspektif alma yetenekleri, Süreç 1'deki temel kişisel yeterlilik etkileridir. Algısal rol alma, başkalarının kendisinininkinden farklı görsel alanlara sahip olduğunu anlama ve bu farklılıkların doğasını anlama becerisini gerektirir (Shields and Bredemeier, 1995). Sosyal bakış açısı, bireyin bakış açısını diğer bakış açılarından nasıl farklılaştırdığı ve bunları birbiriyle ilişkilendirdiği şeklinde tanımlanmaktadır (Selman, 1980). Süreç 2'de, temel yeterlilik ahlaki inançlar, tutumlar ve değerler içeren ahlaki akıl yürütmedir. Bu süreç, bir kişinin ahlaki aşamasını yansıtır ve ahlaki eylemin üretimini etkileyen yargılar sunar. Süreç 3'teki yeterlilik etkisi, kişinin kendi kendini algılayışını ve değerlendirmelerini belirten öz yapıdır. Benlik yapısı, ahlaki yargıları yapan ve iki boyuttan oluşan dinamik bir psikolojik organizasyondur: motivasyonel yönelim ve ahlaki benlik. Shield and Bredemeier'e (1995) göre, motivasyonel yönlendirme, birinin öncelikli olarak başkalarına göre mi yoksa birinin performansına göre yetkinlik göstermeye mi yönelik olduğu anlamına; ahlaki benlik kendini tanımlamak için kullanılan ahlaki nitelikler anlamına gelir. İşlem 4'te, psikolojik özerklik, sosyal problem çözme becerileri gibi sosyal-bilişsel kapasiteler, kişinin seçilmiş değerlerini gerçekleştirmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

2.1.2.5. Karakter Gelişimi Açısından Sosyal Öğrenme Kuramı

Bu teoriye göre ahlaki davranış, sorumluluk, dürüstlük, işbirliği ve saygı gibi toplumsal normlar ve sözleşmelerle tutarlı olan prososyal davranışlar olarak kabul edilir (Bandura, 1977). Sosyal öğrenme yaklaşımı davranışsal sonuçlar üzerine odaklanır (Kavussanu, 2007). Bu kurama göre, ahlaki gelişim mekanizması ile farklı davranış kazanma sistemlerinin aynı olduğu kabul edilir. Öğrenme, örnek alma ve öykünme, bahsi geçen öğrenme sistemlerinin ana bileşenleridir. Doğru-yanlış değerlerinin ve standartlarının özümsemesinin psikoanalitik teorideki özdeşleşme süresi boyunca aynı taklit etme süreci ile meydana geldiği kabul edilir. Sosyal öğrenme teorisyenleri, özdeşleşmenin bireyin davranışlarının modelin davranışlarıyla bütünleştiği durumda ortaya çıktığını değerlendirmiştir (Yeşilyaprak, 2004).

Bireylerin, ilk örnek aldıkları ebeveynleridir. Birtakım tutum ve davranışlarını, ebeveynlerini gözlemleyerek öğrenirler. Bireyler, çoğu kişilik özelliğini örnek alırken, aynı zamanda ahlaki ve kültürel değer ve ölçülerini de özümsemektedirler. Bu kuramın en dikkat çeken niteliği öğrenmenin sosyo-kültürel boyutuna öncelik

vermesidir. Fakat ahlaklı olmanın kökeni, anne ve baba tarafından iletilen değerlerin özümsemesidir. Anne-babanın verdiği disiplinin türü, bireyin çocukluk çağındaki kontrolleri kişiselleştirme becerisinde önemli önceliğe sahiptir (MEB, 2013).

2.2. Sportmenlik

İnsanın bütün varlığını etkileyen bir kavram olma niteliğini halen devam ettiren spor; barış, hoşgörü, mutluluk, disiplin, erdem, haz, sevgi, hukuk, eşitlik, hak ve saygı değerleri ile iç içe olan yani insana yakışır kavramları kapsayan bir etkinliktir (Pehlivan, 2004). Spor, birçok sosyal değer oluşmasına ve sürekli hale gelmesine yardımcı olur. Sporla birlikte sporcular, belirlenmiş normlara uymayı öğrenmekte, müsabakalardaki kurallara uymakla da kişiliğini ve benliğini oluşturmaktadırlar (Aksoy, vd., 2018).

Sportmenlik normatif standartlarla ilgilidir, sporda var olan sosyo-ahlaki davranışlarla özdeşleşerek spor ruhuna uygun olan erdemli davranışların hangileri olduğunu ve bunların nasıl uygulanacağını açıklar (Sezen-Balçıkanlı ve Yıldırım, 2011). Erdem kelimesi Türkçede; ahlakın yüceltiği iyi olma, yiğitlik, alçak gönüllü olmak ve doğruluk gibi özelliklerin genel adı, bireyin ruhsal olgunluğu olarak açıklanmıştır (TDK, 2020).

Spor kavramı içerisinde bir ahlak terimi ve eğitim ögesi olarak kabul gören sportmenlik; kurallara riayet, rakibe saygı, hak, adalet, kibarlık gibi insani nitelikleri barındırırken; hile, yalan söyleme gibi insanlar tarafından kabul görmeyen davranışları reddetmektedir (Yapan, 2007). Başka bir anlatımla, kadın ya da erkek sporcudan istenen davranışlar olarak ifade edilir. Sportmenliğin tanımı; “yenilgiyi kabullenebilen ya da şikayet etmeden kaybetmeyi bilen, kuralsız eylemlerle galip gelmeyen ve rakibe iyilik, cömert olma ve kibarca davranış gösteren kişi” olarak da yapılır. Sportmenliğin hedeflerinde oyunun gerilimini artırmaktan çok azaltmak vardır (Haynes, 2002). Sportmenlik ahlaki hedeflerin doğrultusunda rekabetçi oyun dürtüsünü düzenleme erdemidir. Yarışmanın gerilimi yükseldiğinde ve kazanmak önemli hale geldiğinde sportmenlik daha da fazla önemli hale gelmektedir. Başka bir deyişle sportmenlik, başarı stratejilerinde etik davranışların tercih edilmesini gerektirir (Shields and Bredemeier, 1995).

Sportmenlikte rakibe oyunun ayrılmaz bir unsuru olarak davranılır ve müsabakanın temel hedefi sporcuların yeteneklerinin karşılaştırılmasıdır. Tüm yarışmacıların rakibe üstünlük sağlayan yanlış hakem kararlarını kabullenip

kabullenmeme noktasında tercih yapmaları gerekmektedir. Çünkü bu tercihler hakemin düdüğünden ziyade oyun kurallarının yanlış olarak uygulanmasıdır (Ramazanoğlu, 2004). Spor ortamında doğruyu ve yanlış, iyi ile kötünün ayırımına varabilen, dolayısıyla kurallara uymanın yanı sıra rakibine iyi ve doğru davranış sergileyen sportmen birey, etik bir davranış sergilemiş olur. Dada (2016)' ya göre gerçek sportmen, kaybetmesine rağmen etik ilkerden vazgeçmeyendir.

Sportmenliğin kriterlerini yaygın hale getirmek amacıyla tesis edilen Uluslararası Sportmenlik Birliği'nin belirttiği sekiz adet kural şu şekildedir;

1. Kurallara uygun hareket edin
2. Takımdaki arkadaşlarınıza sadık olun
3. Kendinizi hep zinde tutun
4. Öfke kontrolünüzü sağlayın
5. Oyununuzu şiddet içeren unsurlardan uzak tutun
6. Galip geldiğinizde övünmeyin
7. Yenilgide vazgeçmeyin
8. Sağlıklı bir vücut için sağlam ruhlu, açık ve net fikirli olun (Keating, 1964).

Sportmenlik yönelimi; “Bir kişi, tehlikede yahut sıkıntıda olan bir kişiyle karşı karşıya geldiğinde o kişiye yardım etme arzusu ve kendi hedefini devam ettirme arasındaki istek ile çelişkiye düştüğünde kişinin ahlaki değerleri ön plana çıkma eğilimi göstermektir” şeklinde tarif edilmiştir. Sporda ahlaki çelişki oluşturan durumlarda sporcuların tercihi daha çok sportmenliğe aykırı olan davranışlar yönünde olmakta ve genellikle profesyonel seviyedeki temaslı takım sporlarında yaşamaktadır (Sezen-Balçıkkanlı ve Yıldırım, 2011).

Sportmenlik, enerjik rekabetçi oyunlarda ne yapılmasından ziyade nasıl yapılması gerektiğiyle ilişkilidir. Bir sporcunun bilmeden rakibini düşürdükten sonra elini uzatıp ona iyi olup olmadığını sorması, zaman geçirmeye yönelik hareketler yapan oyuncuları antrenörün uyarması, sporcuların yanlış verilen kararları düzeltmeleri, sporcuların rakibin sağlığını ve güvenliğini düşünerek davranması, kurallara kesin bir şekilde uyulması sportmen davranışlara örnek gösterilebilir (Erdemli, 1996).

Sportmenlik sporun içinde önerilen davranışlarla ilişkilidir ve bazen dürüst ve güvenilir şekilde yarışmak hayatın diğer alanlarına uygulanır. (Arnold, 1984)'a göre sportmenlikle ilişkili üç farklı bakış açısı vardır:

1. Sosyal birliğin şekli olarak sportmenlik: Bazı görüşlere göre sportif erdem olarak da ifade edilen bu görüşte, sporcular spordaki geleneklerini, alışkanlıklarını ve eğilimlerini devam ettirmeyi kabul etmişlerdir. Kurallara uygun oynamak topluluğun ve dostluğun gelişmesine katkı sağlar. Kazanmak ve kaybetmekten ziyade, oyunun nasıl oynandığı önemlidir.

2. Eğlencenin teşviki anlamında sportmenlik: Bu görüş etimolojiktir. Spor zevk ve eğlenceyi hedeflerken bunun aksine rekabetçi sporlar zafere giden yolda çok çalışmayı, özverili olmayı ve yoğunluğu amaç edinir. Bu anlamda sportmenlik bir tür adalettir ve hedefinde eğlenmek vardır. Sporun ruhu oyun ile bütünleşmelidir ve oyun zevk olmanın dışına çıkmamalıdır. Bu görüş aslında faydacılığın bir çeşididir.

3. Fedakarlık şekli olarak sportmenlik: Sportmenliğin fedakarlık olarak kabul edildiği üçüncü görüş, dürüstlük ve adalet adına yapılan hareketleri aşar. Buradaki asıl önemli olan başkası için kaygılanmaktır. Rakibe karşı saygılı olmak, gerektiğinde ona yardımcı olmak, takdir edilecek davranışlar göstermek önemlidir (Biçer, 2007).

2.2.1. Fair Play

Fair Play kavramının ortaya çıkışı, 15. yüzyılın ikinci döneminde, İngiliz yarışma kurallarında sportmenliğe uygun olmayan davranışlar için kullanılan "foul play" kavramına dayanmaktadır (Müller, 1988'den aktaran Yıldırım, 2004). İngilizce bir terim olan "fair play" sporda centilmenlik anlamını taşıdığı varsayılmaktadır (Pehlivan, 2004). Sporda centilmenlik ve fair play ise ülkemizde genel olarak sportmenlik kavramı olarak da kullanılmaktadır (Koç, 2013; Tel, vd., 2017). Fair-play kavramı hükümlere ilişkin sportif erdem (formal) ve yaşama felsefesi olarak sportif erdem (informal) olarak iki şekilde ortaya çıkmaktadır (Erdemli, 1996).

Fair Play; adil oyun, doğru davranış olarak ifade edilmekle bereber esas anlamı etik üstü davranıştır. Etik davranış, kural ve kaideleri her durumda dürüstçe ve saygı ile uygulamaktır. Fair Play bütün bunların üzerinde bireysel menfaat ve hırsları baskı altına alarak insan yaşamında eşsiz insan ruhunu ortaya koymaktır (TMOK, 2020).

Fair Play bir teori değildir; davranışta kendini gösteren bir tutumdur. Sahanın içinde ve dışında deneyimlenebilen adil rekabet, saygı, dostluk, takım ruhu, dürüstlük, eşitlik, hoşgörü, dopingsiz spor, dayanışma, dikkat, mükemmellik ve sevinç gibi yazılı ve yazısız kurallara saygı fair play'in yapı taşlarıdır (CIFP, 2020).

Uluslararası Fair Play Konseyi'nin tarifine bakıldığında: "fair play yalnızca oyun kurallarına uymaktan ibaret değildir. Bunun ötesinde bir sporcunun davranışını tanımlamaktadır. Sportif olmak, rakibi önemsemek ve rakibin fiziksel ve psikolojik olarak ani değişimlerini dikkate almaktır. Karşısındakinin düşünelerini kendi düşüncesi gibi gören sporcu fair play'e uygun davranıyor demektir." (TMPK, 2020).

1999 yılında Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) Statüsü'nün 47. maddesine dayanılarak çıkarılan Fair Play Talimatı'nda; futbolu dürüstlük içerisinde oynama, rakibe sportmenlik çerçevesinde davranış gösterme fikrinden yola çıkarak, yarışmalara katılım gösteren kulüpler, oyuncular, hakemler, teknik heyet, öğretici ve eğiticiler ve izleyicilerin: oyun ve yarışma talimatlarına uymaları, rakip takım oyuncularına, hakemlere, müsabakayla ilişkili diğer görevlilere, izleyicilere, basın ve yayın organlarına sportmenlik çerçevesinde davranmaları ve bu konuda tüm gayreti sarfetmeleri, müsabakalara katılım gösteren tüm kişilerin, maç öncesi, esnası ve sonrasında, müsabakanın sonucuna ve müsabakayı yönetenlerin vermiş olduğu kararlara saygı gösterilmesi gerektiği açıklanmıştır (TFF, 2020).

Özetle fair play; sporcuların müsabakalar sırasında, zor durumlarda olsa dahi kurallara bilinçli, sabırlı, ve dengeli bir şekilde sadık olmaları; fırsat eşitliği içinde haksız dezavantajları reddetmeyi, rakibin haksız dezavantajlarından faydalanmamayı, rakibini düşman olarak değil, oyunun gerçekleşmesi için kendisi ile aynı haklara sahip birey olarak görüp değer vermelerini işaret eden bir felsefi düşüncedir (Yıldırım, 2004).

Dünyada ve ülkemizde fair playe verilebilecek güzel örnekler vardır: ABD'li tenisçi Jack Sock, Lleyton Hewitt ile yaptığı Hopman kupası tenis maçında 5-4 önde olduğu birinci setin onuncu oyununda 30-0 geride olan Sock, rakibinin attığı servisin hakem tarafından aut ilan edilmesine kayıtsız kalmayarak, topu içeride gördüğünü belirterek rakibinin itiraz hakkını kullanmasını isteyerek haklı çıkmış, gerçek bir fair play örneği göstermiştir (Gerçek sportmenlik örneği, 2016). Tahincioğlu Basketbol Süper Ligi'nde, Beşiktaş Sampo Japan ve Pınar Karşıyaka'nın karşılaşmasında, geride olmalarına rağmen Beşiktaş Sampo Japan oyuncusunun yaptığı isabetli atış sonrası hakemin 3 sayı olarak değerlendirmesine itiraz edip basketin 2 sayılık olduğunu işaret ederek skorun düzeltilmesini sağlamış ve yine fair play'e örnek olmuştur (Büyük fair play örneği, 2017). Bölgesel Amatör Lig'de İstatistikspor'un Keçiören Sportif'i 6-3 yendiği play-off maçı bir fair play örneğine daha sahne olmuştur. Keçiören Sportif,

maça 9 futbolcu ile gelmiş, İstatistikspor, bir üst lig iddiasını sürdürmesine rağmen centilmenlik örneği gösterip sahaya 9 kişi çıkmıştır (İşte fair play örneği, 2017).

2.2.2. Spor Etiği

Sporun gerçek anlamda varlığının devamlılığı için etik ilkelere göre hareket etmek son derece gereklidir. Sporun gerçek hedefinden döndürülerek çıkar sağlamak için araç olması ve ahlaki değerlerin yerine maddi değerlerin geçmesi ve böylelikle sportmenliğin dışına çıkılması, sporda etiğe olan ihtiyacı daha iyi ortaya sermektedir. Genel olarak sporun gelişmesinde önemli yeri olan spor etiği, sporun paydaşlarının görev ve sorumluluklarını dürüstlük, adalet, şeffaflık, tarafsız olma ve saygı gibi fair play'e uygun evrensel değerler çerçevesinde gerçekleştirmelerini sağlayacak ilkeleri içine almaktadır (Dolaşır-Tuncel ve Büyüköztürk, 2009).

Etik, özünde dürüstlük ve karakterin korunmasını sağlayan bir ahlaki davranış sistemidir. Sporda doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırt etmeye yardımcı olur (Australian Sport Anti-Doping Authority (ASADA) , 2016). Spor etiğinin ana hedefi bireylere spor alanında kabul edilmiş uluslararası etik ilkelerinin yaygın hale getirilip öğretilerek bu ilkelerin sporun içerisinde uygulanmasını sağlamaktır (Dolaşır-Tuncel, 2020).

Sporda evrensel etik ilkeler Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) etik komisyonu tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

- Dostluk, dayanışma ve adil oyun ruhu ile karşılıklı anlayış gerektiren Olimpiyat ruhuna saygı;
- Olimpik hareketin evrenselliği ve siyasi tarafsızlığı ilkesine saygı;
- Olimpik Antlaşmada belirtilen özerklik ilkesine saygı gösterirken devlet yetkilileriyle uyumlu ilişkileri sürdürmek;
- İnsan onuruna saygı;
- Irk, cinsiyet, renk, cinsel yönelim, dil, din, siyasi görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statüler ne olursa olsun her türlü ayrımcılığın reddedilmesi;
- Fiziksel, mesleki veya cinsel her türlü taciz ve istismarın ve herhangi bir fiziksel veya zihinsel yaralanmanın reddedilmesi;
- Katılımcıların fiziksel ve zihinsel sağlıkları için uygun güvenlik ve tıbbi bakım koşullarını sağlamak (IOC, 2020).

Özbek (2008)'e göre sporda etik ilkeler kendini şu şekilde ortaya koymuştur:

- Centilmenlik; karşı tarafa karşı iyi niyetli ve pozitif olmak,
- Erdemlilik; ahlaki yönden üstte olmak; yiğitlik, doğruluk, alçak gönüllülük,
- Dürüstlük; davranış ve sözlerde doğruluktan ayrılmamak,
- Fırsat eşitliği; sporda verilen imkanlardan bütün bireylerin eşit faydalanması,
- Empati; kişinin spordaki tüm bireylerin yerine kendini koyması.

2.2.3. Sportmenlik Dışı Davranışlar

Günümüzde spor, profesyonel veya amatör olarak yapılmaktadır. Amatör sporların amacı katılım, sağlıklı ve etkili olmak, dinlenmek, eğlenmek, güzel zaman geçirmek ile toplumsal etkileşimdir. Profesyoneller için ise spor, yalnızca bireysel sonuçlar sunar; bu da rekabet ederken kazanmayı temel amaç haline getirir (Kidd and Woodman, 1975'den aktaran: Soykan, 2019). Kazanmak için her yolu mübah gören bireylerin temel hedefi para ve şöhret kazanmak olmuştur. Bu durum bireyleri daha hırslı hale getirerek dokunulmaz olduklarını düşünüp, başkalarına karşı saldırıya geçmelerine neden olmuştur. Böylece sportif erdem değerini kaybetmiş dolayısıyla spor alanlarında ahlaki değerden yoksun bir ortam oluşmasına neden olmuştur (Tanrıverdi, 2012). Sporda saldırganlık ve şiddet, şike, doping, hakaret (küfür), hile ve aldatma bunların en başında gelmektedir (Özbek, 1999; 6222 sayılı kanun, 2011).

Şiddet ve saldırganlık:

Şiddet ve saldırganlığın sporun içinde olması ve yan yana anılarak hatırlanması istenilen bir durum değildir. Sporun amaçlarından bir tanesi şiddeti önlemektir. Ancak sporcular, seyirciler, yöneticiler ve taraftarlar gibi sporun tüm paydaşları arasında sözlü veya fiili saldırganlık ve şiddet davranışları zaman zaman görülmektedir (Mil ve Şanlı, 2015). Spor alanının birer şiddet ortamına dönüşmesi, bütün ülkelerin sorunu haline gelmiştir. Spor yöneticilerinin davranışları, spor basınının manşetleri şiddet olgusunu körüklemektedir (Özbek, 1999). Sporcuların birbirlerine, hakeme ve antrenörün sporcusuna uyguladığı şiddet ve saldırı haberleri zaman zaman televizyon ekranlarında ve gazetelerde görülmektedir.

Ne yazık ki spor ortamında meydana gelen şiddet olayları, çirkin görüntülere yol açmaktadır. Ülkemizde ise sporda şiddetin en dramatik örneği 1967 yılında Kayserispor-Sivasspor futbol maçında görülmüştür. Maç sırasında tribünler savaş alanına dönmüş, 48 kişi ölmüş, 600 kişi de yaralanmıştır. Dünyada yaşanan en üzücü

olay ise 1985 yılında Brüksel'in Heysel Stadı'nda meydana gelmiş; Liverpool ile Juventus arasındaki müsabakada, Liverpool'un saldırgan taraftarları tarafından başlatılan olayda elliden fazla kişi hayatını kaybetmiş, yüzlerce insan yaralanmıştır (MEB, 2018). Ülkemizde, bir erkek basketbol takımının bayan antrenörü, sporcusuna maç sırasında şiddet uygulamış daha sonra hızını alamayıp maçın hakemine çöp kovası fırlatmıştır (Basketbol maçında skandal, 2020). Başka bir haberde, İngiltere'de rakip takımın futbolcusu ile kavga eden bir antrenör disiplin kurallarını ihlal ettiği gerekçesi ile 4 maç men ve para cezası almıştır (Oyuncuyla kavga, 2020). Ünlü bir futbol antrenörü ise "Futbol, ateşli silahlar kullanmadan yapılan bir savaştır." demiştir (Bu sözler unutulmaz, 2020). Böylece bahsi geçen antrenörler spordaki şiddetten sorumludurlar.

Ülkemizde bu tür olayların önüne geçmek için Gençlik ve Spor Bakanlığının önerisi ile kabul edilen 6222 sayılı "Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi" kanununun 17. maddesinde "Spor alanlarında bilerek yaralama suçunun veya mala zarar verme suçunun işlenmesi halinde şikayet şartı aranmaksızın 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili maddelerine göre cezalandırılır" şeklinde hüküm verilmiştir (6222 sayılı kanun, 2011).

Hile ve Aldatma:

Sporda hile ve aldatma, kazanmak için uygulanan sportmenlik dışı eylemlerdir. Hile aynı zamanda yakalanmaktan ve cezalandırılmaktan kaçıp oyunun kurallarını çiğnemektir. Doping kullanımı veya bir müsabakada faul yapılmamasına rağmen sporcuların kendilerine yapılmış gibi gösterip penaltı kazanmak adına hakemi yanıltması, hile yapma ve aldatma olarak gösterilebilir. Hile sportif üstünlüğe değil, aksine rakibin oyun kurallarına uyarken değerinin ihlal etmesine dayanır. Hilenin oyunun bir parçası olduğu kabul edildiği takdirde herkes yakalanmadan hile yapmaya başvurur ve hile yapma ve aldatma yeteneği sportif bir beceriye dönüşebilir. Bu görüş suçlunun korunması görüşüdür (Dixon, 1999). Galatasaray ve Fenerbahçe maçında Fenerbahçeli bir futbolcunun, girmiş olduğu pozisyonda bir an müdahale olduğunu hissedip "Kendimi atmış gibi olduğum için utanıyorum, penaltı olmadığını söyleyebilirim" şeklindeki açıklamaları örnek olarak gösterilebilir (Büyük itiraf, 2013).

Şike:

Sporda şike, maddi veya manevi çıkar karşılığında bir spor karşılaşmasının sonucunu değiştirmek için varılan anlaşma olarak tanımlanır (TDK, 2021). Şikenin içinde olduğu müsabaka, bu işten zarar gören ve izleyicilerin nefretle karşılayacağı sportmenlik dışı eylemler olarak, menfaat sağlamak için oyunun sonucuyla ilgili daha önceden bir anlaşma yapmak, sporun içindeki dürüst, adil ve eşit oyun anlayışını yok etmektedir. Büyük maddi teklifleri karşısında şikeye alet olan sporculara rastlanılmaktadır (Şahin, 2009). Özellikle futbolda şike ile ilgili haberler karşımıza çok çıkmakta ve günümüzde ise halen devam etmektedir. 2011 yılı Süper Lig'in ve 1. Lig'in bazı müsabakalarında şike yapıldığı ve teşvik primi verildiği iddiasıyla başlatılan Şike Davası sonucunda aralarında kulüp yöneticilerinin de bulunduğu birçok kişi tutuklanmış ve gözaltına alınmıştır. Ülkemizde büyük gündem oluşturan ve halkın yakından takip ettiği 9 yıllık yargılamanın sona ermesiyle 23 sanık beraat etmiştir (Şike davası, 2016). İspanya'da futbolun en üst ligi olan La Liga 2013-14 sezonunda ligde kalmak için şike yaptığı iddiasıyla yargılanan yöneticiler ve futbolculara hapis ve para cezaları verilerek kayıtlara "İspanyol futbol tarihinde de ilk kez şike suçlamasından dolayı ceza verildi" şeklinde geçmiştir (Şike suçlamasından dolayı ceza, 2020). Yine benzer bir haber olarak, 2006 yılında İtalya Serie A'da hakem atamalarına etki ettikleri iddiasıyla başlatılan soruşturma, Juventus'un 2005-2006 şampiyonluk unvanlarının geri alınmasıyla ikinci ligde sezona -9 puanla başlaması ve Milan'ın bir sonraki yıl -8 puanla başlaması kararıyla sonuçlanmıştır (Juventus küme düşürülmüştü, 2011).

Sporda şike başvurulmaması gereken bir davranıştır. Gerek menfaat, çıkar ve haksız başarı sağlama gerekse spor tacirlerinin rant sağlama adına yaptıkları sportmenlik dışı davranış biçimidir (Ekici, 2013). Şikenin bir suç teşkil etmesinin yanı sıra bu durumların önüne geçmek adına 2011'de 6222 sayılı "Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi" kanununun 11. Maddesi ile düzenlenmiştir. Dolayısıyla "Belirli bir spor müsabakasının sonucunu etkilemek maksadıyla bir başkasına kazanç veya sair menfaat temin eden ve edilen kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır". Bu kanun ile şikenin ve düzensizliğin önlenmesi için atılmış tarihi adımlardan biri olarak ifade edilebilir (6222 sayılı kanun, 2011).

Küfür:

Toplumsal hayatın içinde iletişim aracı olarak kullanılan dilde bulunan ve sık kullanılan “argo kelimeler” doğal olarak spor ortamına da yansımaktadır (Gerek, vd., 2015). Küfür önemli değerlere saygısızlık ederek karşıdakinin maneviyatını geçici veya kalıcı olarak etkileyen, zaman zaman onu karşı tepkiye sokmayı da amaçlayarak aşağılamayı hedef alan bir davranıştır (Erkal, vd., 1998). Küfür, kızgınlığı belirtmek ve karşı tarafa hükmetmek amacıyla yapılabilir. Hatayı kabul etmek bir erdem olmasına rağmen ilk tepkiler genelde küfürle olmaktadır. Sporunun rakip oyuncuya küfüründe; o takıma ait olma duygusunun, taraftarlara ve kamuoyuna duyurulması vardır. Küfür etmek rakibin canını acıtmak için yapılabilir (Kılıcıgil, 2001’den aktaran: Gürpınar, 2009).

Bu tarz eylemlerden kişileri uzak tutmak ya da caydırıcılığını artırmak için 6222 sayılı kanunda bu eylemi yapanlar için ceza maddesi eklenmiştir. Kanuna göre “kişilerin spor alanlarında tehdit veya hakaret olarak algıalacak tarzda aleni olarak söz ve davranışlarda bulunmaları durumunda, failer hakkında elli günden az olmamak üzere adli para cezasına hükmolunur”. Ayrıca, “toplum kesimlerini din, dil, ırk, etnik köken, cinsiyet veya mezhep farkı gözeterek hakaret oluşturan söz ve davranışlarda bulunan kişi fiili daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla hapis cezası ile cezalandırılır” (6222 sayılı kanun, 2011).

Doping:

Sportmenlik dışı davranışların başında en sık karşılaşılan doping sorunu gelmektedir. Sporcular arasında “No dope, no hope” (Doping yoksa umut da yoktur) ifadesi sporun bir parçası, talimat olarak benimsenmiştir (Gökçe, 2011).

Dünya Anti-Doping Ajansı (World Anti-Doping Agency-WADA) dopingin sporun özüne uymadığını belirtmiş ve dopingi yasak olan bir maddenin yasa dışı ticaretini yapmak veya teşebbüste bulunmak, yasaklı olan bir maddeyi veya yöntemi sporcuya uygulamak veya teşebbüste bulunmak, örnek vermektan kaçınmaya kadar geniş bir çerçevede, farklı ihlallerden bir ya da daha fazlasının gerçekleşmesi olarak tanımlamıştır (TDMK, 2015).

1960 Olimpiyat oyunlarında, İngiliz bisikletçisinin yüksek doz dopinge bağlı olarak ölümü diğer sporcuları korkutmamış dahası anfetamin maddesinin kullanımı profesyonel futbolcular arasında yaygınlaşmıştır. 1983 yılında Pan Amerikan oyunlarına katılan ülkelerden 5’ini temsil eden 7 haltercinin dopinge başvurdukları

saptanmıştır. 1986 yılında doping kullandığı anlaşılan üniversiteli 21 Amerikan futbol sporcusu müsabakalardan men cezası almıştır (Kurdak, 1996). Yine 2012 Londra Olimpiyat Oyunları'nda Atletizm orta mesafe branşında (1500 m.) altın madalya olarak tarihi bir başarıya imza atan Türk kadın sporcunun dopingli olduğu gerekçesi ile 8 yıl bütün müsabakalardan men edilerek madalyası geri alınmıştır (TDMK, 2020).

Doping bedeni kirlettiği gibi sporu da kirletmektedir (Özbek, 1999). Doping kullanımı, sporda bilinen en temel ve belirleyici unsur olarak eşitlik ilkesini çok net bir şekilde ihlal etmektedir. Bununla birlikte sporda “doping” kullanımı sportmenliğe aykırı davranış olarak sporun ahlaki yapısını bozmaktadır (Yoncalık ve Gündoğdu, 2007).

Ülkemizde doping kullanımının önlenmesi ve etik değerlere bağlı bir spor camiasının oluşması için 2011 yılında kurulan Türkiye Doping Mücadele Komisyonu (TDMK) tarafından oluşturulan talimatnamenin 9. Maddesine göre, doping kontrolü esnasında belirlenen bir doping mücadele kural ihlali, bahsi geçen müsabakada doping mücadele kuralını ihlal eden sporcunun/sporcuların elde ettiği tüm kazanımların kendiliğinden iptal edilmesine ve verilen madalyaların, puanların ve ödüllerin geri alınmasına yol açar. 10. Maddesine göre, ilgili doping mücadele kural ihlalinin tanımlanmış bir madde ile gerçekleştiği ve TDMK'nin veya yargılama makamının doping mücadele kural ihlalinin kasten olduğunu ispat ettiği durumlarda ceza süresi 4 yıl olacaktır (TDMK, 2017).

2.3. Rekabetçi Saldırganlık ve Öfke

Rekabetin deneyimlendiği müsabaka şartları, saldırganlık gösterileri için uygun bir ortam oluşturur. Spordaki saldırganlığın çizgilerini, ilgili spor dalının kuralları aracılığı ile sergilenen davranışın içerisindeki maksat ve kasıt belirler. Benzer eylem farklı spor branşlarında farklı şekilde ele alınır (İkizler, 1994). Güreş branşında uygulanan bir elense çekme tekniğine hentbol branşında veya boks maçında rakibe yöneltilen bir yumruğun farklı bir spor branşında yapılması mümkün değildir.

Beden temasının artması ile birlikte saldırganlık eyleminin ortaya çıkma olasılığı da artar. Buna göre spor faaliyetleri beden temasına göre çeşitli kategorilere ayrılmaktadır. İlk grupta, saldırganlığın uygulanmasında en sık karşılaşılan judo, boks, güreş, taekwondo gibi bireysel mücadele sporları, futbol, hentbol, basketbol gibi beden temasına belirli ölçülerde müsaade eden ve top ile oynanan takım sporları ve son

olarak atletizm, voleybol, bisiklet, tenis ve golf gibi beden temasının olmadığı spor branşları girmektedir (Özerkan, 2004).

Spor bakımından üzerinde ihtiyatla durulması gereken iki önemli noktadan birincisi saldırganlık davranışının hangi niyetle ve kasıtlı yapıldığıdır. İkinci nokta ise saldırının aldığı hedeftir. Bir sporcunun, ilgili spor dalının kurallarının dışına çıkıp rakibe zarar verme niyetiyle bir davranışta bulunma eğilimi göstermesidir. Sporda saldırgan eylemler sözlü, bedensel ve işaretlerle yapılır. Acı çektirme ve tahrik etme niyetiyle rakibe veya hakeme yönelik yapılan hakaret ve alay etme sözlü saldırganlık olarak değerlendirilir. İşaretlerle saldırganlık, el kol hareketi, parmak sallama ve bakışla sergilenebileceği gibi, tenis raketi vb. aletlerle rakibi tehdit etmeyi kapsamaktadır. Bu saldırganlık türlerine sporun tüm dallarında rastlanmaktadır (Kurtiç, 2006).

Sporcu, müsabakalar esnasında başarıyı elde etmek için rakibi ile rekabet halindedir. Esasında sporcu her müsabakada aynı zamanda kendisiyle ve çevresiyle yarışmaktadır. Sporcular kazanma ve kendisine gösterilen ilgi ve alakayı sürdürme isteği sonucunda, sahip olduğu becerilerine uygun olmayan ve aşırı risk taşıyan davranışlarda bulunabilirler. Bir yarışma esnasında sporcunun, biyolojik, psikolojik, fizyolojik ve çevresel faktörlerden etkilenip spor dalına ait kuralların dışına çıkarak, rakibine, hakeme ya da takım arkadaşına karşı zarar vermek ya da bir hedefe ulaşma niyetiyle gerçekleştirmiş olduğu sözlü ya da fiziki eylemlere sporda saldırganlık denir (Dervent, 2007; Şahin, 2003).

Sporda saldırganlık ve şiddet durumlarında toplum psikolojisi önemli rol almaktadır. Bireysel olarak bir kötülük yapamayan birey, toplum içerisinde her şeyi yapacak bir yetkinlikte olduğunu hisseder ve önüne gelen engelleri kolaylıkla tahrip edebilir (Doğan ve Moralı, 1996).

Günümüzde seyir sporlarının bir kısmı kişisel ve toplumsal tatmin sınırını aşmış, eğlence aracı olma özelliğinin aksine bir rant alanı haline getirilmiştir (Öztürk, 2003). Saldırganlık eylemlerinin meydana gelmesinde, karşılaşmanın ne pahasına olursa olsun kazanılması gerektiğini düşünen ve bu doğrultuda hareket eden sporcu kadar, bu düşünceyle hareket eden yöneticilerin, antrenörlerin ve taraftarların rolü de çok büyüktür (Acet, 2005).

Sporda şiddet vakalarının önlenmesi için, önce saldırganlık ve şiddete neden olan sebeplerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Her şeyden önce ülkenin eğitim sisteminde, politikalarında, spor eğitiminde yeterince öğretilmeli ve uygulanmalıdır. Spor bilimi ve spor yapma becerileri ülke vatandaşına genç yaşlarda verilebilirse, istenen ve beklenen sonuçlara ulaşılır. Spor yayınlarının tahrik edicilikten uzak; doğru ve tarafsız olması, yanlış anlaşılmalara önüne geçecek; taraftarı, izleyiciyi, halkı eğitici türde olması gerekir (Yetim, 2010). Sporcular, antrenörler ve takımlar toplum için sporda meydana gelen saldırganlığın muhtemel zararlarının farkında olmalıdırlar. Her spor müsabakasının adil olarak oynanması ve yönetilmesi için spor kurallarına bağlı kalınmalı ve zorunlu bir ilke haline getirilmelidir (Tenenbaum, et al., 1997).

2.3.1. Saldırganlığın Kuramsal Çerçevesi

Saldırganlık toplumlarda tarih boyunca görüldüğü için, kökenlerinin neler olduğuyla ilgili ve sporcuların spor müsabakalarda neden agresif olduklarını açıklamak için birçok teori geliştirilmiştir (Russel, 2008).

Psikanaliz öğretisinin öncüsü olan Freud, ilk araştırmalarında saldırganlığı, insan yaşamını sürdüren ve cinsel ihtiyaçların engellenmesi durumunda ortaya çıkan davranışlar olarak ele almıştır. Sonraki araştırmalarında ise saldırganlık, şiddet ve yıkıcılığın doğuştan geldiğinden söz etmiştir (Cengiz, 2004). İnsan davranışları bir ortam içinde oluşup, düşünceleri de bu ortama göre şekillendiği için saldırganlık davranışlarını açıklayan kuramlar, toplumdan topluma değişebildiği gibi, kültürden kültüre göre de değişebilmektedir (Oskay, 2001).

Bu anlamda, aşağıdaki bölümde bu konudaki araştırmaların çoğunu yönlendiren teoriler açıklanmıştır.

2.3.1.1. İçgüdü Kuramı

İçgüdüsel saldırganlık teorisi ünlü Avusturyalı Psikolog Sigmund Freud ve Konrad Lorenz'in çalışmalarına dayanmaktadır. Freud saldırganlığın, tüm insanların sahip olduğu, ifade edilene kadar inşa ettiği ve saldırı davranışında bulunmaya yönelik doğuştan gelen bir içgüdü olduğunu ileri sürmüştür (Cox, 2007; İkizler ve Karagözoğlu, 1997). Freud insanda iki esas içgüdü olduğunu öne sürmüştür. Bunlardan birincisi yaşam içgüdü olan eros, ikincisi de ölüm içgüdü olan Thanatos'tur. Yükselen seksüel enerji nasıl ki seksüel aktiviteyle azalıyorsa, ölüm içgüdüleriyle birlikte yıkıcı enerji de saldırgan davranışlarla azalmaktadır. Freud'a göre

içgüdünün asıl işlevi, gereksinimlerin oluşturduğu gerilimi azaltmasıdır. İnsanoğlunda ölüm içgüdüsünün neden olduğu yıkıcılık, saldırgan davranışlarla azalmakta, saldırgan davranışta bulunduktan sonraki zaman içerisinde ise yıkıcılık tekrardan ortaya çıkmaktadır. Günümüzde ise yaygın olan inanç, insanların sportif etkinliklere katılarak ya da izleyerek saldırganlık dürtülerinden deşarj olma imkanı bulduğu yönündedir (Tiryaki, 2000).

Benzer şekilde, Lorenz (1966), bireylerin, bir saldırganlık eylemi esnasında rahatlayana kadar yoğunlaşıp enerji oluşturan ve doğuştan gelen bir içgüdülerinin olduğunu öne sürerek, saldırganlığın ortaya çıkmasının insanda biriken saldırganlık enerjisinin fazla olmasına ve saldırganlığa neden olan uyaranlara bağlı olduğunu ve saldırganlık davranışının yaşanmasının, saldırganlık eğilimlerinin kontrol altına alınarak zararsız faaliyetlere dönüştürülebilmesi için gerekli olduğunu ifade etmiştir (İkizler, 1994). Toplanan enerji, yaşam içgüdüsünün tesiri ile kaslarımıza yönlendirilir ve bu şekilde ortaya çıkar. Bu her zaman karşıdaki kişiyi öldürme veya ona fiziksel olarak zarar verme şeklinde görülmez. Yalnızca rekabet etmek bile bir saldırganlık gösterisi olarak kabul edilir (Acet, 2005).

Bir başka bakış açısına göre saldırganlık birikmeye devam eden bir enerjidir, ancak onun serbest bırakılması için şiddetten kaçınılmalıdır (Gill and Williams, 2008). Saldırganlığın ifade edilebilmesi, doğrudan serbest bırakma yoluyla veya spor gibi sosyal olarak kabul edilebilir bir yolla gerçekleşir (Cox, 2007). Bu enerji boşalma işlemine “katarsis” adı verilir (Lorenz, 1966). Dolayısıyla bir rakibi yenmek, biriken agresif enerjinin kabul edilebilir yoldan salıverilmesine ya da katarsis etkisi oluşmasına yardımcı olabilir (Cox, 2007). Bu anlamda spor, saldırgan enerjinin toplumsal olarak kabul gören bir şekilde ifade edildiği bir “kanal” olarak görülebilir (Gill and Williams, 2008). Bununla ilgili olarak, Sloan 1979’dan aktaran: Berebi, 2018), katarsis veya saldırganlık seviyesinin azaltılmasını ya saldırgan bir harekete katılarak gerçekleştireceğini ya da açıkça başkalarının saldırganlık eylemlerini izleyerek gerçekleştireceğini ifade etmiştir. Bu nedenle, (bastırılmış duygular) periyodik olarak rahatlatılmalı veya her iki durumda da katarsis oluşacak şekilde püskürtülmesi gerektiğini belirtmiştir. Saldırgan bir davranış dışı vurulmadığında biriken saldırganlık enerjisi kendisine bir çıkış yolu bulamayıp kişide psikolojik rahatsızlıklara ve davranış bozukluklarına sebep olur. Saldırganlığın davranışlarla dışı yansıtılmasıyla, kişi bu enerjisini boşaltarak deşarj olacak ve ileride yaşanabilecek

daha ciddi problemler kontrol altına alınmış olacaktır (Eysenck, 2009; Vatandaş, 2003).

Adler'e göre saldırganlık bireyin kendisine veya başka bir kişiye yönelik olabilir. Adler, saldırganlık için şiddetli bir kavgayı örnek olarak göstererek spor içerisinde meydana gelen bu tarz davranışları da saldırganlık olarak değerlendirmiştir (Buss, 1961). Psikanalitik görüşe sahip olan Fromm ise saldırganlığın her zaman zararlı olmayacağını ifade ederek, zararlı ve zararsız olarak ikiye ayırmıştır. Kişisel arzuların bir sonucu olarak diğer canlılara zarar verici boyutlara ulaşmış artık bir karakter şeklini alan saldırganlığı zararlı, doğuştan gelen ve kişinin kendisini korumaya yönelik dürtüsel saldırganlığı ise zararsız olarak tanımlamıştır (Fromm, 1982).

2.3.1.2. Fizyolojik (Biyolojik) Kuram

Biyolojik kuramcılar sinir hücreleri ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmaktadır. Fizyolojik (Biyolojik) kuram, insan saldırganlığına organizmadaki bir takım yapıların sebep olup olmadığını araştırmaktadır. Saldırganlıkta bazı hormonların rolü var mıdır? Beynin bazı kısımları saldırganlıktan sorumlu mudur? Kromozomların saldırganlıkla bağlantısı var mıdır? gibi soruların cevabını araştırmaktır (Tiryaki, 2000).

Beynin rolü: Tüm eylemlerimizin kaynağı beyin ve dolayısıyla merkezi sinir sistemidir. Bu bilgi, saldırganlığın kaynaklarının beyindeki bir takım yapılarla veya bazı maddelerle ilişkili olabileceğini düşündürmüştür. Bu alandaki araştırmalar bir nörotransmitter olan serotoninde, bir hormon olan testosteronda, erkeklerde var olan Y kromozomunda, hipotalamus ve amigdala gibi beyin yapılarında ve suç davranışında genetik etkenlerde yoğunlaşmıştır (Doğan, 2015). Beyinle ilgili yapılan çalışmalar, saldırganlığın ortaya çıkmasında ve saldırgan davranışların kontrol altına alınmasında hipotalamusun büyük bir etkisi olduğunu göstermiştir (Atkinson, et al., 1990). Norepinefrin ve Dopamin, saldırganlığın meydana gelmesinde ve artmasına neden olan nörotransmitterlerdendir. Ayrıca serotonin seviyesinin düşük olması da saldırganlık eğilimini artırmaktadır (Şenel, 2003). Duyguların yönetiminden sorumlu olan Limbik sistemin içinde var olan amigdalar, saldırgan davranışlara neden olabilmektedirler (Balcıoğlu, 2000).

Kromozomların rolü: Genellikle erkeklik kromozomu ve saldırganlık arasında bir ilişki olabileceği düşünülmüştür. Saldırganlık ve kromozomlar ilişkisi incelendiğinde, kadınlarda XX, erkeklerde ise YY şeklinde olan dizilişte erkeklerin bazılarında fazladan olan bir Y kromozomunun, saldırgan eylemlere sebep olduğu yönünde sonuçlar elde edilmiştir (Acet, 2005; Erkiner, 2012).

Hormonların rolü: Erkeklik hormonu olan androjen hormonunun beyin işleviyle birlikte fiziksel büyümeyi de etkilediği ve bundan dolayı saldırgan davranışlara sebep olduğu kabul edilmiştir (Bandura, 1973). Fetusun erkek olmasıyla testosteron hormonu oluşmaya başlamakta, böylelikle beyin gelişmesinde de önemli rol oynamaktadır. Bundan dolayı erkeklerin kadınlara göre daha saldırgan olduğu ifade edilmektedir (Tiryaki, 2000).

2.3.1.3. Engellenme Saldırganlık Kuramı

Saldırganlığın en önemli nedenlerinden birisi hiç şüphesiz engellenmedir. Engellenme, kişinin hedefe yönelik eylemlerinin harici olarak durdurulması anlamındadır. Bu konudaki en önemli kuramlaştırma 1930'lu yıllarda ortaya atılan engellenme-saldırganlık teorisidir (Kayaoğlu, 2011). Yale Üniversitesi psikologları tarafından ortaya atılan ve tahrik teorisi olarak da adlandırılan bu teoride saldırganlığın hedef engelleme veya başarısızlığın sonucu ortaya çıktığını öne sürmüşlerdir (Dollard, et al., 1939). Saldırganlığı içgüdü kuramından farklı bir şekilde ele alan engellenme-saldırganlık teorisinde, saldırganlık bir uyarım olarak görülmüştür. Bir içgüdü gibi olmayan uyarı her zaman varolan, devamlı artış gösteren bir enerji kaynağı değildir. Yetersiz beslenmenin açlık, yetersiz suyun susuzluk dürtüsünü ortaya çıkardığı gibi, engellenme de saldırganlık dürtüsünü ortaya çıkarır (Kayaoğlu, 2011). Bir arzunun veya ihtiyacın engellendiği durumda dürtüye bağlı olarak gereksinme ve gerginlik artar saldırgan davranışlar baş gösterir (Doğan, 2015). Böylece engellenen amaca şiddet yoluyla ulaşmaya yönelik bir çaba oluşur (Fromm, 1994). Engellenen organizma, gereksinme, gerginlikle, fizyolojik ve bilişsel sistemlerin yardımı ile öfkelenmektedir (öfke heyecanını deneyimlemektedir). Dolayısıyla kızgın ve öfkeli olan organizmanın, "saldırganlık içgüdüleriyle" değil, hareketleri bir engelle önlendiği için saldırganlık eylemi gösterdiği söylenebilir (Acet, 2005).

Kesin bir zafer hedeflendiği durumda üzerinde baskı, tehdit altında olma hissi oluşan ve yarışı kazanamayacağı düşüncesine kapılan sporcular ya da diğer ilgililer, hedefe ulaşmada engellendiklerinde müsabakanın sonucuna etki etmeye, sonucu kendi

lehine çevirmeye odaklanıp, kuralları ihlal ederek rakibe karşı saldırganlık ve şiddet içeren davranışlar sergileyebilirler (Yetim, 2005). Kulüp yönetimi ve medyanın etkisiyle çok başarılı olacağı yönünde şartlandırıldıktan sonra başarısız olan takımın taraftarları için her bir başarısız sonuç; ümitsizlik, hayal kırıklığı ve bir engellenme durumu oluşturduğundan taraftarın tepkisi kaçınılmaz olmaktadır (Atalay, 2010). Antrenörlerin, kulüpleriyle başarıya odaklı sözleşmelerinin olması, her maçın kesin kazanılması gerektiği beklentisi, oyuncular üzerinde olduğu kadar antrenörler üzerinde de baskı oluşturmaktadır (Kuru, 2000). Kulübün beklentisini karşılamayan müsabaka sonucu da bir engellenme durumu oluşturmaktadır.

Saldırganlığın oluşması için bir rakibin veya seyircinin provokasyonu veya hakaret gibi diğer faktörlerin yaşanması gerekir (Berkowitz, 1993; Russel, 1993, 2008). Zira çok açık bir şekilde engellenmenin her zaman saldırganlığa neden olmadığı, engellenen bireyin saldırganlıktan farklı tepkiler de sergileyebileceği görülmüştür. Benzer olarak, her saldırgan eylemin engellenme nedeniyle meydana gelmediği de çok açıktır. Örneğin, bir boksör, rakibine engellendiği için değil, başarıya ulaşmak için vurmaktadır (Kayaoğlu, 2011).

Miller (1941), saldırganlıkta engellenme rolüne daha gerçekçi bir yaklaşım getirmiştir. Engellenme saldırganlık dahil olmak üzere birçok farklı tepkilere yol açabilir. Bireyler, günlük yaşamlarında çok sık engellenme yaşamaktadır, her seferinde agresif tepki vermezler. Agresif davranışla karşılaşma olasılığı iki faktör tarafından belirlenir: engellenmenin yoğunluğu ve bir hedefe ulaşmadaki seviye. Hedeflerine ulaşmak için bireyler ne kadar yakınsa, hissedecekleri engellenme o kadar fazla olur ve saldırganlıkla sonuçlanır. Ayrıca, Berkowitz (1993), bazı durumlarda engellenme ortaya çıksa da saldırganlığın ortaya çıkma ihtimalinin çok düşük olduğunu savunmaktadır. Eğer sporcular yarışmadan zevk alıyorsa veya avantajlıysa, engellenmeyi takiben agresif olma eğilimleri azalmaktadır (Russel, 1993).

2.3.1.4. Saldırganlık Açısından Sosyal Öğrenme Kuramı

Saldırganlığın açıklanmasında toplumsal koşulları dikkate alıp yaygın olarak kullanılan kuramlardan bir diğeri sosyal öğrenme kuramıdır. Bu kuram, Albert Bandura'nın çalışmalarına dayanmaktadır. Saldırganlığı öncelikle gözlem yoluyla öğrenilen bir davranış olarak açıklar. Albert Bandura, saldırgan davranış örüntülerinin nasıl öğrenildiği ve sürdürüldüğü konusunu araştırmış, saldırganlığın kaynağı olarak bulunan ortamdaki pekiştirici etmenler üzerinde durmuştur (Tiryaki, 1996). Sosyal

öğrenme kuramına göre çocuklar, belli durumlar karşısında nasıl davranmaları gerektiğini çevresindeki diğer insanların davranışlarını gözlemleyip öğrenirler (Kağıtçıbaşı, 1999).

Bandura 1973'e göre bir kişinin davranışları pekiştirilip ona bir model olunup agresif davranışları cezalandırılmadığı takdirde tekrarlanması muhtemeldir. Daha önce yetişkinlerin şiddet içeren davranışlarını gözlemleyen çocukların şişme bebekleri daha sıklıkla patlattıkları sonucuna ulaşılan Bandura'nın ünlü araştırması kısmen bu teorinin temelini oluşturmaktadır. Bandura'ya göre saldırganlık doğuştan var olan veya içgüdüsel bir özellik değildir, edimsel koşullanma ve gözlem yoluyla öğrenme ile kazanılan bir özelliktir. Bilindiği gibi edimsel koşullanmada istenilen davranışlar pekiştirilmekte, istenmeyen davranışlar geçici olmaktadır. Pekiştirilen davranışlar daha sık görülürken, pekiştirilmeyen davranışların görülme sıklığı azalmaktadır. Yani saldırganlık ne kadar çok pekiştirilirse görülme sıklığı da o oranda artar (Cüceloğlu, 2000). Örneğin, televizyonda sürekli şiddet ve saldırganlık içeren programları izleyen bir çocuk çevresindeki insanlara karşı saldırgan davranışlarda bulunacağını savunulur. Saldırgan davranışta bulunan bir çocuğun ödüllendirilmesi veya herhangi bir tepki verilmemesi bu davranışın yeniden ortaya çıkmasına neden olur. Bunun yanı sıra, belirli durumlarda öğrenilmiş saldırganlık eylemi, farklı durumlara da genellenip yaygınlaşabilir (Kirsh, 2006).

Saldırganlığın doğuştan geldiğini ve bir dürtü sonucu ortaya çıktığını öne süren kuramlarla karşılaştırıldığında sosyal öğrenme kuramı, bireyi saldırganlığa yönelten güçlerin içsel olmaktan çok dış kaynaklı olduğunu savunmaktadır. Saldırgan davranışları açıklayan diğer kuramlarla karşılaştırıldığında, sosyal öğrenme kuramının dış etkilere daha çok önem verdiği görüşü ön plana çıksa da, gerçekte, kişiyi sadece çevre faktörlerine (ödülleri, cezalar) karşılık veren güçsüz bir varlık olarak değerlendirmemiştir. Bu kurama göre, kişi-çevre arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Çevre faktörleri davranışları şekillendirip etkilerken çevre de davranışlardan etkilenir (Tiryaki, 2000; 2002).

Sporda saldırganlığın öğrenilmesinde bir çok kesimin rolü vardır. Bunlar saldırganlık davranışlarının pekiştirilmesinde ve sürdürülmesinde önemlidir (Doğan, 2015). Terry and Jackson (1985) saldırganlığın öğrenilmesinde etkili olanları bu kesimleri üç grupta toplamıştır:

a. Antrenörler, diğer sporcular ve aileler: Sporun çevresindeki bireyler yalnızca başarıyı hedeflediğinde sporcunun ya da takımın başarısı için “oyunda sert olmasını, sert davranmasını” ister. Sporcu, müsabaka esnasında kendisinin veya takımının başarılı olmasını sağlayan saldırganlık sergilediğinde, bu eylemi için ceza almış olsa bile yakın çevresi tarafından ödüllendirilip, desteklenir. Bu husus sporcuda saldırganlığın pekişmesine neden olur.

b. Sporun yapısı ve kuralları: Her ne kadar sporun asıl felsefesinin barış olduğu belirtile de, bugün sporda her şey kazanmaya yönelik ayarlanmıştır. Belirlenen kurallar yarışmaların sürmesine, izleyenleri sıkıkmamaya yönelik olsa da bunlara uyulmaması yaptırım gerektirmektedir. Ancak sporcular bu yaptırımları önceden kabul ederek saldırgan davranışlarda bulunmaktadırlar. Sosyal değişim kuramı, “herkesin, karşılaştığı bir durumda kazanacaklarını ve kaybedeceklerini bildiğini veya öngörebildiğini” öne sürer. Doğal olarak bir sporcu daima kazanmayı isteyecektir. Bundan dolayı kasıtlı veya bilmeden saldırgan (sert) davranışlarda bulunabilir. Bu davranışın sonunda bir sporcu, kırmızı kart görüp sonraki karşılaşmada cezalı olabilir; fakat bu davranışıyla takımının kazanmasını sağlayabilir. Bu ceza dikkate alınmayıp, sporculara prim verildiğinde saldırgan davranışlar dolaylı olarak desteklenmiş, pekiştirilmiş olur.

c. Medya ve toplum: Gözlem, taklit ve koşullama yöntemleriyle öğrenme çocuklarda ve gençlerde daha sık görülür. Sporcular için de bu durumlar geçerli olmaktadır. Sporcular kendilerine örnek aldıkları sporcuların davranışlarını yazılı ve görsel basında gözlemler ve taklit ederler. Örneğin, saldırgan davranışlarda bulunan herkes tarafından bilinen bir sporcuyu izleyen çocuklar veya genç sporcular, başarı için saldırgan olmak gerektiği düşüncesine kapılabilirler. Küçük yaşlardan itibaren saldırganlık ve şiddeti öğrenen kişiler, bu tarz davranışları çoğunlukla yaşam boyu sürdürürler.

Saldırganlığın nedenlerinden bir tanesi olarak gösterilen diğer bir kavram da Berkowitz tarafından öne sürülen “Bilişsel Çağrışım İlkesi” dir. Bu ilkeye göre saldırgan davranışlar, çağrışımla herhangi bir düşünceye, eyleme ya da bir duyguya bağlı olarak ortaya çıkabilir. Örneğin televizyondaki bir boks müsabakası saldırganlığı çağrıştırarak, kişinin saldırgan davranışlarda bulunmasına neden olabilir (Dönmez, 1988).

Spor alanında, çok sayıda araştırma, sosyal öğrenme teorisini saldırganlığı anlamanın bir yolu olarak desteklemiştir. Silva (1983) tarafından yapılan araştırmada,

sporcuların antrenörleri veya takım arkadaşları gibi önemli gruplar tarafından yapılan spor içi sosyalleşmede agresif davranışları öğrendikleri öne sürülmüştür. Bir çalışmada, Buz hokeyi sporunda, sopayla vurma gibi pek çok kural dışı saldırgan davranışın cezalandırılmadığını tespit etmişlerdir (Sheldon and Aimar, 2001).

Yine sosyal öğrenme teorisini destekleyen başka bir araştırmada Profesyonel Hokeyde, saldırgan davranışların buzdaki engellemeden olmadığını gözlemleyerek öğrenildiğini ve mevcut ceza kayıtlarına göre Kuzey Amerikalı oyuncuların erken sosyalleşme ve modellemenin bir yan ürünü olan Avrupalı oyunculara göre daha agresif hareketler yapma ihtimalinin yüksek olduğunu bildirmiştir (Gee and Leith, 2007).

2.3.1.5. Ahlaki Akıl Yürütme ve Saldırganlık Kuramı

Brenda Bredemeier, ilkokul çocuklarının ahlaki akıl yürütme düzeylerinin, iddialı davranışlarla pozitif, saldırgan davranışlarla da olumsuz yönde ilişkili olduğunu ve bir kişinin saldırganlığa meyilli olmasının büyük ölçüde ahlaki akıl yürütme aşamasına bağlı olduğunu belirtmiştir (Bredemeier, 1994). Ahlaki akıl yürütme üzerine yapılan daha önceki araştırmalar, ilkokul çocukları için temas sporlarına katılımın daha az olgun ahlaki akıl yürütme ile pozitif korelasyon gösterdiğini, ayrıca sporda ve günlük yaşamda hem fiziksel hem de fiziksel olmayan agresif olma olasılığının daha yüksek olduğunu bildirmiştir (Bredemeier, et al., 1986).

Literatürde temas sporları ile ahlaki akıl yürütme arasındaki ilişkinin aksini gösteren çalışmalarda mevcuttur. Keeler (2007) spor düşmanlığı ve araçsal saldırganlığın Futbol, Voleybol ve Rugby'deki yetişkin kulüp sporcuları için cinsiyet ve spor türüne göre farklılık göstermediğini belirtmiştir. Tucker and Parks (2001) kolej sporcuları üzerinde yaptıkları araştırmada çarpışma ve temas sporcuları arasında, takımın ve antrenörlerin oluşturduğu spor içi ahlaki atmosferin sporcular arasında agresif olma eğilimi oluşturmada olumlu olabileceğini saptamışlardır. Çocuklar ve ergen sporcular üzerine uygulanan başka bir araştırmada, agresif spor davranışının rekabet seviyesi yükseldikçe daha meşru olduğu belirlenmiştir (Conroy, et al., 2001). Daha yaşlı sporcular da saldırgan davranışı genç sporculara göre daha çok meşru görmüşlerdir (Visek and Watson, 2005).

Genç sporcular, ebeveynler, seyirciler ve antrenörler tarafından bildirilen tutum ve davranışlarından yola çıkılarak, etik meselelerin gençlik sporunda geniş bir yer

kapladığı görülmektedir. Gençlik sporuna katılan insanların çoğu centilmenliğe, sportmenliğe inanarak bu kavramları çevrelerine öğretmek ve yaymak istediklerini belirtmiş ve “iyi spor” kavramının yeterli davranışsal özelliğe sahip olmadığını da açık olduğunu bildirmişlerdir (Shields, et al., 2005).

2.3.1.6. İpucu-Uyarılmışlık Kuramı

Saldırganlık eylemlerinin diğer bir kaynağı "kızgınlık" olarak adlandırılmış heyecansal uyarılmadır. Bu görüş, herhangi kaynağın neden olduğu uyarılmanın, kızgınlık olarak adlandırıldığı sürece, saldırgan davranışlara neden olabileceğini savunur (Freedman, et al., 1993). Berkowitz'e göre engellenme, öfke olarak adlandırılan duygusal uyarılmışlığın artmasına sebep olabilir. Çünkü engellenen kişi eğer o an saldırganlık içeren bir eylemde bulunacak olursa ceza alacağını düşünebilir, bu durumda çevresel şartların uygun hale gelmesini bekler ve saldırgan davranışı sergiler (Acet, 2001).

Futbolda bir oyuncu, hakemin görüş alanında rakip oyuncuya karşı yapacağı uygunsuz bir hareketin sonucunda ceza alacağını bildiği için vurma, itme, küfürleşme gibi kural dışı davranışlarını hakemin görüş açısı dışında veya topsuz alanda yapmaya çalışması, örnek verilebilir (Cengiz, 2004).

2.3.2. Sporda Rekabetçi Saldırganlık

Sporda doğrudan kazanma hakkı yoktur. Zafer kazanmak için rekabet etmek zorunludur (Abrams and Hale, 2005). Berkowitz (1993), bir davranışın agresif olarak kabul edilmesi için, hem zarar verme amacıyla başka bir insana yönelik bir girişim olması gerektiğini hem de bu girişimin etkili olacağı yönündeki beklentiyi içermesi gerektiğini öne sürmüştür. Benzer şekilde Baron and Richardson (1994) saldırganlığı tehdit oluşturma, başka bir canlıya zarar verme veya zarar verme hedefine yönelik herhangi bir davranış şekli olarak tanımlamıştır. Yine Kerr (2005), Apter'in Tersine Dönme Teorisine dayanarak dört tür saldırganlık önermiştir: “oyun”, “güç”, “öfke” ve kişinin saldırganlık motivasyonu ile ilgili “heyecan”.

Bu üç tanım ve diğer benzer tanımlara uygun olarak, aşağıdaki dört saldırganlık koşulu daha yakın bir zamanda da yeniden belirlenmiştir:

1. Bir tutum veya duygu içeren davranış.
2. Kaza sonucu yaralanma vb. dışındaki niyet.

3. Fiziksel veya psikolojik zarar veya yaralanma/yaralama.

4. Ekipmana veya binaya vb. cansız olan varlıklar haricinde canlı bir organizmaya verilen hasardır. Bu tanıma dayanarak saldırganlık bir kişinin tasviri ya da hissi değildir; saldırganlık açık bir şekilde görülebilir, hissedilebilir ve duyulabilmektedir (Gill and Williams, 2008).

Oyundan çıkartıldıktan sonra soyunma odasının yakınında bir çöp kutusuna vuran bir basketbolcu saldırgan olarak kabul edilemez fakat, topun uzağında bir defans oyuncusunu tekmeleyen bir futbolcu kesinlikle saldırgan olarak değerlendirilir. Rakibi sakatlama niyeti olmadan, puan kazanmak veya oyunu kazanmak için rakibe zarar verme eylemleri doğası gereği zarar odaklı değildir, spor bağlamında başarıyı sağlamak için sıklıkla kullanılan iddialı davranışları karakterize etmenin daha iyi bir yoludur (Berrebi, 2018). Buss (1961) iki tür saldırganlıktan bahsetmiştir. Bu ilk saldırgan davranış türü öfkeyi kapsamakta ve şiddet olarak düşünülmektedir ve asıl amacının fiziksel veya psikolojik olarak başka birine zarar vermek olan düşmanca saldırganlıktır (Cox, 2007). İkincisinde ise amaç ekstra puan almak gibi bir durumun olup, ancak bu hedefe ulaşmak için yaralanma veya zarar vermenin gerekli olduğu araçsal saldırganlıktır (Husman and Silva, 1984).

Bu tür davranışların neden olduğu yaralanma talihsizlik olarak nitelendirilip spora katılımın doğal bir parçası olarak görülmelidir. Buz hokeyi ve basketbol gibi branşlarda yapılan araştırmalarda agresif davranışların zamanın yaklaşık üçte ikisinde aracı saldırganlık kullanıldığı ileri sürülmüştür (Kirker, et al., 2000).

Şiddeti Terry and Jackson (1985), kurallar dahilindeki yüksek rekabet davranışından ziyade sporun rekabetçi hedefleriyle doğrudan bir ilişkisi olmayan ve spor kuralları dışındaki kontrol altına alınamayan saldırganlık vakalarıyla ilgili zarar veren davranışlar olarak tanımlamıştır. Kerr (2005) ve Kerr and Grange (2015) ise şiddeti, düşmanca saldırganlığın en uç şekli olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca Ragbi veya Amerikan futbolu gibi bazı sporların zevk, hayatta kalma ve başarı için agresif davranışlar gerektirmesi nedeniyle, saldırganlığı sadece zararlı ve potansiyel olarak sorunlu yönleri dayanarak spordan çıkarmaya çalışmanın gereksiz olduğunu savunmaktadır.

Abrams (2010), sporda şiddeti plansız ve planlı şiddet olarak birbirinden ayırmıştır. Plansız düşmanca şiddet, genellikle bir provokasyonun sonucudur, bir

oyuncu bir defadan fazla provokasyona maruz kaldığında ortaya çıkan aşırı bir öfke tepkisidir. Bu tür şiddet kabul edilemez olsa da, en azından kasten provoke edildikten sonra “soğukkanlılığını yitiren” biri olarak anlaşılabilir. Planlanan nihai düşmanlık şiddeti türü, en kötü türdür. Başka bir oyuncuya zarar vermek için kasıtlı ve şiddet içeren davranışları temsil eder. Buna “tam sistem yetmezliği/arızası” denir. Bu tür davranışların mutlaka öfke yüzünden olmadığına ve planlanan şiddeti gösteren sporcular veya antrenörler yasal olarak oyun alanından çıkarılıp derhal uzaklaştırılması gerektiğinin altını çizmiştir.

2.3.3. Sporda Rekabetçi Öfke

Psikolojik hazırlık seviyesi ve odaklanma, fiziksel veya teknik hazırlığa bakmaksızın sporcuların en iyisini yapıp yapmadıklarını belirlemede en önemli faktördür (Taylor, 1996). Spor bağlamında duygu, bir uyarıcı olaya karşı gerçek veya hayal edilmiş tepkidir. Duygu vücudun iç organlarındaki ve kaslarındaki değişmeyi içerir, öznel bir şekilde karakteristik olarak yaşanır, yüz değişiklikleri ve aksiyon eğilimleri gibi yollarla ifade edilir, bir sonraki davranışlar için enerji verebilir ve davranışları düzenlemeye yardımcı olabilir (Deci, 1980). Bu bağlamda duygunun öne çıkan özelliklerinden biri, önceki bir uyarana karşı cevap olması gerektiğidir; aksi takdirde, sadece uzun ömürlü olma eğiliminde olan bir ruh halidir (Jones, 2003).

Spor alanında duygular antrenörler, sporcular, araştırmacılar ve hatta izleyiciler tarafından rekabetçi ortamın doğal bir parçası olarak kabul edilmektedir (Botterill and Brown, 2002). Bir sporunun bir hata yaptıktan sonra utanç ya da korku hissetmesi ya da hissetmemesi duyguların öznel doğasını oluşturmaktadır (Berebi, 2018). Sporcular için duygular en yüksek seviyeye ulaştığında ve aynı zamanda bahislerin en yüksek olduğu zamanlarda rekabetçi olma eğiliminde olmaktadır (Jones, 2003). Ayrıca, özellikle rekabet seviyesi yüksek ve baskı hissedildiğinde, öfke hissi sporda yaygın olarak yaşanmaktadır (Berebi, 2018). Buradan hareketle, bir sporcu öfkenin üstesinden gelirse nasıl iyi oynayabilir ve düzgün düşünebilir? Bireyin öfkesini başarılı bir şekilde nasıl kontrol edebildiğini ve performansını arttırmak için öfkesini nasıl kullanabildiğini anlamak kilit nokta olarak görülmektedir (Maxwell, et al., 2009).

Öfke tanımı bilim insanları tarafından araştırılmış ve birçok tanımlaması yapılmıştır. Spielberger and Reheiser (2009), öfke kavramını, genellikle, otonom sinir sisteminin ilişkili aktivasyonu veya uyarılmasıyla birlikte, yoğunluğu değişen duyguların oluşturduğu duygusal bir durum olarak tanımlamışlardır. Deffenbacher

(2011), öfkenin doğal bir deneyim olduğunu ve insan sinir sisteminin öfke ile sıkı bağlantılı olduğunu ifade etmiştir. Abrams and Hale (2005)'e göre öfke, yargılama yapılmasını gerektirmeyen normal bir duygudur. Kızgın olmak ne iyidir ne de kötü; mutlu olmak kadar normaldir. Öfkenin problemlili hale gelip gelmemesi onun var olduğu gerçeğinden daha çok davranışsal sonuçlarının ciddiyetine bağlıdır (Kassinove and Tafrate, 2002). Aynı zamanda, öfke neredeyse tüm sporcularda görülen bir duygu olsa da, cinsiyet, rekabet düzeyi ve spor türü arasında farklılıklar olabileceği de görülmektedir (Maxwell, et al., 2009). Novaco (1995) öfke duygusunu, algılanan tehditlere ve zorluklara karşı savaşçı bir yönelim alan bir kişilik tarzının alışılmış bir özelliği olarak değerlendirmiştir.

Sporda, öfke gibi olumsuz duyguların tarihsel olarak performansa son derece olumsuz etkisinin olduğu düşünülmüştür (Gould, et al., 2002; Williams and Harris, 2001). Ancak yüksek fiziksel temaslı sporlarda öfkenin sahada performansı kolaylaştırıcı etkisinin olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Hanin and Syrja, 1995; Robazza and Bortoli, 2007).

Sporda öfkeli olmak, kontrolden çıkmakla aynı şey değildir ve aynı zamanda performansa da mutlaka zarar vermez. Hatta ılımlı olduğunda yararlı olmaktadır. Kontrolsüz olduğunda, öfke enerjisinin kötüye kullanımı sonucunda muhakkak, başarıda azalmaya ve şiddet içeren davranış potansiyeli gibi bir dizi olumsuz performans sonucuna yol açtığı görülmektedir. Ayrıca, tüm sporcular için öfkeyi azaltmaya çalışmak zararlı olabilir, oysa performansı artırmak amacıyla etkin bir şekilde kullanmalarını sağlamak daha yararlı olabilir (Robazza, et al., 2006). Bununla birlikte, bunun meydana gelmesi büyük ölçüde sporcunun öfkeyi yorumlama, başarılı bir şekilde kontrol altına alma ve kullanma yeteneğine bağlıdır (Berrebi, 2018).

2.3.4. Sporda Öfke ve Agresif Davranış Yönetimi

Öfke duygusunu anlamak ve incelemek sporda çeşitli nedenlerden dolayı önemlidir. Birincisi, öfke performansı kolaylaştırıcı olabilir, ancak birinin öfkesini kontrol edememesi performansın düşmesine neden olabilir. İkincisi, öfkeyi anlamayan takım arkadaşları ve antrenörler, sporcuların öfkelerini kontrolsüz şekilde dışavurumuna neden olabilir. Öğrenilmeyen öfke yönetimi tehlikelidir. Üçüncüsü, öfke çok uzun süre engellemezse, sporcular (ve seyirciler) için hem oyun alanında hem de saha dışında yıkıcı sonuçlar doğurabilir (Abrams, 2010).

Öfke yönetimi programlarının yapısı boyut ve kapsam bakımından farklılıklar gösterebilir. Ancak, katılımcıların türüne ve mevcut kaynaklara bağlı olarak, genellikle 3 ila 8 oturum arasında değişen bir grup ortamında sunulurlar (Thomas, 2001).

Öfke ne iyi ne de kötü olarak kabul edilse de, insanlar öfkeyi bazen endişe ve suçluluk ile birleştğinde üzücü ve rahatsız edici bir duygu ile ilişkilendirir (Thomas, 1993). İnsanlar korku ve üzüntü de dahil olmak üzere öfke gibi duyguları kontrol etmek için yeterli stratejiye sahip değildir (Tice and Baumeister, 1993). Öfke ve agresif davranış yönetiminde ideal olarak doğuştan gelen öfke düzeyine sahip bireyler hedef alınmaktadır (Berrebi, 2018). Tafrate, et al., (2002)'in düşük ve yüksek sürekli öfkesi olan genel popülasyondaki yetişkinler üzerinde yaptığı çalışmada sürekli öfke düzeyi yüksek olan kişilerin daha yoğun ve uzun süreli öfke yaşadıklarını göstermektedir. Buna ek olarak, öfke yönetim becerilerine sahip olamayan bireyler, gerekli becerileri almış bireylere göre daha daha çok olumsuz durumla karşılaşır zarar görmüştür.

Öfke tedavisi için bir dizi farklı yöntem uygulansa da, bilişsel davranışçı terapi (BDT) son birkaç yıl içinde tercih edilen yöntem gibi görünmektedir (Berrebi, 2018). Araştırmacılar, öfke yönetimi eğitiminin bireylerde bazı davranış sorunlarının tedavisinde etkili olabileceği düşünülen Öfkeyle Başa Çıkma ve Başa Çıkma Gücü Programını öne sürmüşlerdir (Lochman, et al., 2010). Bu programlar, öfke ile uğraşırken kullanılacak bilişsel-davranışçı stratejiler ve baş etme mekanizmaları sağlamaya dayanmaktadır. Hedef belirleme, rahatlama ve duygusal farkındalık öğretilen çeşitli becerilere örnek olarak gösterilmektedir. Bu programların müdahale sonrası bir yıl sonra bile bildirilen öfkeyi azalttığı ve ayrıca sosyal davranışları artırdığı bulunmuştur (Lochman, et al., 2009).

Öfke yönetimi şüphesiz etkili olsa da, tavsiye edilmediği bazı durumlar vardır. Örneğin, öfke yönetimi eğitimi nörolojik rahatsızlıkları, akut psikozu veya şiddet eğilimlerini içeren ciddi kişilik bozuklukları olan bireyler için uygun değildir. Bir grup ortamında öfke yönetimi eğitimine başlamadan önce bu bireylerin tutarlı bireysel psikoterapiye girmeleri çok daha önemlidir (Thomas, 2001).

Geleneksel BDT temelli tedavilere ek olarak, egzersizin kısa vadede öfkeyi azaltabileceği öne sürülmüştür. Bir fiziksel aktivite sınıfındaki katılımcıların duygudurum bozuklukları, gerginlik, depresyon, karışıklık ve öfkeleri yeni başlayanlarla karşılaştırıldığında daha az olduğu gözlenmiştir (McNair, et al., 1971).

Bu çalışmanın uzun süreli etkileri bilinmemekle birlikte, öfkenin derhal azaltılmasında fiziksel aktivitenin önemine işaret etmektedir (McGown, et al., 1991). Bazı sporcuların, sporun rekabetçi, fiziksel ve sıklıkla tartışmalı doğası nedeniyle yüksek bir öfke riski taşımasına rağmen, sporda öfke yönetimi eğitiminin etkinliğini araştırmaları sınırlı sayıdadır. Araştırmacılar, duygusal düzenleme, bilişsel yeniden yapılandırma ve gevşeme teknikleri gibi öfke yönetimi uygulamalarının bireysel sporcular için yararlı olabileceğini öne sürmüşlerdir (Deffenbacher and McKay, 2000). Öfke yönetimi eğitiminin, öfke ve potansiyel olarak agresif davranış duygularını azaltmada olumlu bir etkisi olabileceği görülmektedir (Brunelle, et al., 1999). Araştırmacılar ayrıca, psikolojik beceri eğitimi sporculara mümkün olduğunca erken verilirse daha etkili olacağına dikkat çekmiş (Blom, et al., 2003), uygulamalı öfke yönetimi yöntemlerinin faydalarını doğrudan önermiştir (Robazza and Bortoli, 2007).

Öfke yönetimi üzerine yapılan deneysel çalışmalarda sporcular üzerinde de olumlu etkiler gözlenmiştir. Connelly (1998), oyun sırasında kendisini aktif olarak provoke ettiğine inandığı rakiplerinden intikam almak için onaylanmamış saldırganlık kullanan bir kadın basketbolcuya müdahale etmiştir. Connelly, atlet gevşeme tekniklerini uygulamıştır. Sporunun koçu kötü davranışı antrenmandan veya oyundan çıkararak cezalandırırken iyi davranışı onaylamıştır. Connelly, müdahale sonrası sporcunun başlangıç pozisyonunu koruduğunu, daha az faul yaptığını saptamıştır. Lauer ve Paiement (2009), onaylanmamış agresif davranışlar için ceza almaya eğilimli üç erkek hokey oyuncusu ile çalışmıştır. Program, gevşeme ve yeniden odaklama tekniklerine odaklanan toplam on oturumdan oluşmuştur. Özellikle, gençlik hokeyi oyuncularına kışkırtıldığında veya genellikle öfke veya düş kırıklığı gibi olumsuz düşünce ve duygular üreten durumlarda nasıl tepki vermeleri öğretilmiştir. Müdahale sonrasında, hokey oyuncularının onaylanmamış, misilleme saldırganlığı sayısında azalma olduğu görülmüştür. Matessi (2002) olumlu kendi kendine konuşma, derin nefes alma ve olumlu sonuçlara odaklanan başa çıkma görüntüleri gibi psikolojik beceri tekniklerini öğretmeyi içeren programı üç erkek üniversite hokey oyuncusunun ceza dakikalarını azaltmak için saldırganlık yönetimi eğitim programı uygulamıştır. Salırganlık yönetim programının ceza dakikalarını düşürdüğü ve saldırgan davranışlardan kaynaklanan ceza olasılığını azalttığı bulunmuştur. Matessi ayrıca hokey oyuncularının öfke ve uyarılma seviyelerini daha iyi kontrol edebildiğini ve rahat bir durumdan daha uygun bir şekilde baş edebildiğini öne sürmüştür.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın grubu, verilerin toplanması, veri toplama süreci ve veri analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma betimsel nitelikte olup tarama (anket) modelindedir. İslamoğlu ve Alnıaçık (2014)' e göre evren hakkında genel bir kaniya varabilmek için, evrenin bütünü ya da temsil ettiği düşünülen bir örneklem üzerinde araştırma yapılmasına tarama modeli denir. Geçmişte ya da mevcut olan durumu olduğu şekli ile tasvir etmeyi esas alan bu metot da, araştırılacak olan durum, kişi ya da nesne kendi koşulları içerisinde tasvir edilerek var olan durumu değiştirmeden gözleyebilmektir (Karasar, 2012).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini çeşitli kulüplerde aktif ve lisanslı olarak amatör veya profesyonel spor yapan tüm bireyler oluşturmaktadır. Araştırma grubunu ise, 2019-2020 sezonunda farklı spor dallarında spor hayatını devam ettiren 343 kadın ($Ort_{yaş}=20.86\pm 3.17$ yıl), 509 erkek ($Ort_{yaş}=21.89\pm 4.69$ yıl) olmak üzere toplam 852 sporcu ($Ort_{yaş}=21.48\pm 4.17$ yıl) oluşturmaktadır.

Araştırma grubu belirlenirken, "Kolaylıkla Bulunabileni Örnekleme" yönteminden yararlanılmıştır. Söz konusu bir bölge değilse, yakın çevre içerisinde bulunan ve kolaylıkla ulaşılabilir, eldeki var olan ve gönüllü bireyler üzerinde yapılan örneklemedir. Araştırmacı ölçülen değişkenlerin ranjını olabildiğince örnekleme yansıtabiliyorsa ve incelenecek değişkenler temel insan özellikleri içeriyorsa, bir bölge-ülke vb. örneklenmesi gerekli olmayabilir (Erkuş, 2009). Ayrıca bu yöntem, araştırmacıya hız ve pratiklik kazandırır (Şimşek ve Yıldırım, 2004).

Tarama araştırmalarında 5000 ve üzerindeki oldukça büyük bir grup için genellikle 350-500 örneklem yeterlidir (Dillman and Salant, 1994). Buna göre araştırmanın katılımcı grubu ($n=852$), araştırmanın evrenine göre oldukça yeterli sayıdadır.

3.3. Verilerin Toplanması

3.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada “Kişisel Bilgi Formu”, “Spor Karakter Ölçeği”, “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” ve “Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

3.3.1.1. Kişisel Bilgi Formu

Örnekleme olarak belirlenen sporcular hakkında bilgi sağlamak için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu; cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf, spor türü, antrenman yılı, sporculuk seviyesi, millilik durumu, algılanan gelir düzeyi, alkol ve sigara kullanımı, psikolojik veya psikiyatrik nedenle doktora gitme, ilaç kullanımı ve gelişim seminerlerine katılım ilgili bilgileri içeren çalışmada incelemeye alınan bağımsız değişkenlerle ilgili sorulardan oluşmaktadır.

3.3.1.2. Spor Karakter Ölçeği

Çalışmaya katılan sporcuların, spor karakterlerini belirlemek için, Jang (2013) tarafından geliştirilip, Görgüt ve Tuncel (2017) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan “Spor Karakter Ölçeği” kullanılmıştır.

Türkçe’ye uyarlanıp geçerlik-güvenirliliği yapılan ölçek 5’li Likert (1-kesinlikle katılmıyorum-5 tamamen katılıyorum) türü bu ölçme aracı, Dürüstlük (1-10), Anti-sosyal (11-15), Merhamet (16-21), Sportmenlik (22-24) ve Adalet (25-27) olmak üzere 5 alt boyut ve 27 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden 5’i olumsuz (madde 11, 12, 13, 14 ve 15) 22’si olumludur. Ölçekteki puanların ranjı 27 ile 135 arasında değişmektedir. Ölçeğe ait beş alt boyut için uyum indekslerinin iyi düzeyde olduğu görülmüş, iç tutarlılık katsayısı ölçeğin toplamı için .90 ve beş alt boyut için sırasıyla .81, .78, .76, .78, .84 olarak tespit edilmiştir. Ölçeklerden alınan puan ortalamasının yüksek olması, spor karakter düzeyinin arttığını göstermektedir.

Ölçeğin geçerlilik güvenirlik çalışması neticesinde madde toplam korelasyon değerlerinin .33 ile .67 arasında olması, ölçek için ulaşılan değerlerin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin, iç tutarlılık kat sayısının .70’ten ve madde toplam korelasyonlarının .30’dan büyük olması (Büyüköztürk, 2013) ve yeterli Doğrulayıcı Faktör Analizi uyum indekslerini (Meydan ve Şeşen, 2011; Seçer, 2015) sağlaması geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu göstermektedir. Ölçeğin toplam puanlarının da

araştırma verisi olarak kullanılabilmesi için Türkçe uyarlamasını yapan yazardan görüş alınmış ve çalışmaya dahil edilmiştir. Bu araştırmadaki veriler üzerinde hesaplanan iç tutarlık katsayısı, dürüstlük 0.87, anti-sosyal 0.85, merhamet 0.80, sportmenlik 0.77, adalet 0.83 ve ölçek toplamı için 0.92 olduğu görülmüştür.

Spor Karakter Ölçeği'nin alt boyutlarına ilişkin açıklamalar aşağıda verilmiştir:

Dürüstlük: Kişinin ahlakını ve inançlarını sürdürme ve ona göre hareket etme yeteneğidir. Durum ne olursa olsun oyuncunun kurallara göre hareket etmesidir.

Anti-Sosyal: Kurallara uygun ancak haksız kazanma olarak hilenin kabulüdür. Başka bir bireye zarar vermeyi veya dezavantajlı duruma düşürmeyi amaçlayan davranışlardır (Kavussanu, 2006).

Merhamet: Başkalarıyla birlikte hissedebilme, spor katılımcılarına değer verme ve empati kurabilme yeteneğidir.

Sportmenlik: Yoğun kazanma arzusuyla sporda davranış standartlarını korumayı ve kurallara uymayı seçmektir.

Adalet: Yarışırken oyun kurallarına ve ruhuna bağlı kalmak ve spor katılımcılarına oyunun kurallarına göre eşit davranılması gerektiği yargısına bağlı kalmaktır (Jang, 2013).

3.3.1.3. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği

Sporcuların sportmenlik düzeylerini belirlemek amacıyla Vallerand ve arkadaşlarının (1997) geliştirmiş olduğu Sezen-Balçıkınlı'nın (2010) Türkçe'ye uyarladığı "Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği" kullanılmıştır.

Orijinal ölçek, sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık, rakibe saygı ve son olarak negatif yaklaşımlar alt boyutlarından oluşmaktadır. Türkçe uyarlamasında yapılan ilk faktör analizinde, "Negatif Yaklaşımlar" a ait 5 maddenin (Madde 5, 10, 15, 20, 25) çalışmadığı belirlenmiş ve bu alt boyut eklenmemiştir.

Bu ölçek 5'li Likert (1-beni hiç tanımlamıyor-5 beni tam olarak tanımlıyor) türü bir ölçme aracı olup, (1-5) sosyal normlara uyum (SNU), (6-10) kurallara ve yönetime saygı (KYS), (11-15) sporda sorumluluklara bağlılık (SSB) ve (16-20) rakibe saygı (RS) olarak 4 alt boyut ve 20 maddeden oluşmaktadır. Tersten hesaplanacak madde

bulunmamakta ve puan ortalaması arttıkça sportmenlik düzeyinin de yükseldiğini göstermektedir.

Ölçekteki puanların ranjı 20 ile 100 arasında değişmektedir. Dört faktör tarafından açıklanan toplam varyans miktarı %69.51 dir. Ölçeğin alt faktörleri için Cronbach Alpha değerleri sırasıyla .86, .83, .91, .82 olarak bulunmuştur. Elde edilen değerlerin .82 ve .91 arasında olması yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçeğin toplam puanları Türkçe uyarlamasını yapan yazardan görüş alındıktan sonra alt boyutların ortalama puanları arasında büyük fark olmaması kaydıyla hesaplamalara dahil edilmiştir. Bu araştırma kapsamındaki veriler için hesaplanan iç tutarlık katsayısı, sosyal normlara uyum 0.87, kurallara ve yönetime saygı 0.74, sporda sorumluluklara bağlılık 0.83, Rakibe saygı 0.78 ve ölçek toplamı için 0.90 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin tanımlar aşağıda verilmiştir:

Sosyal Normlara Uyum: Müsabaka sonrası tokalaşma, rakibin performansını farkında olma ve iyi bir kaybeden olma gibi sporda karşılaşılabilecek sosyal normlarla uyumlu olmaktır.

Kurallara ve Yönetime Saygı: Görevlilerin kontrolde yetersiz kaldığı durumlarda bile kurallara saygı ve bağlılık kalmaktır.

Sporda Sorumluluklara Bağlılık: Sporcuların antrenman ve müsabakalara katılıp yüksek motivasyonda çalışmasını, hatalı olduklarında bunu kabul etmesini, sürekli gelişime açık olmasını ve sporda sorumluluklara bağlı kalmasını gösterir.

Rakibe saygı: Sakatlanan oyuncudan haksız olarak faydalanmayı kabul etmeme ve rakibe kendi malzemelerini ödünç verme gibi davranışlarla ifade edilmektedir (Vallerand, et al., 1997).

3.3.1.4. Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği

Sporcuların rekabetçi agresiflik ve öfkelerini belirlemek için Maxwell and Moore (2007)'nin geliştirdiği Gürbüz, vd., (2019) tarafından Türkçe'ye uyarladığı "Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği" kullanılmıştır.

Türkçe'ye uyarlaması yapılan bu ölçek 5'li Likert (1-hiç katılmıyorum-5 tamamen katılıyorum) türü olan bu ölçme aracı, Öfke (1-6) ve Saldırganlık (7-12) olarak 2 alt boyut ve 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki puanların ranjı 12 ile 60

arasında değişmektedir. Ölçeğin yapı geçerliği için yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi'nde (DFA) Türkçe versiyonunun da orijinal formda olduğu gibi iki alt boyut ve toplam 12 maddeden oluştuğu belirlenmiştir. Ölçekte tersten hesaplamak madde yoktur. Alınan yüksek puanlar yüksek saldırganlık ve öfke anlamına gelmektedir. Ölçeğin faktör yüklerinin .41 ile .83 arasında olduğu saptanmıştır. DFA sonuçlarında uyum iyiliği indekslerinin, $\chi^2/df= 2.69$, GFI= .91, AGFI=.87, CFI=.91, IFI=.91, SRMR=.07, RMSEA=.08 olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu değerler uyum iyiliği indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçek için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları a-) saldırganlık .79 b-) öfke .79 ve toplam ölçek için .83 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin toplam puanlarının da araştırma verisi olarak kullanılabilmesi için Türkçe uyarlamasını yapan yazardan görüş alınmış ve çalışmaya dahil edilmiştir. Mevcut çalışmada hesaplanan iç tutarlılık katsayısı öfke 0.84, saldırganlık 0.84 ve toplam ölçek için 0.88 olduğu bulunmuştur.

3.3.2. Veri Toplama Süreci

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket yöntemi aynı soru grubunun çok sayıdaki bireye, telefon, e-posta yoluyla ya da bizzat kendisine sorulmasını içerir (Büyüköztürk, vd., 2012). Veri toplama araçlarının uygulanması aşamasından önce, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan uygulama yapmaya 2019/313 karar sayısıyla izin alınmıştır (Ek-1). Anket formları, sporcu sayıları dikkate alınarak çoğaltılmıştır. Uygulama aşaması fiziksel, online ve posta yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada antrenörlerden, öğretim elemanlarından yardım alınmış, uygulama esnasında uyulması gereken kurallar ayrıntılı bir şekilde belirtilmiş, gönüllülük esasına bağlı kalınmış ve bu yolla sporcuların anketleri doldurmaları istenmiştir. Geri dönüşüm yine öğretim elemanları ve antrenörler tarafından sağlanmıştır. Uygulanmış olarak geri alınan anket formları verimli sonuçlar elde edilmesi için kontrol edilerek eksik veya yanlış doldurma, sürekli aynı seviyede kodlama yapma ve benzeri sebeplerden dolayı çalışma dışı bırakıldığından gönderilen toplam 904 anket formundan 852 anket araştırmaya dahil edilmiştir. Daha sonra sporculara uygulanan anketlerden geçerli ve kabul edilebilir yeterlilikte olanlar istatistik paket programında değerlendirilmek üzere kodlamalar yapılarak bilgisayar ortamına aktarılıp gerekli analizler yapılmış ve süreç takip edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma dahilinde yapılan istatistiksel analizler, SPSS 24. SPSS Inc., Chicago, Illinois, ABD istatistik paket programı aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi için öncelikle, parametrik testlerin ön koşullarını sağlayıp sağlamadığına Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) (verilerin normal dağılım durumu) değerleri ile bakılmış olup (Büyüköztürk, 2013), verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda, kullanılan istatistiki yöntem olarak; betimsel istatistikler (frekans, aritmetik ortalama, standart sapma); bağımsız gruplar için t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA), gruplararası farklılıkları belirlemek için Tukey HSD ve Dunnett C çoklu karşılaştırma testleri, ölçekler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için Basit Doğrusal Pearson Korelasyon analizi ve Regresyon testi kullanılmıştır. Son olarak ise, ölçeklerin güvenilirliklerinin tespit edilebilmesi Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayıları ile hesaplanmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde çalışmadan elde edilen verilere ait tematik analizlere yer verilmiş, tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.1. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları (n:852)

DEĞİŞKENLER		n	%
Cinsiyet	Kadın	343	40.3
	Erkek	509	59.7
Yaş	18-20 yaş	444	52.1
	21-23 yaş	254	29.8
	24 yaşve üstü	154	18.1
Bölüm	Mezun	72	8.5
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	159	18.7
	Antrenörlük Eğitimi	167	19.6
	Spor Yöneticiliği	158	18.5
	Rekreasyon	145	17.0
	Spor Lisesi	151	17.7
Sınıf	1	302	35.4
	2	179	21.0
	3	146	17.1
	4	153	18.0
	Mezun	72	8.5
Spor Türü	Takım Sporları	533	62.6
	Bireysel Sporlar	319	37.4
Antrenman Yılı	3 yıl ve altı	291	34.2
	4-6 yıl	198	23.2
	7-9 yıl	168	19.7
	10 yıl ve üzeri	195	22.9
Sporculuk Seviyesi	Amatör	574	67.4
	Profesyonel	278	32.6
Millilik Durumu	Evet	139	16.3
	Hayır	713	83.7
Algılanan Gelir Düzeyi	Gelirim giderimden az	364	42.7
	Gelirim giderime eşit	351	41.2
	Gelirim giderimden fazla	137	16.1
Alkol Kullanma	Evet	108	12.7
	Hayır	744	87.3
Sigara Kullanma	Evet	235	27.6
	Hayır	617	72.4
Psikolojik veya Psikiyatrik bir nedenle doktora gitme	Evet	104	12.2
	Hayır	748	87.8
İlaç Kullanma	Evet	20	2.3
	Hayır	832	97.7
Gelişim Seminerlerine katılma	Evet	296	34.7
	Hayır	556	65.3

Tablo 4.2. Ölçek puanlarının dağılımı (SKÖ, ÇBSYÖ, SSÖÖ) (n:852)

Ölçekler	Madde Sayısı	\bar{x}	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Mak.	
SKÖ	Dürüstlük	10	4.19	0.59	-0.78	0.88	1.80	5.00
	Anti-Sosyal	5	4.07	0.91	-1.18	1.12	1.00	5.00
	Merhamet	6	4.21	0.67	-1.08	1.52	1.50	5.00
	Sportmenlik	3	4.39	0.64	-1.22	1.69	1.67	5.00
	Adalet	3	4.35	0.71	-1.19	1.41	1.33	5.00
	Toplam	27	4.21	0.53	-0.76	0.38	2.26	5.00
ÇBSYÖ	SNU	5	4.31	0.69	-1.17	1.61	1.40	5.00
	KYS	5	4.06	0.59	-0.57	0.58	1.80	5.00
	SSB	5	4.57	0.50	-1.39	1.97	2.40	5.00
	RS	5	4.00	0.72	-0.62	0.44	1.20	5.00
	Toplam	20	4.23	0.48	-0.65	0.31	2.45	5.00
SSÖÖ	Öfke	6	2.84	0.85	0.12	-0.16	1.00	5.00
	Saldırganlık	6	2.05	0.81	0.94	0.95	1.00	5.00
	Toplam	12	2.45	0.74	0.58	0.53	1.00	5.00

SNU: Sosyal normlara uyum, KYS: kurallara ve yönetime saygı, SSB: Sporda sorumluluklara bağlılık, RS: Rakibe saygı

Spor Karakter Ölçeği- (SKÖ), Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği- (ÇBSYÖ) ve Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği- (SSÖÖ)'ni oluşturan faktörlerden elde edilen puanlarla ilgili aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri ile çarpıklık ve basıklık değerleri sunulmuştur.

Ölçeklerden alınan en yüksek ve en düşük ortalama puanları sırasıyla SKÖ'de "sportmenlik" (4.39 ± 0.64) ve "anti-sosyal" (4.07 ± 0.91), ÇBSYÖ'de "sporda sorumluluklara bağlılık" (4.57 ± 0.50) ve "rakibe saygı" (4.00 ± 0.72), SSÖÖ'de ise "öfke" (2.84 ± 0.85) ve "saldırganlık" (2.05 ± 0.81) alt boyutlarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4.2).

Tablo 4.3. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p	
SKÖ	Dürüstlük	Kadın	343	4.26	0.56	850	2.83	0.00**
		Erkek	509	4.14	0.61			
	Anti-Sosyal	Kadın	343	4.28	0.78	825.58	5.86	0.00**
		Erkek	509	3.93	0.97			
	Merhamet	Kadın	343	4.25	0.65	850	1.14	0.25
		Erkek	509	4.19	0.68			
	Sportmenlik	Kadın	343	4.43	0.62	850	1.45	0.15
		Erkek	509	4.37	0.66			
	Adalet	Kadın	343	4.42	0.67	779.56	2.27	0.02*
		Erkek	509	4.31	0.73			
Toplam	Kadın	343	4.30	0.49	778.29	3.89	0.00**	
	Erkek	509	4.16	0.54				
ÇBSYÖ	SNU	Kadın	343	4.36	0.66	850	1.51	0.13
		Erkek	509	4.29	0.70			
	KYS	Kadın	343	4.17	0.52	812.96	4.50	0.00**
		Erkek	509	3.99	0.63			

Tablo 4.3. (devam)

SSB	Kadın	343	4.61	0.47	850	1.72	0.09
	Erkek	509	4.55	0.51			
RS	Kadın	343	4.00	0.72	850	0.05	0.96
	Erkek	509	4.00	0.72			
Toplam	Kadın	343	4.28	0.46	765.91	2.34	0.02*
	Erkek	509	4.21	0.50			
SSÖÖ	Kadın	343	2.80	0.77	801.50	-1.09	0.27
	Erkek	509	2.87	0.89			
Saldırganlık	Kadın	343	1.84	0.69	823.45	-6.65	0.00**
	Erkek	509	2.20	0.85			
Toplam	Kadın	343	2.32	0.62	833.04	-4.27	0.00**
	Erkek	509	2.53	0.80			

**p<0.01, *p<0.05

Sporcuların cinsiyetlerine ilişkin yapılan analizde, “Dürüstlük” [t(850)=2.83], “Anti-Sosyal” [t(825.58)=5.86], “Adalet” [t(779.56)=2.27], “SKÖ” [t(778.29)=3.89], “KYS” [t(812.96)=4.50], “ÇBSYÖ” [t(765.91)=2.34], “Saldırganlık” [t(823.45)=-6.65] ve “SSÖÖ” [t(833.04)=-4.27] puanları arasında anlamlı farklılık görülürken (p<0.05), diğer alt boyutlarda istatistiksel anlamlılık bulunamamıştır (p>0.05). Saldırganlık alt boyutunda ve SSÖÖ’de erkeklerin, dürüstlük, anti-sosyal, adalet ve KYS alt boyutlarında ise kadınların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.3).

Tablo 4.4. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının yaş değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler	Yaş	n	\bar{x}	Ss	F	p	
SKÖ	Dürüstlük	18-20 yaş	444	4.17	0.62	1.09	0.34
		21-23 yaş	254	4.16	0.61		
		24 yaş ve üzeri	154	4.25	0.49		
	Anti-Sosyal	18-20 yaş	444	4.06	0.93	2.14	0.12
		21-23 yaş	254	4.00	0.93		
		24 yaş ve üzeri	154	4.20	0.83		
	Merhamet	^a 18-20 yaş	444	4.18	0.70	3.26	0.03*
		21-23 yaş	254	4.21	0.69		
		^b 24 yaş ve üzeri	154	4.34	0.53		
Sportmenlik	18-20 yaş	444	4.40	0.66	1.74	0.18	
	21-23 yaş	254	4.34	0.66			
	24 yaş ve üzeri	154	4.47	0.57			
Adalet	18-20 yaş	444	4.33	0.73	0.84	0.34	
	21-23 yaş	254	4.35	0.72			
	24 yaş ve üzeri	154	4.41	0.61			
Toplam	18-20 yaş	444	4.20	0.54	2.73	0.07	
	21-23 yaş	254	4.19	0.55			
	24 yaş ve üzeri	154	4.30	0.45			
ÇBSYÖ	18-20 yaş	444	4.27	0.74	2.47	0.08	
	21-23 yaş	254	4.34	0.63			
	24 yaş ve üzeri	154	4.40	0.62			

Tablo 4.4. (devam)

KYS	18-20 yaş	444	4.06	0.63	0.18	0.83	
	21-23 yaş	254	4.05	0.56			
	24 yaş ve üzeri	154	4.08	0.54			
SSB	18-20 yaş	444	4.58	0.50	0.62	0.54	
	21-23 yaş	254	4.54	0.51			
	24 yaş ve üzeri	154	4.60	0.44			
RS	18-20 yaş	444	3.96	0.75	2.41	0.09	
	21-23 yaş	254	4.03	0.71			
	24 yaş ve üzeri	154	4.10	0.62			
Toplam	18-20 yaş	444	4.21	0.50	1.60	0.20	
	21-23 yaş	254	4.24	0.47			
	24 yaş ve üzeri	154	4.30	0.43			
Öfke	18-20 yaş	444	2.83	0.87	1.03	0.36	
	21-23 yaş	254	2.90	0.83			
	24 yaş ve üzeri	154	2.78	0.81			
SSÖÖ	Saldırganlık	^a 18-20 yaş	444	2.11	0.85	3.92	0.02*
		21-23 yaş	254	2.06	0.80		
		^b 24 yaş ve üzeri	154	1.90	0.71		
Toplam	18-20 yaş	444	2.47	0.77	2.00	0.14	
	21-23 yaş	254	2.48	0.72			
	24 yaş ve üzeri	154	2.34	0.65			

*p<0.05

Sporcuların yaşları ile ölçek puanları arasında yapılan analizde, “Merhamet” [F (2,849)=3,26, p<0.05] ve “Saldırganlık” [F (2,849)=3,92, p<0.05] puanlarına göre “18-20” yaş ve “24 yaş ve üzeri” arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Diğer alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir (p>0.05). “24 yaş ve üzeri” olanların merhamet puanları (4.34±0.53), “18-20 yaş” olanların ise saldırganlık ortalama puanları (2.11±0.85) diğerlerinden yüksek bulunmuştur (Tablo 4.4).

Tablo 4.5. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının bölüm değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler	Bölüm	n	\bar{x}	Ss	F	p	
Dürüstlük	Mezun	72	4.29	0.47	1.05	0.38	
	B E öğretmenliği	159	4.17	0.58			
	Antrenörlük	167	4.16	0.56			
	Spor yöneticiliği	158	4.22	0.64			
	Rekreasyon	145	4.12	0.58			
	Spor lisesi	151	4.19	0.64			
Anti-Sosyal	Mezun	72	4.17	0.82	1.04	0.39	
	B E öğretmenliği	159	4.09	0.86			
	Antrenörlük	167	4.13	0.84			
	Spor yöneticiliği	158	4.11	0.92			
	Rekreasyon	145	3.94	0.99			
	Spor lisesi	151	4.02	1.00			
SKÖ	Merhamet	Mezun	72	4.33	0.62	2.16	0.06
		B E öğretmenliği	159	4.20	0.68		
		Antrenörlük	167	4.14	0.67		
		Spor yöneticiliği	158	4.33	0.65		
		Rekreasyon	145	4.21	0.63		

Tablo 4.5. (devam)

		Spor lisesi	151	4.14	0.73		
		Mezun	72	4.39	0.62		
	Sportmenlik	B E öğretmenliği	159	4.42	0.59	0.64	0.67
		Antrenörlük	167	4.38	0.65		
		Spor yöneticiliği	158	4.46	0.62		
		Rekreasyon	145	4.36	0.63		
		Spor lisesi	151	4.35	0.73		
		Mezun	72	4.35	0.62		
	Adalet	B E öğretmenliği	159	4.33	0.75	0.84	0.52
		Antrenörlük	167	4.36	0.68		
		Spor yöneticiliği	158	4.43	0.72		
		Rekreasyon	145	4.27	0.71		
		Spor lisesi	151	4.36	0.72		
		Mezun	72	4.29	0.47		
	Toplam	B E öğretmenliği	159	4.21	0.54	1.26	0.28
		Antrenörlük	167	4.20	0.50		
		Spor yöneticiliği	158	4.27	0.55		
		Rekreasyon	145	4.15	0.52		
		Spor lisesi	151	4.19	0.55		
		Mezun	72	4.37	0.65		
	SNU	B E öğretmenliği	159	4.30	0.64	1.14	0.34
		Antrenörlük	167	4.29	0.72		
		Spor yöneticiliği	158	4.38	0.68		
		Rekreasyon	145	4.36	0.61		
		Spor lisesi	151	4.22	0.77		
		Mezun	72	4.10	0.53		
ÇBSYÖ	KYS	B E öğretmenliği	159	4.06	0.55	0.32	0.90
		Antrenörlük	167	4.02	0.60		
		Spor yöneticiliği	158	4.08	0.57		
		Rekreasyon	145	4.04	0.57		
		Spor lisesi	151	4.08	0.71		
		Mezun	72	4.58	0.46		
	SSB	B E öğretmenliği	159	4.59	0.51	0.14	0.98
		Antrenörlük	167	4.57	0.47		
		Spor yöneticiliği	158	4.57	0.48		
		Rekreasyon	145	4.54	0.52		
		Spor lisesi	151	4.57	0.53		
		Mezun	72	4.11	0.61		
	RS	B E öğretmenliği	159	4.01	0.70	1.27	0.27
		Antrenörlük	167	3.97	0.70		
		Spor yöneticiliği	158	4.08	0.68		
		Rekreasyon	145	3.91	0.75		
		Spor lisesi	151	3.98	0.81		
		Mezun	72	4.29	0.45		
	Toplam	B E öğretmenliği	159	4.24	0.46	0.65	0.66
		Antrenörlük	167	4.21	0.49		
		Spor yöneticiliği	158	4.28	0.49		
		Rekreasyon	145	4.22	0.46		
		Spor lisesi	151	4.21	0.54		
		Mezun	72	2.90	0.76		
SSÖÖ	Öfke	B E öğretmenliği	159	2.88	0.85	0.77	0.57
		Antrenörlük	167	2.83	0.80		
		Spor yöneticiliği	158	2.77	0.81		
		Rekreasyon	145	2.92	0.87		
		Spor lisesi	151	2.78	0.95		

Tablo 4.5. (devam)

Saldırganlık	Mezun	72	2.01	0.78	1.76	0.12
	B E öğretmenliği	159	2.11	0.82		
	Antrenörlük	167	2.04	0.79		
	Spor yöneticiliği	158	1.91	0.70		
	Rekreasyon	145	2.09	0.76		
	Spor lisesi	151	2.15	0.95		
Toplam	Mezun	72	2.46	0.65	1.03	0.40
	B E öğretmenliği	159	2.49	0.75		
	Antrenörlük	167	2.44	0.70		
	Spor yöneticiliği	158	2.34	0.65		
	Rekreasyon	145	2.51	0.75		
	Spor lisesi	151	2.47	0.87		

Bölüm değişkenine göre yapılan istatistiksel analiz sonuçları, ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermiştir ($p>0.05$). Başka bir deyişle, sporcuların spor karakteri, sportmenlik yönelimleri, sporda saldırganlık ve öfkeleri bölüme bağlı olarak değişmemiştir (Tablo 4.5).

Tablo 4.6. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının sınıf değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler	Sınıf	n	\bar{x}	Ss	F	p
Dürüstlük	1	302	4.21	0.58	1.10	0.35
	2	179	4.13	0.59		
	3	146	4.17	0.59		
	4	153	4.17	0.67		
	Mezun	72	4.29	0.47		
Anti-Sosyal	^a 1	302	4.19	0.84	3.82	0.00**
	2	179	4.00	0.94		
	3	146	4.09	0.96		
	^b 4	153	3.86	0.99		
	Mezun	72	4.17	0.82		
Merhamet	1	302	4.22	0.68	1.29	0.27
	2	179	4.25	0.68		
	3	146	4.20	0.64		
	4	153	4.13	0.69		
	Mezun	72	4.33	0.62		
SKÖ Sportmenlik	1	302	4.43	0.62	1.24	0.29
	2	179	4.41	0.66		
	3	146	4.41	0.58		
	4	153	4.29	0.73		
	Mezun	72	4.39	0.62		
Adalet	1	302	4.34	0.74	0.39	0.82
	2	179	4.38	0.67		
	3	146	4.40	0.69		
	4	153	4.31	0.75		
	Mezun	72	4.35	0.62		
Toplam	1	302	4.25	0.52	1.65	0.16
	2	179	4.19	0.52		
	3	146	4.21	0.52		
	4	153	4.13	0.57		
	Mezun	72	4.29	0.47		

Tablo 4.6. (devam)

ÇBSYÖ	SNU	1	302	4.29	0.72	0.67	0.61
		2	179	4.35	0.71		
		3	146	4.35	0.64		
		4	153	4.26	0.65		
		Mezun	72	4.37	0.65		
	KYS	1	302	4.06	0.59	0.13	0.97
		2	179	4.04	0.62		
		3	146	4.06	0.52		
		4	153	4.04	0.67		
		Mezun	72	4.10	0.53		
	SSB	1	302	4.57	0.46	0.91	0.45
		2	179	4.62	0.51		
		3	146	4.54	0.50		
		4	153	4.53	0.56		
		Mezun	72	4.58	0.46		
	RS	1	302	3.99	0.68	0.71	0.59
		2	179	3.97	0.75		
		3	146	4.04	0.71		
		4	153	3.97	0.81		
		Mezun	72	4.11	0.61		
Toplam	1	302	4.23	0.47	0.47	0.75	
	2	179	4.24	0.49			
	3	146	4.25	0.46			
	4	153	4.20	0.54			
	Mezun	72	4.29	0.45			
SSÖÖ	Öfke	1	302	2.84	0.84	0.22	0.92
		2	179	2.80	0.87		
		3	146	2.84	0.79		
		4	153	2.85	0.92		
		Mezun	72	2.90	0.76		
	Saldırganlık	1	302	2.02	0.81	0.43	0.79
		2	179	2.07	0.79		
		3	146	2.07	0.82		
		4	153	2.12	0.85		
		Mezun	72	2.01	0.78		
Toplam	1	302	2.43	0.75	0.16	0.96	
	2	179	2.43	0.74			
	3	146	2.46	0.72			
	4	153	2.49	0.78			
	Mezun	72	2.46	0.65			

**p<0.01

Sporcuların sınıf düzeyleri ile “Anti-sosyal” [F(4,847)=3.82, p<0.05] puanları arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Buna göre, 1. sınıfta okuyanların ortalama puanlarının (4.19±0.84) yüksek olduğunu görülmektedir (Tablo 4.6).

Tablo 4.7. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının spor türü değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler		Spor Türü	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p
SKÖ	Dürüstlük	Takım	533	4.14	0.60	850	-2.75	0.00**
		Bireysel	319	4.26	0.58			

Tablo 4.7. (devam)

Anti-Sosyal	Takım	533	3.98	0.96	761.68	-3.77	0.00**
	Bireysel	319	4.21	0.81			
Merhamet	Takım	533	4.23	0.66	850	0.60	0.55
	Bireysel	319	4.20	0.68			
Sportmenlik	Takım	533	4.42	0.63	850	1.44	0.15
	Bireysel	319	4.35	0.66			
Adalet	Takım	533	4.34	0.70	850	-0.50	0.62
	Bireysel	319	4.37	0.72			
Toplam	Takım	533	4.18	0.53	850	-2.00	0.04*
	Bireysel	319	4.26	0.53			
SNU	Takım	533	4.29	0.70	850	-1.51	0.13
	Bireysel	319	4.36	0.66			
KYS	Takım	533	4.00	0.60	850	-3.67	0.00**
	Bireysel	319	4.15	0.57			
SSB	Takım	533	4.56	0.51	850	-0.55	0.58
	Bireysel	319	4.58	0.47			
RS	Takım	533	3.96	0.73	850	-2.16	0.03*
	Bireysel	319	4.07	0.70			
Toplam	Takım	533	4.20	0.49	850	-2.60	0.00**
	Bireysel	319	4.29	0.46			
Öfke	Takım	533	2.88	0.88	732.16	1.86	0.06
	Bireysel	319	2.77	0.78			
Saldırganlık	Takım	533	2.13	0.85	751.30	3.72	0.00**
	Bireysel	319	1.93	0.73			
Toplam	Takım	533	2.51	0.79	773.87	3.16	0.00**
	Bireysel	319	2.35	0.64			

**p<0.01, *p<0.05

Sporcuların ilgilendikleri spor türü ile ilgili yapılan analiz sonuçlarına göre, “Dürüstlük” [t(850)=-2.75], “Anti-Sosyal” [t(761.68)=-3.77], “SKÖ” [t(850)=-2.00] “KYS” [t(850)=-3.67], “RS” [t(850)=-2.16], “ÇBSYÖ” [t(850)=-2.60], “Saldırganlık” [t(751.30)=3.72] ve “SSÖÖ” [t(773.87)=3.16] puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar görülmektedir (p<0.05). Ortalamalar incelendiğinde, Dürüstlük, Anti-sosyal, SKÖ, KYS, RS ve ÇBSYÖ’de bireysel sporcuların, saldırganlık ve SSÖÖ’ de takım sporcularının ortalama puanları yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.7).

Tablo 4.8. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının antrenman yılı değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler	Antrenman Yılı	n	\bar{x}	Ss	F	p
Dürüstlük	3 yıl ve altı	291	4.15	0.63	0.70	0.55
	4-6 yıl	198	4.20	0.57		
	7-9 yıl	168	4.21	0.58		
	10 yıl ve üzeri	195	4.20	0.56		
SKÖ	3 yıl ve altı	291	4.15	0.87	1.51	0.21
	4-6 yıl	198	4.07	0.89		
	7-9 yıl	168	3.96	0.96		
	10 yıl ve üzeri	195	4.04	0.95		

Tablo 4.8. (devam)

ÇBSYÖ	Merhamet	3 yıl ve altı	291	4.22	0.70	0.97	0.41
		4-6 yıl	198	4.17	0.69		
		7-9 yıl	168	4.18	0.66		
		10 yıl ve üzeri	195	4.28	0.60		
	Sportmenlik	3 yıl ve altı	291	4.41	0.66	0.55	0.65
		4-6 yıl	198	4.34	0.64		
		7-9 yıl	168	4.40	0.66		
		10 yıl ve üzeri	195	4.41	0.60		
	Adalet	^a 3 yıl ve altı	291	4.42	0.71	2.55	0.05*
		4-6 yıl	198	4.35	0.64		
		^b 7-9 yıl	168	4.22	0.82		
		10 yıl ve üzeri	195	4.36	0.67		
	Toplam	3 yıl ve altı	291	4.22	0.56	0.28	0.84
		4-6 yıl	198	4.21	0.51		
		7-9 yıl	168	4.18	0.53		
		10 yıl ve üzeri	195	4.23	0.50		
SNU	3 yıl ve altı	291	4.27	0.74	0.95	0.41	
	4-6 yıl	198	4.37	0.65			
	7-9 yıl	168	4.34	0.68			
	10 yıl ve üzeri	195	4.31	0.65			
KYS	3 yıl ve altı	291	4.06	0.64	0.50	0.68	
	4-6 yıl	198	4.10	0.52			
	7-9 yıl	168	4.06	0.59			
	10 yıl ve üzeri	195	4.02	0.60			
SSB	3 yıl ve altı	291	4.54	0.54	0.85	0.46	
	4-6 yıl	198	4.59	0.48			
	7-9 yıl	168	4.54	0.51			
	10 yıl ve üzeri	195	4.60	0.42			
RS	3 yıl ve altı	291	4.04	0.72	0.64	0.59	
	4-6 yıl	198	3.98	0.72			
	7-9 yıl	168	3.95	0.75			
	10 yıl ve üzeri	195	4.00	0.69			
Toplam	3 yıl ve altı	291	4.23	0.51	0.20	0.89	
	4-6 yıl	198	4.26	0.44			
	7-9 yıl	168	4.22	0.51			
	10 yıl ve üzeri	195	4.24	0.47			
SSÖÖ	Öfke	3 yıl ve altı	291	2.82	0.83	0.27	0.84
		4-6 yıl	198	2.82	0.85		
		7-9 yıl	168	2.89	0.86		
		10 yıl ve üzeri	195	2.85	0.85		
	Saldırganlık	^a 3 yıl ve altı	291	1.98	0.78	2.77	0.04*
		4-6 yıl	198	2.14	0.89		
		^b 7-9 yıl	168	2.15	0.78		
		10 yıl ve üzeri	195	1.99	0.79		
Toplam	3 yıl ve altı	291	2.40	0.70	1.17	0.32	
	4-6 yıl	198	2.48	0.80			
	7-9 yıl	168	2.52	0.74			
	10 yıl ve üzeri	195	2.42	0.73			

*p<0.05

Sporcuların antrenman yılı ile ölçek alt boyutları arasında yapılan analizde, “Adalet” [F(3,848)=2.55, p<0.05] ve “Saldırganlık” [F(3,848)=2.77, p<0.05] puanları arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Adalet boyutunda “3 yıl ve altı” antrenman

yapanların (4.42±0.71), saldırganlık boyutunda ise “7-9 yıl” antrenman yapanların ortalama puanlarının (2.15±0.78) yüksek olduğunu görülmüştür (Tablo 4.8).

Tablo 4.9. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının sporculuk seviyesi değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler	Sporculuk Seviyesi	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p	
SKÖ	Dürüstlük	Amatör	574	4.17	0.59	850	-1.04	0.30
		Profesyonel	278	4.22	0.59			
	Anti-Sosyal	Amatör	574	4.13	0.88	499.53	2.67	0.00**
		Profesyonel	278	3.95	0.98			
	Merhamet	Amatör	574	4.23	0.66	850	1.15	0.25
		Profesyonel	278	4.18	0.68			
	Sportmenlik	Amatör	574	4.41	0.63	512.22	1.25	0.21
		Profesyonel	278	4.35	0.68			
	Adalet	Amatör	574	4.37	0.68	492.89	1.17	0.24
		Profesyonel	278	4.31	0.77			
Toplam	Amatör	574	4.23	0.52	850	1.13	0.26	
	Profesyonel	278	4.18	0.55				
ÇBSYÖ	SNU	Amatör	574	4.31	0.68	850	-0.19	0.85
		Profesyonel	278	4.32	0.69			
	KYS	Amatör	574	4.04	0.61	850	-1.12	0.26
		Profesyonel	278	4.09	0.55			
	SSB	Amatör	574	4.58	0.49	850	0.69	0.49
		Profesyonel	278	4.55	0.50			
	RS	Amatör	574	4.00	0.71	850	0.02	0.98
		Profesyonel	278	4.00	0.74			
	Toplam	Amatör	574	4.23	0.48	850	-0.22	0.82
		Profesyonel	278	4.24	0.48			
SSÖÖ	Öfke	Amatör	574	2.83	0.84	850	-0.46	0.64
		Profesyonel	278	2.86	0.86			
	Saldırganlık	Amatör	574	2.02	0.80	850	-1.72	0.09
		Profesyonel	278	2.12	0.82			
	Toplam	Amatör	574	2.43	0.74	850	-1.21	0.23
		Profesyonel	278	2.49	0.74			

**p<0.01

ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanları arasında sporculuk seviyesi açısından anlamlı bir farklılık bulunamazken (p>0.05), “Anti-sosyal” puanlarında [t(499.53)=2.67, p<0.05] anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Amatör sporcuların ortalama puanlarının (4.13±0.88) daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 4.9).

Tablo 4.10. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının milli sporculuk durumu değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler	Milli sporcu	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p	
SKÖ	Dürüstlük	Evet	139	4.35	0.52	850	3.49	0.00**
		Hayır	713	4.15	0.60			
	Anti-Sosyal	Evet	139	4.11	0.93	850	0.63	0.53
		Hayır	713	4.06	0.91			
	Merhamet	Evet	139	4.23	0.61	850	0.31	0.76
		Hayır	713	4.21	0.68			

Tablo 4.10. (devam)

Sportmenlik	Evet	139	4.40	0.70	184.26	0.07	0.95
	Hayır	713	4.39	0.63			
Adalet	Evet	139	4.39	0.72	850	0.62	0.54
	Hayır	713	4.34	0.71			
Toplam	Evet	139	4.29	0.49	850	1.83	0.07
	Hayır	713	4.20	0.54			
SNU	Evet	139	4.32	0.65	850	0.19	0.85
	Hayır	713	4.31	0.69			
KYS	Evet	139	4.17	0.51	220.99	2.92	0.00**
	Hayır	713	4.04	0.60			
SSB	Evet	139	4.60	0.51	850	0.94	0.35
	Hayır	713	4.56	0.49			
RS	Evet	139	3.95	0.75	850	-0.93	0.35
	Hayır	713	4.01	0.71			
Toplam	Evet	139	4.27	0.47	850	0.76	0.45
	Hayır	713	4.23	0.49			
Öfke	Evet	139	2.77	0.85	850	-1.13	0.26
	Hayır	713	2.86	0.84			
Saldırganlık	Evet	139	2.07	0.77	850	0.26	0.80
	Hayır	713	2.05	0.82			
Toplam	Evet	139	2.42	0.72	850	-0.50	0.61
	Hayır	713	2.45	0.74			

**p<0.01

Yapılan analizde, “Dürüstlük” [t(850)=3.49, p<0.05] ve KYS [t(220.99)=2.92, p<0.05] alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. Milli sporcuların hem dürüstlük puanlarının (4.35±0.52) hem de KYS puanlarının (4.17±0.51) yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.10).

Tablo 4.11. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının algılanan gelir durumu değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler	Gelir Durumu	n	\bar{x}	Ss	F	p
Dürüstlük	Gelirim giderimden az	364	4.19	0.61	0.33	0.72
	Gelirim giderime eşit	351	4.17	0.57		
	Gelirim giderimden fazla	137	4.21	0.60		
Anti-Sosyal	Gelirim giderimden az	364	0.04	0.95	0.81	0.45
	Gelirim giderime eşit	351	4.12	0.85		
	Gelirim giderimden fazla	137	4.03	0.97		
Merhamet	Gelirim giderimden az	364	4.19	0.71	1.47	0.23
	Gelirim giderime eşit	351	4.20	0.64		
	Gelirim giderimden fazla	137	4.30	0.61		
Sportmenlik	Gelirim giderimden az	364	4.39	0.68	0.94	0.39
	Gelirim giderime eşit	351	4.37	0.62		
	Gelirim giderimden fazla	137	4.46	0.62		
Adalet	Gelirim giderimden az	364	4.32	0.75	1.00	0.37
	Gelirim giderime eşit	351	4.36	0.69		
	Gelirim giderimden fazla	137	4.41	0.64		
Toplam	Gelirim giderimden az	364	4.20	0.55	0.44	0.64
	Gelirim giderime eşit	351	4.21	0.51		
	Gelirim giderimden fazla	137	4.25	0.54		

Tablo 4.11. (devam)

ÇBSYÖ	SNU	Gelirim giderimden az	364	4.30	0.71	0.12	0.89
		Gelirim giderime eşit	351	4.32	0.66		
		Gelirim giderimden fazla	137	4.34	0.69		
	KYS	Gelirim giderimden az	364	4.05	0.63	0.64	0.53
		Gelirim giderime eşit	351	4.05	0.59		
		Gelirim giderimden fazla	137	4.11	0.51		
	SSB	Gelirim giderimden az	364	4.59	0.49	2.11	0.12
		Gelirim giderime eşit	351	4.53	0.50		
		Gelirim giderimden fazla	137	4.61	0.49		
	RS	Gelirim giderimden az	364	4.04	0.72	1.05	0.35
		Gelirim giderime eşit	351	3.96	0.71		
		Gelirim giderimden fazla	137	4.02	0.74		
Toplam	Gelirim giderimden az	364	4.25	0.50	0.79	0.45	
	Gelirim giderime eşit	351	4.21	0.47			
	Gelirim giderimden fazla	137	4.27	0.48			
SSÖÖ	Öfke	Gelirim giderimden az	364	2.88	0.89	0.54	0.59
		Gelirim giderime eşit	351	2.81	0.78		
		Gelirim giderimden fazla	137	2.82	0.89		
	Saldırganlık	Gelirim giderimden az	364	2.08	0.84	0.93	0.39
		Gelirim giderime eşit	351	2.01	0.76		
		Gelirim giderimden fazla	137	2.10	0.86		
	Toplam	Gelirim giderimden az	364	2.48	0.78	0.75	0.47
		Gelirim giderime eşit	351	2.41	0.68		
		Gelirim giderimden fazla	137	2.46	0.77		

Sporcuların algıladıkları gelir düzeyine göre ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($p>0.05$). Diğer bir ifade ile sporcuların spor karakteri, sportmenlik yönelimleri, sporda saldırganlık ve öfkeleri gelir durumlarına bağlı olarak değişmemiştir (Tablo 4.11).

Tablo 4.12. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının alkol kullanma alışkanlığı değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler	Alkol kullanma	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p	
SKÖ	Dürüstlük	Evet	108	4.05	0.64	850	2.64	0.00**
		Hayır	744	4.20	0.58			
	Anti-Sosyal	Evet	108	3.79	0.99	133.93	-3.14	0.00**
		Hayır	744	4.11	0.90			
	Merhamet	Evet	108	4.10	0.71	850	-1.79	0.08
		Hayır	744	4.23	0.66			
	Sportmenlik	Evet	108	4.31	0.68	850	-1.37	0.17
		Hayır	744	4.40	0.64			
	Adalet	Evet	108	4.19	0.81	130.64	-2.16	0.03*
		Hayır	744	4.37	0.69			
	Toplam	Evet	108	4.06	0.59	131.54	-2.92	0.00**
		Hayır	744	4.23	0.52			
ÇBSYÖ	SNU	Evet	108	4.25	0.74	850	-1.06	0.29
		Hayır	744	4.32	0.68			
	KYS	Evet	108	3.90	0.55	850	-3.08	0.00**
		Hayır	744	4.08	0.60			
	SSB	Evet	108	4.41	0.58	850	-3.60	0.00**
		Hayır	744	4.59	0.48			

Tablo 4.12. (devam)

	RS	Evet	108	3.89	0.77	850	-1.82	0.07
		Hayır	744	4.02	0.71			
	Toplam	Evet	108	4.11	0.53	850	-2.91	0.00**
		Hayır	744	4.26	0.48			
	Öfke	Evet	108	3.00	0.85	850	2.08	0.04*
		Hayır	744	2.82	0.84			
SSÖÖ	Saldırganlık	Evet	108	2.28	0.84	850	3.17	0.00**
		Hayır	744	2.02	0.80			
	Toplam	Evet	108	2.64	0.73	850	2.94	0.00**
		Hayır	744	2.42	0.73			

**p<0.01, *p<0.05

Alkol kullanma alışkanlığına ilişkin t- testi sonuçlarına göre; “Dürüstlük” [t(850)=2.64], “Anti-sosyal” [t(133.93.58)=-3.14], “Adalet” [t(131.31)=-2.16], “SKÖ” [t(131.54)=-2.92], “KYS” [t(850)=-3.08], “SSB” [t(850)=-3.60], “ÇBSYÖ” [t(850)=-2.91], “Öfke” [t(850)=2.08], “Saldırganlık” [t(850)=3.17] ve “SSÖÖ” [t(850)=2.94] puanları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (p<0.05). Ortalamalara bakıldığında öfke, saldırganlık ve SSÖÖ’de alkol kullananların, diğer boyutlarda ise alkol kullanmayanların ortalama puanlarının yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 4.12).

Tablo 4.13. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının sigara alışkanlığı değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler	Sigara kullanma	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p	
Dürüstlük	Evet	235	4.20	0.59	850	0.42	0.67	
	Hayır	617	4.18	0.59				
Anti-Sosyal	Evet	235	3.92	0.99	381.88	-2.74	0.00**	
	Hayır	617	4.13	0.88				
SKÖ	Merhamet	Evet	235	4.27	0.67	850	1.44	0.15
		Hayır	617	4.19	0.67			
Sportmenlik	Evet	235	4.41	0.63	850	0.51	0.61	
	Hayır	617	4.39	0.65				
Adalet	Evet	235	4.35	0.71	850	0.06	0.95	
	Hayır	617	4.35	0.71				
Toplam	Evet	235	4.20	0.54	850	-0.26	0.79	
	Hayır	617	4.22	0.52				
SNU	Evet	235	4.27	0.74	850	-1.06	0.29	
	Hayır	617	4.33	0.66				
ÇBSYÖ	KYS	Evet	235	3.98	0.62	850	-2.42	0.02*
		Hayır	617	4.09	0.58			
SSB	Evet	235	4.59	0.46	850	0.69	0.49	
	Hayır	617	4.56	0.51				
RS	Evet	235	4.03	0.71	850	0.74	0.46	
	Hayır	617	3.99	0.72				
Toplam	Evet	235	4.22	0.50	850	-0.66	0.51	
	Hayır	617	4.24	0.48				
SSÖÖ	Öfke	Evet	235	2.92	0.87	850	1.71	0.09
		Hayır	617	2.81	0.84			

Tablo 4.13. (devam)

					850	2.30	0.02*
		Ev	Ortalama	Standart Sapma			
Saldırganlık	Ev	235	2.16	0.86	850	2.30	0.02*
	Hayır	617	2.02	0.79			
Toplam	Ev	235	2.54	0.78	850	2.25	0.02*
	Hayır	617	2.41	0.72			

**p<0.01, *p<0.05

Sporcuların, “Anti-sosyal” [t(381.88)=-2.74, p<0.05], “KYS” [t(850)=-2.42, p<0.05], “Saldırganlık” [t(850)=2.30, p<0.05] ve SSÖÖ [t(850)=2.25, p<0.05]’den elde ettikleri puanlar sigara kullanma alışkanlığına göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Ortalamalar incelendiğinde antisosyal ve KYS boyutunda sigara kullanmayanların, saldırganlık ve SSÖÖ’de sigara kullananların ortalama puanlarının yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 4.13).

Tablo 4.14. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının psikolojik veya psikiyatrik nedenden dolayı doktora gitme durumlarına göre karşılaştırılması

Ölçekler	Doktora gitme	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p		
SKÖ	Dürüstlük	Ev	104	4.12	0.57	850	1.26	0.21	
		Hayır	748	4.19	0.60				
	Anti-Sosyal	Ev	104	4.14	0.83	850	0.83	0.41	
		Hayır	748	4.06	0.93				
	Merhamet	Ev	104	4.24	0.61	850	0.43	0.67	
		Hayır	748	4.21	0.68				
	Sportmenlik	Ev	104	4.40	0.63	850	0.05	0.96	
		Hayır	748	4.39	0.65				
	Adalet	Ev	104	4.34	0.67	850	-0.24	0.81	
		Hayır	748	4.35	0.71				
	Toplam	Ev	104	4.20	0.54	850	-1.16	0.87	
		Hayır	748	4.21	0.53				
	ÇBSYÖ	SNU	Ev	104	4.29	0.72	850	-0.46	0.65
			Hayır	748	4.32	0.68			
KYS		Ev	104	4.00	0.67	850	-1.10	0.27	
		Hayır	748	4.07	0.58				
SSB		Ev	104	4.53	0.54	850	-0.84	0.40	
		Hayır	748	4.58	0.49				
RS		Ev	104	3.97	0.89	120.84	-0.44	0.66	
		Hayır	748	4.00	0.69				
Toplam		Ev	104	4.19	0.55	850	-0.91	0.36	
		Hayır	748	4.24	0.47				
SSÖÖ	Öfke	Ev	104	2.91	0.79	850	0.95	0.35	
		Hayır	748	2.83	0.85				
	Saldırganlık	Ev	104	2.13	0.93	850	1.04	0.30	
		Hayır	748	2.04	0.79				
	Toplam	Ev	104	2.52	0.74	850	1.11	0.27	
		Hayır	748	2.44	0.74				

Sporcuların psikolojik veya psikiyatrik bir nedenden dolayı doktora gidip gitmeme durumlarına göre SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarını etkilemediği ve

aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0.05$) (Tablo 4.14).

Tablo 4.15. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının ilaç kullanma durumlarına göre karşılaştırılması

Ölçekler	İlaç Kullanma	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p		
SKÖ	Dürüstlük	Evet	20	4.14	0.68	850	-0.35	0.72	
		Hayır	832	4.19	0.59				
	Anti-Sosyal	Evet	20	4.04	0.88	850	-0.15	0.88	
		Hayır	832	4.07	0.91				
	Merhamet	Evet	20	4.04	0.64	850	-1.17	0.24	
		Hayır	832	4.22	0.67				
	Sportmenlik	Evet	20	4.42	0.83	850	0.16	0.88	
		Hayır	832	4.39	0.64				
	Adalet	Evet	20	4.32	0.82	850	-0.23	0.82	
		Hayır	832	4.35	0.71				
	Toplam	Evet	20	4.15	0.63	850	-0.54	0.59	
		Hayır	832	4.21	0.53				
ÇBSYÖ	SNU	Evet	20	4.17	0.93	850	-0.96	0.34	
		Hayır	832	4.32	0.68				
	KYS	Evet	20	3.94	0.88	19.40	-0.62	0.54	
		Hayır	832	4.06	0.59				
	SSB	Evet	20	4.61	0.47	850	0.36	0.72	
		Hayır	832	4.57	0.50				
	RS	Evet	20	4.19	0.62	850	1.16	0.24	
		Hayır	832	4.00	0.72				
	Toplam	Evet	20	4.23	0.62	850	-0.09	0.92	
		Hayır	832	4.24	0.48				
	SSÖÖ	Öfke	Evet	20	3.07	0.49	21.82	2.09	0.04*
			Hayır	832	2.83	0.85			
Saldırganlık		Evet	20	2.44	1.12	19.47	1.57	0.13	
		Hayır	832	2.04	0.80				
Toplam		Evet	20	2.76	0.70	850	1.90	0.05*	
		Hayır	832	2.44	0.74				

* $p<0.05$

Sporcuların, “Öfke” [$t(21.82)=2.09$, $p<0.05$] ve “SSÖÖ” [$t(850)=1.90$, $p<0.05$] puanları ilaç kullanma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Ortalamalar incelendiğinde ilaç kullananların öfke (3.07 ± 0.49) ve SSÖÖ puanlarının (2.76 ± 0.70) daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 4.15).

Tablo 4.16. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanlarının gelişim seminerine katılma durumlarına göre karşılaştırılması

Ölçekler	Gelişim seminerine katılma	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p	
SKÖ	Dürüstlük	Evet	296	4.26	0.54	675.37	2.96	0.00**
		Hayır	556	4.14	0.62			
	Anti-Sosyal	Evet	296	4.10	0.95	850	0.75	0.45
		Hayır	556	4.05	0.90			
	Merhamet	Evet	296	4.31	0.57	717.80	3.15	0.00**
		Hayır	556	4.17	0.71			

Tablo 4.16. (devam)

	Sportmenlik	Evet	296	4.45	0.60	850	2.00	0.04*	
		Hayır	556	4.36	0.67				
	Adalet	Evet	296	4.42	0.63	693.93	2.33	0.02*	
		Hayır	556	4.31	0.74				
	Toplam	Evet	296	4.28	0.49	850	2.85	0.00**	
		Hayır	556	4.17	0.55				
ÇBSYÖ	SNU	Evet	296	4.38	0.63	850	1.98	0.04*	
		Hayır	556	4.28	0.71				
	KYS	Evet	296	4.13	0.58	850	2.43	0.01*	
		Hayır	556	4.02	0.60				
	SSB	Evet	296	4.61	0.48	632.91	1.92	0.05*	
		Hayır	556	4.55	0.50				
	RS	Evet	296	4.08	0.67	652.46	2.19	0.03*	
		Hayır	556	3.97	0.74				
		Toplam	Evet	296	4.30	0.45	659.76	2.81	0.00**
			Hayır	556	4.20	0.50			
	SSÖÖ	Öfke	Evet	296	2.75	0.86	850	-2.17	0.03*
			Hayır	556	2.89	0.84			
Saldırganlık		Evet	296	1.99	0.82	850	-1.65	0.10	
		Hayır	556	2.09	0.81				
		Toplam	Evet	296	2.37	0.74	850	-2.15	0.03*
			Hayır	556	2.49	0.73			

**p<0.01, *p<0.05

Sporcuların gelişim seminerine katılım durumları ile “Anti-sosyal” [t(850)=0.75, p>0.05] ve “Saldırganlık” [t(850)=-1.65, p>0.05] puanları haricinde diğer tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Farklılıkların ortalamaları incelendiğinde öfke ve SSÖÖ’de gelişim seminerine katılmayanların ortalama puanlarının yüksek olduğu görülürken, diğer boyutlarda gelişim seminerine katılanların lehine ortalama puanlar yüksek çıkmıştır (Tablo 4.16).

Tablo 4.17. SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ ortalama puanları arasındaki korelasyon sonuçları (n:852)

	D	A.S	M	SPT	A	SKÖ	SNU	KYS	SSB	RS	ÇBSYÖ	Ö	S
A.S	.338**	1											
M	.612**	.249**	1										
SPT	.590**	.252**	.678**	1									
A	.632**	.307**	.638**	.692**	1								
SKÖ	.869**	.610**	.801**	.755**	.782**	1							
SNU	.568**	.266**	.481**	.407**	.355**	.564**	1						
KYS	.596**	.257**	.371**	.422**	.425**	.554**	.516**	1					
SSB	.600**	.209**	.448**	.483**	.469**	.577**	.426**	.436**	1				
RS	.516**	.186**	.488**	.317**	.357**	.507**	.487**	.462**	.460**	1			
ÇBSYÖ	.728**	.295**	.580**	.514**	.508**	.705**	.802**	.772**	.711**	.803**	1		
Ö	-.315**	-.295**	-.161**	-.221**	-.204**	-.331**	-.265**	-.373**	-.135**	-.215**	-.323**	1	
S	-.379**	-.556**	-.261**	-.297**	-.301**	-.494**	-.298**	-.357**	-.238**	-.251**	-.369**	.586**	1
SSÖÖ	-.389**	-.474**	-.236**	-.290**	-.282**	-.461**	-.315**	-.410**	-.208**	-.262**	-.388**	.896**	.886**

p<0.01**

D: Dürüstlük, **A.S:** Anti-Sosyal, **M:** Merhamet, **SPT:** Sportmenlik, **A:** Adalet, **SKÖ:** Spor Karakter Ölçeği
SNU: Sosyal normlara uyum, **KYS:** Kurallara ve yönetime saygı, **SSB:** Sporda sorumluluklara bağlılık, **RS:** Rakibe saygı,
ÇBSYÖ: Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği, **Ö:** Öfke, **S:** Saldırganlık, **SSÖÖ:** Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği

Araştırmada kullanılan ölçeklerin toplam puan ve alt boyut ortalamalarının birbirleri ile olan korelasyonu incelenmiştir. Yapılan analize göre ölçeklerin kendi alt boyutları arasında ve ölçekler arasında pozitif ve negatif yönlü ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Özellikle ÇBSYÖ ile SKÖ ($r=.705$) ve D ($r=0.728$) arasında yüksek-pozitif ilişki olduğu, görülmüştür (Tablo 4.17).

Tablo 4.18. SKÖ ve ÇBSYÖ arasındaki çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart Hata _B	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	1.477	0.090	-	16.427	.000	-	-
Dürüstlük	0.477	0.026	0.584	18.144	.000	0.728	0.529
Antisosyal	0.025	0.013	0.047	1.916	.056	0.295	0.066
Merhamet	0.148	0.025	0.204	6.015	.000	0.580	0.203
Sportmenlik	0.033	0.026	0.044	1.260	.208	0.514	0.043
Adalet	-0.025	0.024	-0.036	-1.024	.306	0.508	-0.035
R= 0.750		R ² = 0.562					
F _(5,846) = 217.018		P= .000					

Spor karakter ölçeği boyutlarına göre sportmenliğin yordanmasına ilişkin Çoklu Doğrusal Regresyon analizi sonuçları Tablo 4.18’de gösterilmiştir. Yordayıcı değişkenlerle bağımlı (yordanan, ölçüt) değişken arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, “Dürüstlük” ile ÇBSYÖ arasında pozitif ve yüksek düzeyde bir ilişkinin ($r=0.73$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=0.53$ olarak hesaplandığı görülmektedir. Regresyon analizinde kullanılan beş değişken ÇBSYÖ’deki toplam varyansın %56’sını açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin ÇBSYÖ üzerindeki görece önem sırası Dürüstlük, Merhamet, Anti-sosyal, Sportmenlik ve Adalet şeklindedir. Katsayıların anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçlarında, Dürüstlük ve Merhamet değişkenlerinin ÇBSYÖ üzerinde önemli (anlamlı) bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Anti-sosyal, Sportmenlik ve Adalet değişkenleri önemli bir etkiye sahip değildir. Regresyon analizi sonuçlarına göre ÇBSYÖ’nin yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği (matematiksel model) aşağıda verilmiştir.

$$\text{ÇBSYÖ} = 1.477 + 0.477D + 0.025A.S + 0.148M + 0.033S - 0.025A$$

Tablo 4.19. SSÖÖ ve ÇBSYÖ arasındaki çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart Hata B	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	4.838	0.055	-	88.420	.000	-	-
Öfke	-0.093	0.022	-0.162	-4.159	.000	-0.323	-0.141
Saldırganlık	-0.164	0.023	-0.274	-7.020	.000	-0.369	-0.234
R= 0.391		R ² = 0.153					
F _(2, 849) = 76.803		P= .000					

Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği boyutlarına göre sportmenliğin yordanmasına ilişkin Çoklu Doğrusal Regresyon analizi sonuçlarına göre, “Öfke” ile ÇBSYÖ arasında negatif ve orta düzeyde bir ilişkinin ($r=-0.32$) olduğu, ancak diğer değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0.14$ olarak hesaplandığı görülmektedir. “Saldırganlık” ve ÇBSYÖ arasında hesaplanan negatif ve orta ikili korelasyonun ($r=-.37$) ise diğer değişken kontrol edildiğinde negatif ve düşük düzeyde $r=-0.23$ olduğu görülmektedir. Öfke ve Saldırganlık değişkenleri birlikte sporcuların sportmenlik puanları ile orta düzeyde ve anlamlı olan ilişki $R=0.391$, $R^2=0.15$, $p<0.01$. ÇBSYÖ’deki toplam varyansın %15’ini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, Öfke ve Saldırganlığın ÇBSYÖ üzerinde önemli (anlamlı) bir yordayıcı olduğu görülmektedir (Tablo 4.19). Regresyon analizi sonuçlarına göre ÇBSYÖ’nin yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği (matematiksel model) aşağıda verilmiştir.

$$\text{ÇBSYÖ}=4.838-0.093\text{ÖFKE}-0.164\text{SALDIRGANLIK}$$

5. TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmadan elde edilen bulgular yerli ve yabancı alanyazınla değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Sporcuların SKÖ, ÇBSYÖ, SSÖÖ ve alt boyutlarından elde edilen puanların ortalama ve standart sapma değerlendirmeleri tüm boyutlar için puan aralığı 1 ile 5 arasında olduğu ve ortalama değerin 3 olduğu görülmüştür. Buna göre SSÖÖ toplam ve alt boyutlarından alınan puanlar ortalama değerin altında, diğer tüm boyutlarda ise ortalama üzerinde olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.2). Bu bulgu, sporcuların spor karakterlerinin gelişmiş olduğu, sportmenlik yönelimlerinin yüksek olduğu, sporda öfke ve saldırganlık düzeylerinin de düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Literatür incelendiğinde, spor karakterinin dart sporcularında (Öztürk ve Türkmen, 2018), spor bilimleri fakültesi öğrencilerinde (İmamlı ve Ünver, 2018), atletizm, yüzme, su topu ve tenis sporcularında (Siyahtaş, vd., 2018) yüksek olduğunu gösteren araştırmalara rastlanmıştır. Spor ortamının kurallara, sosyal ve ahlaki değerlere ulaşmak için bireylere en iyi fırsat olduğu ve bu ortamda olumlu ve olumsuz duyguları deneyimleyen bireylerin “kurallarla özgürleşme”yi öğrenerek olumlu tutumlarıyla spor karakter özelliklerinde gelişme olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın veri toplanmasında kullanılan ÇBSYÖ ölçeği bulguları alanyazınla karşılaştırıldığında farklı sonuçların elde edildiği belirlenmiştir. Güllü (2018) ve Kılıç (2019) sporcu-öğrencilerin sportmenlik yönelimlerinin yüksek düzeyde olduğunu, Çavdar (2019) ise kadın futbolcuların sportmenlik düzeyleri tüm alt boyutlarda ortalamanın üzerinde olduğu ifade etmiştir. Sezen-Balçıkanlı, vd., (2017)'nin çalışması da benzer olarak, kadın futbolcuların genel olarak sportmenlik yönelimlerinin yüksek olduğunu, boyutlar arasında hesaplanan değerlere göre en düşük puan rakibe saygı ve sosyal normlara uyum boyutunda; en yüksek puan da kurallara ve yönetime saygı boyutunda olduğunu bildirmiştir. Benzer araştırmalar sporcuların sportmenlik toplam puanlarının yüksek olduğunu, alt boyutlar düzeyinde en düşük rakibe saygı, en yüksek ise sporda sorumluluklara bağlılık boyutunda olduğunu tespit etmiştir Çakıcı (2019) ve Yıldız (2019). Lemyre, et al., (2002) genç futbolcuların (kurallara/yönetime ve rakibe saygı) ortlamalarının düşük düzeyde olduğunu belirlemiştir. Miller, et al., (2004) 12-14 yaş futbolcuların sportmenlik puanlarını rakibe saygı boyutunda düşük, diğer boyutlarda ise ortalamanın üzerinde

yüksek bulmuştur. Saldırganlıkla ilgili olarak, Kırkibir (2020) ve Afyon ve Metin (2015) araştırmalarında futbolcuların sürekli öfke ve genel saldırganlık düzeylerinin orta düzeyde, Nas (2017) ise düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde mevcut araştırma sonuçları literatürle benzerlik göstermektedir. Rakibe saygı boyutunda ağırlıklı olarak fair playe yönelik ifadeler bulunmaktadır. Özellikle bu boyuttaki ortalamaların düşük olması, sporcularda tam olarak fair play anlayışının oturmamasına, rakibin eşit haklara sahip olduğu bilincinin eksik kalmasına bağlanabilir.

Piaget ve Kohlberg'in Ahlak (Moral) Gelişim Kuramında gözleme dayalı olsa da kadınların ahlaki anlayışını bazı yönlerden erkeklerden daha ileri düzeyde olduğunu ve kız çocuklarının kurallara yönelik duyarlılıklarının erkeklerden daha gelişmiş olduğunu belirtmektedir (Fleming, 2006). Bu bilgi ışığında araştırmaya katılan deneklerin cinsiyet değişkenine göre ölçeklerden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre dürüstlük, antisosyal, adalet (SKÖ), kurallara yönetim ve saygı (ÇBSYÖ) ve saldırganlık (SSÖÖ) boyutunda kadın ve erkek sporcular arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Kadınların spor ortamında daha dürüst ve adaletli oldukları, kurallara ve yönetime karşı daha saygılı davrandıkları, rakibine karşı olumsuz tutum içerisinde olma ve etik olarak kabul edilmeyen davranışları kabul etme gibi anti-sosyal anlayışın kadınlarda daha baskın olduğu söylenebilir. Ayrıca, erkeklerin rekabetçi saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu analiz sonuçları ortaya koymuştur (Tablo 4.3). Kız öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu bazı araştırmalarla ortaya konulmuştur (Akandere, vd., 2009; Bronikowska, et al., 2019; Kaya, 1993). Ayrıca, erkeklerin hileyi benimseme puanlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Atalay, 2016). Çoğu araştırmada, kadınların erkeklere göre daha sportmen oldukları, kurallara ve yetkililere saygı, sosyal normlara uyum, sporda sorumluluklara bağlılık boyutunda daha yüksek değerlere sahip olduğunu gösteren, erkeklerin kadınlara göre daha çok saldırgan davranışlar sergiledikleri, sportmenlik dışı davranışlara daha fazla eğilim gösterdiklerini ve hile yapma puanlarının daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar mevcut araştırma sonuçlarını desteklemektedir (Can, 2016; Christoforidis, et al., 2010; Coulomb-Cabagno and Rasclé, 2006; Kavussanu and Roberts, 2001; Kırkibir ve Acet, 2015; Koç ve Güllü, 2017; Lee, et al., 2007; Maxwell, 2004; Shields, et al., 2007; Şenel ve Yıldız, 2016; Tsai and Fung, 2005; Tucker and Parks, 2001;

Yıldız, 2019; Weiss and Bredemeir, 1990). Buna karşın bazı araştırmalarda sporcuların cinsiyetlerine göre spor karakter özelliklerinde ve sportmenlik yönelimlerinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir (Gürpınar ve Kurşun, 2013; Öztürk ve Türkmen, 2018).

Cinsiyet arasındaki farklar toplumsal ve kültürel değerlere göre şekillenerek, toplum tarafından kendilerine verilen cinsiyetçi rollere göre hareket etmektedir (Yıldırım, vd., 2017). Toplumsal yapı, göreceli denge ve birliğin yanı sıra çeşitli zıtlıkları, çatışmaları ve eşitsizlikleri de bünyesinde barındırır (Bingöl, 2014). Erkeklerin toplum içinde daha ön planda tutulması, kadınların sportif fırsatlara ve olanaklara daha az erişmesine ve bununla bağlantılı olarak; insanın doğasında ve sporun içerisinde olan duygu kontrolü, empati kurma, kazanma ve başarıma arzusu, yenilgiyi kabullenme gibi bir takım duyguları daha az deneyimlemesine neden olmaktadır. Bu durum kadınların spor ortamında daha anti-sosyal olmasını açıklamaktadır. Oktay (2001) ahlaki yargı ile ahlaki davranış arasında farklılık olduğunu belirlemiştir. Ahlaki yargılardaki farklılıkların değer yargılarındaki farklılıklardan kaynaklandığı görülmüştür. Buradan hareketle toplumumuzda kadınların daha uysal, itaatkar, edilgen olarak yetiştirildikleri düşünüldüğünde, erkeklere göre kurallara ve yönetime daha saygılı oldukları dolayısıyla daha fazla sportmenlik yöneliminde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, anti-sosyal davranış sergileme niyetinde olan kadın sporcuların aynı zamanda kurallara ve yönetime karşı saygı, dürüstlük ve adalet ortalama puanlarının da yüksek olması ahlaki yargı ve ahlaki davranış farklılıklarından kaynaklanmasıyla açıklanabilir.

Kohlberg'in ahlak gelişim kuramı ışığında değerlendirildiğinde gelişim aşamalarından geleneksel seviye 4. aşamaya ulaştığında (yasa-düzen) bir kişinin vicdan duygusunun daha belirgin olduğu ve sosyal sistemdeki bir takım bozulmaları önlemek adına üzerine düşen görevi yerine getirdiği görülmektedir (Kohlberg, 1976). Piaget olgunlaşmaya bağlı olarak çocukların daha oturaklı adalet değerlerine sahip olmaya başladıklarını gözlemlemiştir (MEB, 2013). Yaş değişkenine göre araştırma bulguları değerlendirildiğinde merhamet (SKÖ) ve SSÖÖ saldırganlık (SSÖÖ) boyutunda anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0.05$). Her iki boyutta da farklılığın 18-20 yaş ve 24 ve üzeri yaş arasında olduğu görülmektedir (Tablo 4.4). Yani yaş yükseldikçe faul için rakibine özür dilemenin bilincinde olma, oyun içerisinde rakip sakatlandığında kendini kötü hissetme, kaybetme durumunda içtenlikle tebrik etme

gibi merhamet duygularının arttığı, sözlü hakaretlerde bulunmak, kural dışı aşırı güç kullanmak, şiddet içeren davranışlar gibi saldırganlık eylemlerinde azalma olduğu söylenebilir. Bore, et al., (2005) farklı ülkelerde bulunan 7864 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada, yaşı büyük olan öğrencilerin, daha yüksek düzeyde ahlaki yönelime sahip oldukları (toplulukçu ahlak anlayışı) sonucunu bulmuşlardır. Yaş ilerledikçe sporcu karakteri alt boyutu olan dürüstlük seviyesinin arttığını, sportmenlik puanlarının daha yüksek ve diğerlerine karşı daha duyarlı olduklarını ortaya koyan literatürdeki çalışmaların sonuçları mevcut araştırma ile örtüşmektedir (Elik, 2017; Gürpınar ve Kurşun, 2013; İmamalı ve Ünver, 2018; Öztürk ve Türkmen, 2018; Sniras and Malinauskas, 2005). Yine benzer araştırmalar da öfke tepkilerinin yaşa göre azalma gösterdiğini ifade etmiştir (Balkaya ve Şahin, 2003; Sala, 1997; Stoner and Spencer, 1987). Kadın sporcuların yaşları arttıkça yıkıcı saldırganlık (Özdemir, 2014), erkek futbolcuların ise genel saldırganlık seviyesinin azaldığı araştırma sonuçlarında sunulmuştur (Topuz, 2008). Her ne kadar araştırma bulgularımızı destekleyen sonuçlar literatürde ortaya konulmuş olsa da bazı çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Yurttaş (2016)'ın spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt ölçeklerinde yaşı büyük olanların puan ortalamaları yüksek bulunmuştur. Ayrıca, saldırganlığın BESYO öğrencilerinde (Mamak ve Dalkılıç, 2017) sportmenliğin ortaokul öğrencilerinde (Tekeli, 2017) ve kadın futbolcularda (Çavdar, 2019) yaşa göre değişmediğini gösteren çalışmalar da mevcuttur. İleri yaşlardaki şiddet ve anti-sosyal davranışların belirleyici bir nedeni küçük yaşlardaki öfke ve saldırganlıktır. Öfke ve saldırganlığın en fazla görüldüğü dönem ergenlik dönemidir. Aslında söz konusu davranım bozukluğu ve suç davranışı gibi durumlarında ergenlikte en tepeye ulaşmaktadır (Yavuzer, 1992). Sonuç olarak, gençlik döneminde ergenlikten kaynaklı olarak hissiyat ve hızlı duygu değişimi çok yoğun olabilir ve bu sebeple genç yaşlarda düşünce ve davranışlar ani olarak değişiklik gösterebilir. Ancak, yaşın ilerlemesiyle birlikte sportif olgunluğa erişildiğinde bu duygu, düşünce ve davranışlar kontrol altına alınabilir. Bu durum göz önüne alındığında, yaş ve ilgili branşta tecrübe arttıkça saldırganlık eylemi gösterme eğiliminin azalacağı ifade edilebilir.

Araştırmanın diğer bir parametresi olan bölüme göre spor karakteri, sportmenlik yönelimi ve sporda saldırganlık ve öfke boyutları incelendiğinde farklı bölümlerde

aktif öğrenci olan ve mezun durumunda olan sporcular arasında manidar farklılık bulunamamıştır (Tablo 4.5). Bu bulguya göre, sporcuların benzer şekilde spor karakterine, sportmenlik seviyesine ve saldırganlık-öfke düzeyine sahip oldukları söylenebilir. Bir çalışma sporcuların öğrenim gördüğü bölüme göre öfke ifade tarzlarında anlamlı farklılık olmadığını bildirmiştir (Nas, vd., 2016). Diğer bir taraftan spor bilimleri fakültesi ve diğer fakülte öğrencileri arasında saldırganlık karşılaştırılmış, saldırganlık toplam ve alt boyut (fiziksel, öfke, düşmanlık) puanlarının spor bilimleri fakültesi öğrencilerinde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Yurttaş, 2016). Benzer bir başka çalışmada, saldırganlık puanlarının fiziksel saldırganlık alt boyutunda spor bilimleri öğrencilerinin eğitim fakültesindekilere göre yüksek olduğu tespit edilmiştir (Polat, vd., 2018). Literatürde farklı sonuçların bulunması değişken ve örneklem gruplarının aynı özellikte olmamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca spor liseleri ve spor bilimleri fakültelerinin tüm bölümlerinde spor psikolojisi, fair play vb. derslerin tüm bölümlerde verildiği göz önüne alındığında sonucun bu yönde olmasının olağan olduğu düşünülmektedir.

Sınıf değişkenine göre araştırma bulguları değerlendirildiğinde, anti-sosyal (SKÖ) boyutta 1. ve 4. sınıfta öğrenim gören sporcular arasında anlamlı farklılık olduğu ve 1. sınıf öğrencilerinin ortalama puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 4.6). Sporun temel bileşenlerini hem teorik hem uygulama olarak akademik anlamda öğrenme ve deneyimleme aşamasına yeni başlayan veya hiç deneyimleyemeyen bu bireylerin lisans seviyesinde sporda etik, fair play, spor psikolojisi vb. dersleri henüz almamış olmaları ve yaşla paralel olarak spor karakterlerinin tam olarak olgunlaşmadığından dolayı bu tür olumsuz davranışları sergileyebilecekleri düşünülmektedir. Kaya (1993)'nın üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada sınıf düzeyi yükseldikçe ahlaki yargı düzeylerinin yükseldiği, Koç ve Seçer (2018)'de 4. sınıflarda negatif davranışlardan kaçınma puanlarının daha yüksek olduğunu bildirmiş ve bu sonuçlar, mevcut araştırma bulgularıyla paralellik göstermiştir.

Araştırma çerçevesinde irdelenen spor türü değişkeni ile dürüstlük, anti-sosyal (SKÖ), KYS, RS (ÇBSYÖ), saldırganlık (SSÖÖ) alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4.7). Başka bir ifadeyle bireysel sporcuların daha dürüst, rakibe, kurallara ve yönetime karşı daha saygılı oldukları görülmüştür. Ancak anti-sosyal ortalama puanları da olumsuz yönde daha

yüksektir. Takım sporcuları ise sporda daha çok saldırganlık eğilimi göstermektedir. Rudd and Stoll (2004) yaptıkları çalışmada, takım sporcularının sosyal boyutlarının daha yüksek olduğunu ancak, ahlaki karakter indeksinde önemli ölçüde daha düşük puan aldıklarını, Moiratidou (2017) bireysel sporcuların ahlaki yeterliliklerinin takım sporcularına göre daha yüksek olduğunu, Lee, et al. (2007) de takım sporcularının bireysel sporculara göre hile yapma puanlarının yüksek olduğu sonucunu ortaya koyarak mevcut araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Buna paralel olarak, özellikle takım sporcularının karakter testlerinden daha düşük puan alma eğiliminde olduğuna dikkat çeken araştırmalar vardır (Beller and Stoll, 1995; Dunn and Dunn, 1999).

Sportmenlikle ilgili olarak, Pepe (2019) bireysel spor yapanların, takım sporcularına göre daha sportmence davrandıklarını tespit etmiştir. Benzer bir çalışmada da bireysel sporcuların sportmenlik (sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı) ortalama puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Şenel ve Yıldız, 2016). Gürpınar ve Kurşun (2013) basketbolcuların futbolculara göre kurallara ve yönetime karşı daha saygılı olduklarını tespit etmiştir. Nia and Besharat (2010) bireysel spor yapanların takım sporu yapanlara göre, daha sorumlu ve özerklikten daha yüksek puan aldığını bildirmiştir. Takım sporcularında, yakalanma riski olmadığı sürece saldırgan davranışların daha sık kabul gördüğünü ve takım sporcularının sözel saldırganlıklarının daha yüksek olduğunu bildiren (Conroy, et al., 2001; Okyaz 2017) ve bireysel sporcularda daha az sıklıkta öfke ve saldırganlık eğilimi görüldüğünü ortaya koyan çalışmalar (Maxwell, 2004; Maxwell, et al., 2009) olmasına rağmen, bireysel sporcuların daha saldırgan olduğu sonucuna ulaşan araştırmalar da mevcuttur (Çobanoğlu-Güner, 2006; Kafalı, vd., 2017). Bazı araştırmalarda ise takım ya da bireysel sporlarla ilgilenme durumlarına göre spor karakter özelliklerinde ve saldırganlık arasında anlamlı farklılık olmadığı rapor edilmiştir (Derwent, 2007; İmamlı ve Ünver, 2018).

Spor içinde meydana gelebilecek olumlu veya olumsuz durumlarda sporcu başrol oynamaktadır. Sporun özüne aykırı bir davranış sergilendiğinde bireysel sporcular açısından sorumluluğun direkt kendilerinde olduğunu bilerek, onlarca seyirci önünde sporun özüne yakışır şekilde davranmaları beklenmektedir. Öte yandan yapacağı herhangi bir olumsuz davranışın ise daha net görülebileceği endişesinden dolayı daha dürüst, kurallara, yönetime ve rakibine karşı daha saygılı davrandıkları

söylenbilir. Takım sporlarında sorumluluğun paylaştırılabileceği, yapılan olumsuz davranışların tespitinin bireysel sporlardaki gibi kolay olmayacağı düşüncesinden dolayı kazanmak uğruna sporda saldırganlık eğilimi gösterebileceği yorumu yapılabilir.

Antrenman yılı değişkenine göre düzenli olarak 3 yıl ve altı antrenman yapan sporcuların daha adaletli (SKÖ) oldukları, 7-9 yıl antrenman yapanların ise daha saldırgan (SSÖÖ) oldukları söylenebilir ($p<0.05$) (Tablo 4.8). Yani, antrenman yılı arttıkça adalet seviyesi düşerken, rekabetçi saldırganlık düzeyi artmaktadır denebilir. Deneyimli sporcuların agresif davranış sergileyerek ahlaki ikilemlere düştükleri sonucunu ortaya koyan çalışmalar mevcut sonuçlarını desteklemektedir (Bebetsos, et al., 2008; Bebetsos and Konstantoulas, 2006; Christoforidis, et al., 2010; Kavussanu and Ntoumanis, 2003; Konstantoulas, et al., 2006). Spor yaşı yükseldikçe saldırganlık puanları artmakta olduğu daha önceki çalışmalarda da bulunmuştur (Afyon ve Metin, 2015; Kırkbir, 2020). Benzer olarak, futbol oynama süresi 15 yıl ve üzeri olanların 7-9 yıl olanlara göre genel saldırganlık puanlarının yüksek olduğu da görülmüştür (Nas, 2017). Araştırma sonuçlarından farklı olarak, hileyi benimseme puanlarının 1-2 yıl spor branşıyla ilgilenen sporcularda en yüksek (Atalay, 2016) olduğunu, spor yaşı ile saldırganlık arasında anlamlı bir farklılık olmadığını ifade eden çalışmalarda mevcuttur (Ersoy, vd., 2012). Spor yapma sürelerinin karakter yapılarında bir değişiklik meydana getirmediğini ileri süren araştırmalar da literatürde görülmektedir (Güvendi, vd., 2019; İmamlı ve Ünver, 2018).

Sporculuk seviyesine göre bulgular değerlendirildiğinde, amatör ve profesyonel sporcuların anti-sosyal (SKÖ) alt boyutunda anlamlı farklılık belirlenirken, ÇBSYÖ ve SSÖÖ'de anlamlılık bulunmamıştır (Tablo 4.9). Buna göre amatör sporcular profesyonellere göre daha fazla anti-sosyal eğilimde oldukları söylenebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında amatörlerin sportif tecrübeden yoksun olmaları ve sportif ve profesyonel olgunluğa erişmede henüz yetersiz kaldıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Bronikowska (2020) araştırmasında sporcu olmayanlarla, amatör ve profesyoneller arasında ahlaki yeterlilik ortalamalarının farklılaşmadığını ancak, kadın profesyonel sporcuların erkeklerden fazla ahlaki yeterliliğe sahip olduğunu bildirmiştir. Amatör ve profesyonel sporcuların sporda saldırganlık/öfke ve sportmenlik yönelimleri puanlarında anlamlı farklılık olmayışı benzer çalışmalar tarafından desteklenmektedir (Kırkbir, 2020; Yıldız, 2019).

Milli sporcu olma durumuna göre sporcuların dürüstlük (SKÖ) ve KYS (ÇBSYÖ) boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0.05$). Milli sporcuların daha dürüst ve kurallara/yönetime karşı daha saygılı oldukları görülmüştür (Tablo 4.10). Örnek sporcu olarak, milli sporcudan beklenen temel spor karakterini ve sportmenliği yansıtması ayrıca milli takımlara sporcu seçimlerinde yeteneğin yanı sıra bu özelliklerde de sporcu aranması bu farklılığın ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilir. Kılıç (2019)'ın yaptığı araştırmada sportmenliğin, sosyal normlara uyum, sporda sorumluluklara bağlılık, kurallara ve yönetime saygı alt boyutlarında milli sporcuların ortalama puanlarının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Yapılan araştırmalarda erkek milli güreşçilerin rakibe saygı yönelimlerinin daha fazla olduğunu (Güllü ve Şahin, 2018), futbolcuların kurallara ve yönetime karşı saygı bakış açısında olduklarını ancak bunu gerilimli müsabakalarda sahaya yansıtamadıklarını (Sezen- Balçıkınlı, 2009), milli sporcuların antisosyal karakterlerinin daha yüksek, sportmenlik karakter puanlarının daha düşük düzeyde olduğu yönünde (Öztürk ve Türkmen, 2018) sonuçlarına ulaşmışlardır. Araştırma bulgularından farklı bir sonuç olarak, sportmenliğin sorumluluklara bağlılık boyutunun milli olmayanların lehine yüksek olduğunu gösteren çalışma da vardır (Yıldız, 2019).

Algılanan gelir durumu değişkenine göre SKÖ, ÇBSYÖ ve SSÖÖ puanları incelendiğinde sporcuların ortalama puanları arasındaki farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 4.11). Yani sporcuların karakteri, sportmenlik yönelimleri, rekabetçi saldırganlık ve öfkeleri algıladıkları gelir durumuna bağlı olarak değişmemektedir. Araştırma sonuçlarına benzer olarak, sporcuların gelir seviyeleri ile ahlaki karar alma arasında (Altın ve Özsarı, 2017), amatör sporcuların ücret alıp almama durumlarına ve aile gelir durumlarına göre sportmenlik yönelimlerinde (Çakıcı, 2019), aile refah durumuna göre sporcu- öğrencilerin sportmenlik yönelimlerinde (Kılıç, 2019), yine bu doğrultuda, gelir durumuna göre kadın futbolcuların sportmenlik yönelimlerinin değişmediğini (Çavdar, 2019) gösteren çalışmalar alanyazın da bulunmaktadır ($p>0.05$). Bununla birlikte gelir düzeylerinin saldırganlık ve öfke ortalamalarına etkisinin anlamlı olmadığını bildiren çalışmalar mevcut araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Erşan, vd., 2009; Kırkibir, 2020; Özdemir, 2014; Ürküt, 1988; Yöndem ve Bıçak, 2008). Bunun aksine, Yorulmaz (2019) ise gelir düzeyi yüksek olan sporcuların daha saldırgan olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Alkol kullanmanın birey üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu ve davranış bozukluğuna neden olduğu bilinmektedir. Ayrıca saldırganlığı etkileyen en önemli faktörlerden bir tanesi de alkoldür. Bilindiği üzere, alkollü içecekler saldırganlık da dahil olmak üzere toplum tarafından istenmeyen davranışlar üzerindeki engellemeleri gevşetmektedir. Rastgele gözlemler bile alkol ile saldırganlık arasında bir ilişki olduğunu düşündürmektedir (Aronson, et al., 1999). Alkol içeren maddeler bireylerde yoğun enerji halini ortaya çıkararak saldırgan ve kontrolsüz davranışlara neden olmaktadır (Aksoy, vd., 2018). Bazı insanlar alkollü olduklarında agresifleşip yanlış kararlar verir (McDuff and Baron, 2005). Araştırma kapsamında alkol kullanma alışkanlığı incelendiğinde, sporcuların dürüstlük, anti-sosyal, adalet (SKÖ), KYS, SSB (ÇBSYÖ) ve öfke, saldırganlık (SSÖÖ) alt boyutlarında anlamlı farklılık belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4.12). Bu bulgulara göre, alkol kullanmayan sporcuların daha dürüst, adaletli, anti-sosyal, kurallara ve yönetime karşı daha saygılı ve sporda sorumluluklara daha çok bağlı oldukları söylenebilir. Araştırmalarda alkol kullanan sporcuların saldırganlık puanlarının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Yorulmaz, 2019; Yurttaş, 2016). Yapılan deneysel çalışmalarda, alkol kullanan kişilerin kullanmayanlara göre, tahriklere ve şiddet içeren davranışlara karşı daha fazla karşılık verdikleri görülmüştür. Daha ziyade çalışmalar, alkolün rahatlatıcı etkisinin sosyal engellemeleri azaltarak, davranışlarda gösterilen özenin azalmasına neden olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, alkollüken engellenen ya da tahrik edilen bir kişinin saldırgan davranışlar üzerindeki kontrolünün daha zayıf olduğu yönündedir (Aronson, et al., 1999). Bu sonuçlar mevcut araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Sporcularda sigara kullanma alışkanlığı ve anti-sosyal (SKÖ), KYS (ÇBSYÖ) ve saldırganlık (SSÖÖ) alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 4.13). Sigara kullanmayan sporcuların sporda anti-sosyallik eğilimlerinin fazla olduğu ancak, hakemin kararlarına ve oyun kararlarına daha saygılı oldukları söylenebilir. Ayrıca, sigara kullanan sporcular daha fazla saldırganlık göstermektedir. Araştırmalarda sigara kullanan sporcuların (Yorulmaz, 2019) ve lise öğrencilerinin (Avcı, 2010) saldırganlık puanlarının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Yurttaş (2016) da sporcuların sigara kullanma alışkanlıkları ile genel saldırganlık ve alt boyutları (fiziksel, öfke, düşmanlık, sözel) arasında sigara kullananların lehine ortalamaları yüksek bulmuştur.

Sigaranın bağımlılık yapmasında etken bir madde olan nikotinden (Benowitz, et al., 2009) yoksun olan kullanıcılar kendilerini sınırlı, agresif ve gergin olarak değerlendirdiği ve sigarayı rahatlamak için kullandıklarını ifade etmektedirler (Çelepkolu, vd., 2014). Sigara kullanımı sporla uyum sağlamayan bir davranış olarak spor süresince sigaradan yoksun olan bireylerin anti-sosyal ve saldırganlık davranışı gösterme eğiliminde olabilecekleri şeklinde değerlendirme yapılabilir.

Sporcularda test edilen psikolojik veya psikiyatrik bir nedenle doktora gitme değişkenine göre sporcuların SKÖ, ÇBSYÖ, SSÖÖ puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0.05$) (Tablo 4.14). Anlamlı farklılık çıkmamış olmasına rağmen genel olarak bakıldığında, spor karakter ve sportmenlik ortalama puanları doktora gitmeyenlerde yüksek, saldırganlık ve öfke puanları ise doktora gidenlerde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özellikle saldırganlık eğilimi gösteren çeşitli kişilik bozukluğu veya başka psikiyatrik bozuklukları olan bireylere özellikle klinisyenler sportif aktiviteler önermekte, ve bu sayede kişide mevcut olan saldırganlığın kendine veya çevresine yansıtılmasının ve zarar vermesinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Spordaki saldırganlığa çözüm olarak erkek futbolcular ile yapılan bir araştırma sonucunda, farkındalık çalışması ve rol-oynama müdahalelerinin öfke davranışlarını azalttığı görülmektedir (Brunelle, et al., 1999). Saldırganlık ve öfke puanlarının anlamlı olmasa da doktora gidenlerde yüksek olması sporcuların bu durumlarına psikolojik veya psikiyatrik olarak çare aramalarından olduğunu düşündürmektedir.

İlaç kullanma değişkeni açısından sporcuların öfke (SSÖÖ) puanları ilaç kullananların lehine anlamlı çıkmıştır ($p<0.05$) (Tablo 4.15). Yani ilaç kullananların sporda öfke duygusunun daha çok ortaya çıktığı ve saldırganlık eylemi gösterme olasılığının yüksek olduğu söylenebilir. Sporcuların gerginliği, saldırganlığı, kaygı ve ağrı düzeyini azaltmak, yaralanmaların iyileşmesini hızlandırmak ve performanslarını yükseltmek amacıyla anabolik androjenik steroid ve amfetaminler gibi madde kullanımına başvurdukları saptanmıştır. Ancak, bu maddelerin atletik performans üzerinde olumlu bir etkiye dair güçlü bilimsel kanıtların olmadığı ifade edilmiştir (McDuff and Baron, 2005). Metodolojik farklılıklara rağmen, steroid kullanan sporcularda en tutarlı psikiyatrik bulgular artan düşmanlık, saldırganlık, sinirlilik ve duygudurum değişikliğidir (Moss and Panzak, 1992; Su, et al., 1993). Saldırganlık düzeyleri yüksek olan bireylerin anabolik androjenik steroid kullanımına yönelik niyet ve merak bildirme olasılıklarının yüksek olduğu bulgusu tespit edilmiştir (Sagoe, et

al., 2016). Harisson, et al. (2014)'un araştırmasında, uzun süreli anabolik androjenik steroid kullanımını bireylerde artan saldırganlık ve şiddet, intihar girişimi ve kardiyovasküler rahatsızlıklar gibi olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilmiştir. Sonuç olarak, dışarıdan normal veya anormal dozda alınan bu ve benzer ajanların vücudun genel dengesini bozacağı ve davranış bozukluklarına neden olacağı tahmin edilmektedir.

Bireyler arasındaki ahlaki gelişim farkı eğitim yoluyla azaltılabilir. Eğitimle bireyler ahlaki gelişim düzeyleri ile ilgili bir üst seviyeye geçme konusunda güdülenebilirler. Genel geçer ahlaki kurallar ve ilkeler bakımından eğitim almaları insanların daha üst seviyeli ahlaki değerleri tanımalarına zemin hazırlayacaktır (Kulaksızoğlu, 2004). Ahlaki gelişimle birlikte kişinin toplumun kuralları ve gelenekleri çerçevesinde kendisini denetleyebilmesi beklenir (Topbaşı, 2006). Sporcuların gelişim seminerlerine katılım gösterme değişkenine göre bulgular ele alındığında, dürüstlük, merhamet, sportmenlik, adalet (SKÖ), öfke (SSÖÖ) alt boyutu ve ÇBSYÖ'nün tüm boyutları arasında anlamlı farklılıklar görülmektedir ($p<0.05$) (Tablo 4.16). Buradan hareketle, gelişim seminerlerine katılan sporcular, sporda daha dürüst, merhametli, sportmen, adaletli, sosyal normlara daha fazla uyum gösteren, kurallara/yönetime, rakiplerine karşı saygılı olan ve her ne sebeple olursa olsun spordaki sorumluluklara bağlı kalan bireyler, katılmayan sporcuların ise daha fazla öfke duygusuna sahip olduğu söylenebilir. Etkili iletişim ve konuşma, motivasyon, problem çözme becerileri, stres ve öfke ile başa çıkma gibi kişisel gelişim seminerlerine gerek teorik gerekse uygulamalı olarak katılmak bireyin yaşamış olduğu sorunların üstesinden gelmesine yardımcı olmasının yanında sosyalleşmeyle birlikte bilgi birikimini artırmaktadır. Sürekli kendini geliştirme çabası içerisinde olan bireylerin olumlu düşünme ve davranış alışkanlığı kazandığı göz önünde bulundurularak sonucun bu şekilde olmasının olağan olduğu düşünölmektedir. Miller, et al., (1997) ve Soloman (1997) beden eğitimi temelli ahlaki gelişim programlarına katılan öğrencilerde dürüst oyunculuğu vurgulayan aktiviteler; yargıda bulunma, akıl, niyet ve davranışlardaki önemli değişikliklerin meydana getirdiğini belirten bulguları mevcut araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin birbirleri ile korelasyonları incelendiğinde, SKÖ ile ÇBSYÖ arasında pozitif yüksek düzeyde ($r=0.705$), SKÖ ve ÇBSYÖ ile SSÖÖ arasında ise negatif orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 4.17).

Bu sonuç, SKÖ puanındaki artışın ÇBSYÖ puanında yüksek düzeyde pozitif artışa, SSÖÖ puanının orta düzeyde negatif azalışına sebep olduğunu göstermektedir. Farklı bir deyişle, ÇBSYÖ artarken SKÖ de artmakta, SSÖÖ artarken, SKÖ azalmaktadır. Ayrıca, ÇBSYÖ'deki artışın SSÖÖ puanının orta düzeyde azalışına sebep olmaktadır. Yapılan araştırmalar kişisel motivasyon unsurlarının ve karakter özelliklerinin, sporcuların saldırganlık eğilimleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Balcıoğlu, vd., 2016). Bir çalışmada, sportmenliğin ahlaki davranışlarla pozitif yönde, anti-sosyal davranışlarla negatif yönde ilişkisi ortaya konulmuştur (Perry, 2014). Barkoukis, vd. (2011) sportmenlik skorları düşük olan katılımcıların, sosyal norm, kural ve düzenlemeler ile ahlaki tutum skorlarının da düşük olduğuna dikkat çekmektedir. Sporcuların sportmenlik yönelimleri ile ahlaktan uzaklaşma (Yıldız, 2019), şiddet ve sportmenlik arasında negatif yönlü bir ilişki bulmuştur (Berkowitz, 1989). Bu sonuç sportmenlik dışı davranışlara sahip olan ergenlerin düşük öfke kontrolü ve öz kontrol nedeniyle saldırganlığı daha kolay ifade edebilecekleri şeklinde açıklanmıştır. Başka bir araştırmacı kadın güreşçilerin hileyi benimsemesi arttıkça anti-sosyal davranışlarının da arttığını; adilce kazanmayı koruma arttıkça da anti-sosyal davranışlarının azaldığını, dürüstlük, sportmenlik gibi olumlu davranışların da arttığını ifade etmiştir (Güvendi, vd., 2019). Chantal, et al. (2005) sportmenliği ön planda tutan ve kararlı bir kişilik özelliğine sahip olan sporcuların, yaptıkları sporun kurallarına daha çok riayet ettiklerini, rakibin kişiliğine ve onun spor yapma arzusuna daha fazla saygılı olan bireyler olduğunu ve bu sporcuların saldırgan eylemlere olan eğilimlerinin daha az olduklarını belirtmişlerdir. Yani, sportmenlik skorları düşük olan sporcuların agresif ve uyumsuz davranışlara meyilli olduğuna vurgu yapmaktadır. Koç (2017) ilkökul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları ile şiddet eğilimleri arasında, Koç ve Güllü (2017) lise öğrencilerinin saldırganlık ve sportmenlik eğilimleri arasında negatif yönde ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeklerin alt boyutlar düzeyindeki ilişkileri değerlendirildiğinde, sadece anti-sosyal (SKÖ) ile ÇBSYÖ tüm alt boyutları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki görülürken, diğer boyutlar arasındaki ilişki orta düzeyde ve pozitif yöndedir. SSÖÖ alt boyutları ile sadece dürüstlük (SKÖ) arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki bulunurken, diğer boyutlar arasında ise negatif yönde düşük düzeydedir. Sporda dürüstlük arttıkça saldırganlık ve öfke azalmaktadır denebilir. KYS (ÇBSYÖ) ile SSÖÖ boyutları

arasında nehatif yönde ve orta düzeyde olan ilişki, diğer boyutlar ile SSÖÖ arasında negatif yönde ve düşük düzeydedir. Yani kurallara ve yönetime saygı puanları arttıkça saldırganlık ve öfke puanlarında düşüş görülmektedir. Bu noktadan hareketle, spor karakteri ve sportmenlik birbiriyle bağlantılı olarak ilerlemektedir. Yani biri artarken diğeri de artmaktadır. Öte yandan, sporda öfke ve saldırganlık gösteren veya bunu kontrol altına alamayan sporcunun spor karakterine sahip olmasını ve sportmence davranmasını beklemek doğru olmayacaktır. Güvendi (2019)'nin araştırmasında hileyi benimseme arttıkça anti-sosyal davranışların arttığını; adilce kazanmayı koruma arttıkça da anti-sosyal davranışların azalıp, dürüstlük, sportmenlik gibi olumlu davranışların arttığını vurgulamıştır. Koç ve Seçer (2018) spor bilimleri öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saygı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulmuştur.

Spor karakterinin sportmenliği yordamasına ilişkin değerler incelendiğinde, spor karakterleri ile sportmenlik yönelimleri arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.18). Elde edilen sonuçlar sporcuların sportmenlik yönelimlerini yordamada spor karakterinin önemli bir rolünün olduğunu göstermektedir. SKÖ'nün boyutları (yordayıcı değişken) ile sportmenlik (yordanan/ölçüt) arasındaki ikili korelasyonlar incelendiğinde, "Dürüstlük" ile ÇBSYÖ arasında pozitif ve yüksek ($r=0.728$), "Merhamet ($r=0.580$)", "Sportmenlik ($r=0.514$)", "Adalet ($r=0.508$)" ile ÇBSYÖ arasında pozitif ve orta, "Anti-sosyal" ve ÇBSYÖ arasında pozitif ve düşük düzeyde ($r=0.295$) ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçlarına göre, Dürüstlük ve Merhamet boyutlarının ÇBSYÖ üzerinde önemli bir yordayıcı oldukları görülmüştür. SKÖ tüm boyutları ile birlikte ÇBSYÖ'deki toplam varyansın %56'sını açıklamaktadır. Yıldız (2019) yaptığı araştırmasında hedef bağlılığının sportmenlik yönelimini yaklaşık olarak %6 açıkladığı görülmektedir.

Regresyon analizi, öfke ve saldırganlığın sportmenliği orta düzeyde ve negatif yönde yordadığını ortaya koymuştur (Tablo 4.19). Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi, öfke ve saldırganlığın sportmenliği yordamada önemli rol oynadığını ve ikisinin birden ÇBSYÖ'deki toplam varyansın %15'ini açıkladığını göstermiştir. Yani sportmenliğin %15'i öfke ve saldırganlıkla açıklanmaktadır denebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu bölümde elde edilen bulgularla ilgili sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

- Sporcular, en yüksek sportmenlik (SKÖ), SSB (ÇBSYÖ) ve öfke (SSÖÖ), en düşük ise anti-sosyal (SKÖ), RS (ÇBSYÖ) ve saldırganlık (SSÖÖ) boyutundan puan aldı. Sporcuların genel olarak spor karakteri ve sportmenlik yönelimleri yüksek, sporda öfke ve saldırganlıkları düşüktür.
- Kadınların genel spor karakteri, sportmenlik, erkeklerin öfke ve saldırganlık düzeyleri yüksektir.
- Yaşça büyük olan sporcular daha merhametli, küçük olanlar daha saldırgandır.
- Birinci sınıfta öğrenim gören sporcuların anti-sosyal (SKÖ) düzeyleri 4. sınıfta öğrenim görenlerden yüksektir.
- Bireysel sporcuların spor karakteri ve sportmenlik düzeyleri, takım sporcularının ise sporda saldırganlık ve öfke düzeyleri yüksektir.
- Daha az süre antrenman yapanların adalet düzeyleri, uzun süre yapanların ise saldırganlık düzeyleri yüksektir.
- Amatör sporcuların profesyonellere göre daha anti-sosyal oldukları belirlendi.
- Milli sporcuların dürüstlük (SKÖ) ve KYS (ÇBSYÖ) düzeyleri daha yüksektir.
- Alkol kullanan sporcuların spor karakteri ve sportmenlik düzeyleri düşük, saldırganlık ve öfke düzeyleri daha yüksektir, sigara kullananların saldırganlık (SSÖÖ), kullanmayanların ise anti-sosyal (SKÖ) ve KYS (ÇBSYÖ) düzeyleri yüksektir.
- Düzenli ilaç kullanan sporcuların öfke ve saldırganlık düzeylerinin yüksek olduğu görüldü.

- Anti-sosyal (SKÖ) boyutu dışında gelişim seminerlerine katılan sporcuların spor karakteri ve sportmenlik tüm alt boyut düzeyleri, katılmayanların ise sporda saldırganlık ve öfke düzeyleri daha yüksektir.
- Bölüm, gelir durumu, psikolojik ve psikiyatrik nedenden dolayı doktora gitme değişkenlerine göre anlamlı farklılık yoktur.
- Spor karakteri arttıkça sportmenlik yönelimleri artmakta, sporda saldırganlık ve öfke arttıkça spor karakteri ve sportmenlik yönelimleri azalmaktadır.
- Sportmenlik yöneliminin %56'sı spor karakter ölçeği ile açıklanırken, %15'i sporda saldırganlık ve öfke ile açıklanmaktadır.
- Sporcuların sportmen davranış tercihlerinde önemli etkisi olduğu ortaya koyulan karakterin, ahlaki atmosferin ve agresif tutumların sporun her branşında ve seviyesinde oluşturulması ve sürdürülebilmesi önemlidir.

6.2. Öneriler

Çalışmanın sonuçları doğrultusunda bir takım öneriler aşağıda verilmiştir.

- Saldırganlık ve şiddetin temelleri çocukluk döneminde atılmaktadır. Spor eğitiminin tüm kademelerinde, kazanmaktan önce sporcuların karakter gelişimlerini önemseyen, sportmenliğe teşvik edici, öğrencilerin sorumluluk alabileceği eğitim programlarına yer verilerek, spor ahlakı, sportmenlik, fair play gibi kavramlar benimsetilmelidir.
- Yükseköğretim kurumlarının spor eğitimi veren programlarının uygun şekilde revize edilerek müfredat birliği sağlanıp Spor Ahlakı, Spor Etiği, Olimpizm, Fair Play vb. dersleri olmayan programlara bu dersler dahil edilmeli, seçmeli olanlar da ise zorunlu hale getirilmelidir. Bu içerikler, antrenör ve hakemlik kurslarında da uygulanmalıdır.
- Sporcuların; karakter ve ahlak gelişimini sağlayan, saldırganlığa yönelik davranışsal eğilimleri azaltmalarına ve kötü alışkanlıklardan uzak kalmalarına yardımcı olmayı amaçlayan eğitim, gelişim seminerleri ve grup çalışmalarının sayısı artırılarak katılmaları sağlanmalıdır.
- Eğitim, seminer vb. programlar düzenlenip TMOK, spor federasyonları ve üniversiteler tarafından işbirli içinde projeler hazırlanıp yürütülebilir.

- Özellikle sporun içinde bulunan tüm aktörlerin saldırganlık ve şiddet konusunda eğitilmesi ve rol model olmaları sağlanmalıdır.
- Yetenek seçiminde spor ahlakını ve psikolojisini ölçecek değerlendirmelerin yapılmasına ağırlık verilmelidir.
- Yarışmalara katılmadan önce sezon başlarında sporcuların sportmenlik, saldırganlık ve öfke seviyeleri belirlenip, istenmedik durumda erken müdahalenin yapılması önemlilik arz etmektedir. Sezon boyunca takip edilmelidir.
- Gençlerin yoğun olarak ilgi gösterdiği sporla ilgili kurumlar (gençlik merkezleri vb.) saldırganlık ve şiddet konusunda açıklayıcı, öğretici etkinlikler düzenleyebilir.
- Sportmenlik sergileyen sporcuları ödüllendirme kültürü yaygınlaştırılabilir. Saldırgan davranışlarda bulunan, spor etiğine aykırı hareket eden sporculara ve olumsuz tutumlara teşvik edenlere daha ağır yaptırımlar uygulanabilir.

Gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik öneriler aşağıda verilmiştir.

- Gelecek araştırmalarda örneklem grubu genişletilebilir.
- Temaslı–temassız branşlar olmak üzere karşılaştırmalar eklenebilir.
- Benzer değişkenlerin nitel veya karma yaklaşımın benimsendiği araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abad, D. (2010). "Sportsmanship". *Sport, Ethics and Philosophy*. 4(1). 27-41. <https://doi.org/10.1080/17511320903365227>
- Abrams, M. (2010). *Anger management in sport: Understanding and controlling violence in athletes*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Abrams, M. and Hale, B. (2005). "Anger: How to moderate hot buttons". S. Murphy (ed.). in: *The sport psych handbook* (s. 93-112). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Acet, M. (2001). *Futbol seyircisini fanatik ve saldırgan olmaya yönelten sosyal faktörler*. Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Acet, M. (2005). *Spor saldırganlık ve şiddet*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Afyon, Y.A. ve Metin, S.C. (2015). "Muğla süper amatör ligindeki futbolcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi". *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*. 6(1). 5-11.
- Akandere, M., Baştuğ, G. ve Güler, E.D. (2009). "Orta öğretim kurumlarında spora katılımın çocuğun ahlaki gelişimine etkisi". *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 3(1). 59-68.
- Aksoy, R., Bakış, M. ve Ünveren, M. (2018). *Spor sosyolojisi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Altın, M ve Özşarı, A. (2017). "Sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumları". *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*. 3(1). 133-145.
- Ames, C. (1992). "Classrooms: Goals, structures, and student motivation". *Journal of Educational Psychology*. 84(3). 261-271.
- Arnold, P.J. (1984). "Three approaches toward an understanding of sportsmanship". *Journal of the Philosophy of Sport*. 10(1). 61-70. DOI: 10.1080/00948705.1983.9714401
- Arnold, P.J. (1994). "Sport and moral education". *Journal of Moral Education*. 23(1). 75-89.
- Arnold, P.J. (1999). "The virtues, moral education, and the practice of sport". *Quest*. (51). 39-54.
- Aronson, E., Wilson, T.D. and Akert, R.M. (1999). *Social psychology*. New York: Longman.
- Atalay, A. (2010). *Hukuksal boyutları ile futbolda şiddet olgusu*. Basılmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Atalay, A. (2016). "Türkiye'de üniversitelerde eğitim gören öğrenci-sporcuların ahlaki karar alma tutumları". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 4(31). 53-66.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J. and Hilgard, E.R. (1990). *Introduction to psychology*. Harcourt, Brace, Jovanovich: International Edition.
- Australian Sport Anti-Doping Authority (ASADA). (2016). *Ethics and ethical decision making in sport*. Retrieved December 29, 2020, from [https://www1.health.gov.au/internet/main/publishing.nsf/Content/3426E52BFB7C1973CA25805900043742/\\$File/Ethics%20and%20Ethical%20Decision%20Making%20in%20Sport.pdf](https://www1.health.gov.au/internet/main/publishing.nsf/Content/3426E52BFB7C1973CA25805900043742/$File/Ethics%20and%20Ethical%20Decision%20Making%20in%20Sport.pdf)
- Avcı, A. (2010). *Eğitimde şiddet olgusu lise öğrencilerinde şiddet, saldırganlık ve ahlaki tutum ilişkisi küçükçekmece ilçesi örneği*. Basılmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Balcıoğlu, İ. (2000). *Biyolojik, sosyolojik, psikolojik açıdan şiddet*. İstanbul: Yüce Yayım.

- Balcıoğlu, Y.H., Yıldırım, E. ve Balcıoğlu, İ. (2016). “Spor bilimleri alanında öfke duygusu ve saldırganlığın farklı açılardan değerlendirilmesi (Derleme)” *İÜ Spor Bilimleri Dergisi*. 6(1). 1303-1414.
- Balçıkanlı-Sezen, G. ve Yıldırım, İ. (2011). “Profosyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri”. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 9(2). 49-56.
- Balkaya, F. ve Sahin, H.N. (2003). “Çok boyutlu öfke ölçeği”, *Türk Psikiyatri Dergisi*. 14(3). 192–202.
- Bandura, A. (1973). “Social learning theory of aggression”. *Journal of Communication*. 28(3), 12-29.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Barkoukis, V., Lazuras, L., Tsorbatzoudis, H. and Rodafinos, A. (2011). “Motivational and sportpersonship profiles of elit athletes in relation to doping behavior”. *Psychology of Sport and Exercise*. 12. 205-212.
- Baron, R.A. and Richardson, D.R. (1994). *Human aggression*. New York: Plenum Press.
- Basketbol maçında skandal! Antrenör sporcusunu dövdü. (2020, 05 Mart). Erişim: 29 Aralık 2020, <https://www.fotomac.com.tr/webtv/videoizle/basketbol-macinda-skandal-antrenor-sporcusunu-dovdu>
- Bebetsos, E. and Konstantoulas, D. (2006). “Contact sports, moral functioning and planned behavior theory”. *Perceptual and Motor Skills*. 103. 131-144.
- Bebetsos, E. Christoforidis, C. and Mantis, K. (2008). “Examination of athletes’ aggressiveness and anger among Greek team handball athletes”. *Exercise and Society*. 47. 80-86.
- Beller, J.M. (2002). “Positive character development in school sport programs”. *The ERIC Clearinghouse on Teaching and Teacher Education DIGEST, EDO-SP. 06. 1-8*.
- Beller, J.M. and Stoll, S.K. (1995). “Moral reasoning of high school student athletes and general students: An empirical study versus personal testimony”. *Pediatric Exercise Science*. 7. 353-363.
- Benowitz, N.L, Hukkanen, J. and Jacob, P. (2009). “Nicotine chemistry, metabolism, kinetics and biomarkers”. *Handb Exp Pharmacol*. 192. 29-60.
- Berkowitz, L. (1989). “The frustration-aggression hypothesis: An examination and reformulation”. *Psychological Bulletin*. 106. 59–73. PMID: 2667009.
- Berkowitz, L. (1993). “The experience of anger as a parallel process in the display of impulsive ‘angry’ aggression”. R. G. Geen and E. I. Donnerstein (eds.). in: *Theoretical and empirical reviews* (s.103–133). New York: Academic Press.
- Berrebi, M.E. (2018). *Competitive aggressiveness, anger, and the experience of provocation in collegiate athletes*. Unpublished Ph.D. thesis. West Virginia University, USA.
- Bıçer, T. (2007). *Sporla duygu ve aklın yönetimi*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Bingöl, O. (2014). “Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye’de kadınlık”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 16 (Özel Sayı I). 108-114.
- Blom, L., Hardy, C., Burke, K. and Joyner, A. (2003). “High school athletes’ perceptions about sport psychology and preferences for service”. *International Sports Journal*. 7. 18-24.
- Bore, M., Mumra, D., Kerridge, L. and Powis, D. (2005). “Selection of medical students according to their moral orientation”. *Medical Education*. 39(3). 266–275.

- Botterill, C. and Brown, M. (2002). "Emotion and perspective in sport". *International Journal of Sport Psychology*. 33. 38-60.
- Bredemeier, B., Weiss, M., Shields, D. and Cooper, B. (1986). "The relationship of sport involvement with children's moral reasoning and aggression tendencies". *Journal of Sport Psychology*. 8. 304-318.
- Bredemeier, B.J.L. (1994). "Children's moral reasoning and their assertive, aggressive, and submissive tendencies in sport and daily life". *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 64. 1-14.
- Bronikowska, M., Korcz, A. and Bronikowski, M. (2020). "The role of sports practice in young adolescent development of moral competence". *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 17(15). 5324.
- Bronikowska, M., Korcz, A., Krzysztozek, J. and Bronikowski, M. (2019). "How years of sport training influence the level of moral competences of physical education and sport students". *BioMed Research International*. Article ID 4313451.
- Brunelle, J.P., Janelle, C.M. and Tennant, L.K. (1999). "Controlling competitive anger among male soccer players". *Journal of Applied Sport Psychology*. 11(2), 283-297.
- Bu sözler unutulmaz. (2020, 20 Aralık). Erişim: 29 Aralık 2020, <https://tr.beinsports.com/fotogaleri/bu-sozler-unutulmaz?p=48&pid=7>
- Buss, A. (1961). *The psychology of aggression*. New York: John Wiley.
- Büyük fair play örneği. (2017, 25 Aralık). Erişim: 29 Aralık 2020, <https://www.ajansbesiktas.com/besiktas-sompo-japandan-buyuk-fair-play-ornegi-19902h.htm>
- Büyük itiraf: "Utaniyorum". (2013, 10 Kasım). Erişim: 29 Aralık 2020, <https://www.milliyet.com.tr/skorer/gokhan-gonulden-buyuk-itiraf-utaniyorum-1790127>
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Camire, M. and Trudel, P. (2010). "High school athletes' perspectives on character development through sport participation". *Physical Education and Sport Pedagogy*. 15(2). 193-207.
- Can, S. (2016). "Can emotionally intelligent volleyball players be more prone to sportpersonship". *Journal of education and training studies*. 4(7). 54-60.
- Cengiz, R. (2004). Futbol antrenörlerinin saldırganlık türleri ve şiddet olaylarına bakış açıları. Basılmamış Yüksek lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Chantal, Y., Robin, P., Vernat, J.P. and Bernache-Assollant, I. (2005). "Motivation, sportpersonship, and athletic aggression: a mediational analysis". *Psychology of Sport and Exercise*. 6(2). 233-249.
- Christoforidis, C., Kalivas, V., Matsouka, O., Bebetos, E. and Kambas, A. (2010). "Does gender affect anger and aggression in handball players?". *The Cyprus Journal of Sciences*. 8. 3-11.
- Connelly, D. (1998). "Increasing intensity of play of non-assertive athletes". *The Sport Psychologist*. 2. 255-265.

- Conroy, D.E., Silva, J.M., Newcomer, R.R., Walker, B.W. and Johnson, M.S. (2001). "Personal and participatory socializers of the perceived legitimacy of aggressive behavior in sport". *Aggressive Behavior*. 27(6). 405-418.
- Coulomb-Cabagno, G. and Rascle, O. (2006). "Team sports players' observed aggression as a function of gender competitive level and sport type". *Journal of Applied Social Psychology*. 36(8). 1980-2000.
- Courel-Ibáñez, J., Sánchez-Alcaraz, B.J., Gómez-Mármol, A., Valero-Valenzuela, A. and Moreno-Murcia, J.A. (2019). "The moderating role of sportsmanship and violent attitudes on social and personal responsibility in adolescents. A clustering-classification approach". *PloS one*, 14(2). e0211933. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211933>.
- Cox, R.H. (2007). *Sport psychology: Concepts and applications*. New York: McGraw-Hill.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve davranışı: Psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakıcı, H.A. (2019). *Amatör futbolcuların liderlik özellikleri ile sportmenlik yönelimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çavdar, G. (2019). *Kadın futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve sporda ahlaktan uzaklaşma mekanizmalarının farklı değişkenlere göre değerlendirilmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Çelepkolu, T., Atlı, A., Palancı, Y., Yılmaz, A., Demir, S., İbiloğlu, A.O. ve Ekin, S. (2014). "Sigara kullanıcılarında nikotin bağımlılık düzeyinin yaş ve cinsiyetle ilişkisi: Diyarbakır örnekleme". *Dicle Tıp Dergisi*. 41(4). 712-716.
- Çobanoğlu-Güner, B. (2006). *Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Çocuk gelişimi ve eğitimi ahlak gelişimi (2013)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı (MEB).
- Dada, B.O. (2016). "Sportsmanship development strategies for coaches of university athletes in south-south of nigeria". *Journal of Education and Practice*. 7(14). 104-112.
- Deci, E.L. (1980). *The psychology of self-determination*. Lexington, MA: Heath.
- Deffenbacher, J.L. (2011). "Cognitive-behavioral conceptualization and treatment of anger". *Cognitive and Behavioral Practice*. 18. 212-221.
- Deffenbacher, J.L. and McKay, M. (2000). *Overcoming situational and general anger*. Oakland, CA: New Harbinger Publications.
- Dervent, F. (2007). *Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Dillman, P., Salant, D.A. (1994). *How to conduct your own survey*. New York: Wiley.
- Dixon, N. (1999). "On winning and athletic superiority". *Journal of the Philosophy of Sport*. 26(1). 10-26, DOI: 10.1080/00948705.1999.9714576.
- Docheff, D. (1997). "Character in sport and physical education". *Journal of Physical Education, Recreation and Dance (JOPERD)*. 68(9). 34-37.
- Doğan, B. ve Moralı, S. (1996). "Futbolda seyirci taşkınlıkları ve bunun altında yatan psiko-sosyal nedenler". *Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 4. 21-29.
- Doğan, O. (2015). *Spor psikolojisi*. Ankara: Detay yayıncılık.

- Dolaşır-Tuncel (2020). Spor etiği. Erişim: 06 Aralık 2020, https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/71576/S.D.Tuncel_spor_etigi_bolum_etigi.pdf?sequence=1
- Dolaşır-Tuncel, S. ve Büyüköztürk, Ş. (2009). “Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri nelerdir? nasıl ölçülür? ölçek geliştirme: ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği”. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(4). 159-168.
- Dollard, J., Doob, L., Miller, N., Mowrer, O. and Sears, R. (1939). *Frustration and aggression*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Doty, J.P. (2005). *The development and validation of an instrument to measure character in sport*. Unpublished Ph.D. thesis, University of Northern U.S. Military Academy, Colorado, CO.
- Dönmez, A. (1988). “Televizyon ve saldırganlık”. *A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 21(1). 25-52.
- Dunn, J.G. and Dunn, J.C. (1999). “Goal orientations, perceptions of aggression, and sportspersonship in elite male youth ice hockey players”. *The Sport Psychologist*. 13. 183-200.
- Dünya dopingle mücadele kuralları sporcu açıklayıcı rehberi (2015)*. Ankara: Türkiye Dopingle Mücadele Komisyonu (TDMK).
- Ekici, H. (2013). Demografik özelliklere göre türkiye’de sporda şike algısı ve gaziantep ili örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2(3). 1-26.
- Elik, T. (2017). *Güneydoğu anadolu bölgesi futbol takımlarında amatör olarak futbol oynayan sporcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erdemli, A. (1996). *İnsan, spor ve olimpizm*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Erkal, M.E, Güven, Ö. ve Ayan, D. (1998). *Sosyolojik açıdan spor*. İstanbul: Der Yayınları.
- Erkiner, D. (2012). *Lise 1. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Erkuş, A. (2009). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ersoy, A., Tazegül, Ü. ve Sancaklı, H. (2012). “Güreşçilerin saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik açıdan incelenmesi (Ankara örneği)”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 9(1). 385-397.
- Erşan, E.E., Doğan, O. ve Doğan, S. (2009). “Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerini saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik açıdan değerlendirilmesi”. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*. 31. 231-238.
- Eysenck, M.W. (2009). *Fundamentals of psychology*. Canada: Psychology Press.
- Fleming, J.S. (2006). Piaget, Kohlberg, Gilligan, and others on moral development. Retrieved November 13, 2020, from https://warwick.ac.uk/fac/cross_fac/iatl/study/ugmodules/ethicalbeings/theoretical_approach_intro_reading.pdf
- Freedman, J.L, Sears, D.O and Carlsmith, J. M. (1993). *Sosyal psikoloji*. A. Dönmez (çev.), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Fromm, E. (1982). *Sevgi ve şiddetin kaynağı*. Y. Salman ve N. İçten (çev.), İstanbul: Palmiye Yayınevi.
- Fromm, E. (1994). *Sevgi ve şiddetin kaynağı*. B. Selçuk (çev.), Ankara: Öteki Yayınları.

- Gee, C.J. and Leith, L.M. (2007). "Aggressive behavior in professional ice hockey: A crosscultural comparison of North American and European born NHL players". *Psychology of Sport and Exercise*. 8. 567-583.
- Gerçek bir sportmenlik örneği. (2016, 07 Ocak). Erişim: 29 Aralık 2020, <https://www.hurriyet.com.tr/video/jack-sock-tan-gercek-bir-sportmenlik-ornegi-36125029>
- Gerek, Z., Ünveren, A. ve Seyhan, S. (2015). "Türkiye’de futbolla ilgili yazılı medyada kullanılan argo, küfür ve savaş metaforlarının incelenmesi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(44). 1-8.
- Gill, D.L. and Williams, L. (2008). *Psychological dynamics of sport and exercise*. Illinois: Human Kinetics.
- Gould, D., Greenleaf, C. and Krane, V. (2002). "Arousal-anxiety and sport behavior". Horn, T.S. (ed.). in: *Advances in sport psychology*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Gökçe, A. (2011). "Futbol açısından ülkemizde ve dünyada doping konusuna genel bakış". T. Atasü, İ. Yücesir ve B. Bayraktar (ed.). *Doping ve futbolda performans artırma yöntemleri*.(s. 77-80). Ankara: Ajansmat Matbaacılık.
- Görgüt, İ ve Tuncel, S. (2017). "Spor karakter ölçeğinin Türkçeye uyarlanması". *Spormetre*. 15(3). 149-156.
- Güllü, S. (2018). "Sporcuların antrenör-sporcu ilişkisi ile sportmenlik yönelimleri üzerine bir araştırma". *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 16(4). 190-204.
- Güllü, S. ve Şahin, S. (2018). "Milli güreşçilerin sportmenlik yönelim düzeyleri üzerine bir araştırma". *Electronic Turkish Studies*. 13(18). 705-718.
- Gümüş, H. (2019). "X Kuşağında sportmenlik yönelimi". *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 10(17). 740-755.
- Gürbüz, B., Kural, S. ve Özbek, O. (2019). "Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması". *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(2). 206-217.
- Gürpınar, B. (2009). *Basketbol ve futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışlar ve bu davranışların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gürpınar, B. ve Kurşun, S. (2013). "Basketbolcuların ve futbolcuların sportmenlik yönelimleri". *Mediterranean Journal of Humanities*. 3(1). 171-176.
- Güvendi, B., Güçlü, M., Güvendi, Y. ve Türksöy-İşim, A., (2019). "Türkiye şampiyonasına katılan yıldız güreş kız sporcuların spor karakter yapıları ile ahlaki karar alma tutumları". M. Özcan (ed.). 2. *Uluslararası beden eğitimi, spor, rekreasyon ve dans kongresi tam metin kitabı*. (s.32-40). Antalya: Asos Yayınevi.
- Hanin, Y.L. (Ed.) (2000). *Emotions in sport*. USA: Champaign, IL: Human Kinetics.
- Hanin, Y.L. and Syrja, P. (1995). "Performance affect in soccer players: An application of the IZOF model". *International Journal of Sports Medicine*. 16(4). 264-269.
- Harisson, G., Pope, J.r., Wood, R.I., Rogol, A., Nyberg, F., Bowers, L. and Bhasin, S. (2014). "Adverse health consequences of performance-enhancing drugs: An Endocrine Society scientific statement". *Endocrine Reviews*. 35(3). 341-375.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde etik*. Semra Kunt-Akbaş (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hodge, K.P. (1988). *A conceptual analysis of character development in sport*. Unpublished Ph.D. thesis. University of Illinois at Urbana-Champaign, IL.
- Hogan, R. (1973). "Moral conduct and moral character: A psychological perspective". *Psychological Bulletin*. 79. 217-232.

- Husman, B.F. and Silva, J.M. (1984). "Aggression in sport: Definitional and theoretical considerations". J.M. Silva and R.S. Weinberg (eds.). in: *Psychological foundations of sport* (s. 246-260). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Igbanugo, V.C. (2004). "Perspective view of nigerian university games". In Anugweje KC. (eds.). *Multidimensional approach to sport development through the university system*. Port Harcourt University of Port Harcourt Press.
- International Fair Play Committee (CIFP). (2020). *What is fair play*. Retrieved November 10, 2020, from <http://www.fairplayinternational.org/home>
- International Olympic Committee (IOC). (2020). *Ethics 2020*. Retrieved December 29, 2020 from <https://www.olympic.org/ethics-commission>.
- İkizler, C. (1994). *Sporda başarının psikolojisi*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- İkizler, C. ve Karagözoğlu, C. (1997). *Sporda başarının psikolojisi*. İstanbul: Alfa Basımevi.
- İmamalı, H. ve Ünver, G. (2018). "Spor karakterinin demografik nitelikler açısından incelenmesi". *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*. 1(1). 36-48.
- İslamoğlu, A.H. ve Alnıaçık, Ü. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- İşte fair play örneği. (2017, 11 Nisan). Erişim: 29 Aralık 2020, <https://tr.beinsports.com/haber/iste-fair-play-ornegi>
- Jang, C.Y. (2013). *Development and validation of the sport character scale*. Unpublished Ph.D. thesis, The University of Utah Department of Exercise and Sport Sciences, USA.
- Jones, M.V. (2003). "Controlling emotions in sport". *The Sport Psychologist*. 17. 471-486.
- Josephine Institute Center for Sports Ethics (JICSE). (2006). Survey of high school athletes 2006: are coaches teaching our young athletes the right way to play? CA: JICSE. Retrieved October 09, 2019, from <http://sports.josephsoninstitute.org/programs-sport/survey-program/>
- Juventus küme düşürülmüştü. (2011, 04 Temmuz). Erişim: 29 Aralık 2020, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/07/04/juventus-kume-dusurulmustu>
- Kafalı, S., Hünkar, İ., Keçeci, O. ve Demiray, E. (2017). "Bireysel spor ve takım sporu yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin araştırılması". *Journal of International Social Research*. 10(50). 386-390.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kassinove, H. and Tafrate, R.C. (2002). *Anger management: The complete practitioner's guidebook for the treatment of anger*. Atascadero, CA: Impact.
- Kavussanu, M. (2006). "Motivational predictors of prosocial and antisocial behavior in football". *Journal of Sport Sciences*. 24(6). 575-588.
- Kavussanu, M. (2007). "Morality in sport". S. Jowett and D. Lavalley (eds.). in: *Social psychology in sport* (s. 265-277). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Kavussanu, M. and Ntoumanis, N. (2003). "Participation in sport and moral functioning: Does ego orientation mediate their relationship?" *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 25. 501-518.
- Kavussanu, M. and Roberts, G.C. (2001). "Moral functioning in sport an achievement goal perspective". *Journal of Sport And Exercise Psychology*. 23. 37-54.
- Kaya, M. (1993). *Bazı kişisel değişkenlere göre üniversite öğrencilerinin ahlaki yargıları*. Basılmamış Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

- Kayaoğlu, A. (2011). "Saldırganlık". S. Ünlü (ed.). *Sosyal Psikoloji*. (s.124-145). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Keating, J.W. (1964). "Sportsmanship as a moral category". *Ethics: The University of Chicago Press Journals*. 75(1). 25-35.
- Keeler, L. (2007). "The differences in sport aggression, life aggression, and life assertion among adult male and female collision, contact, and non-contact sport athletes". *Journal of Sport Behavior*. 30(1). 57-76.
- Kerr, J.H. (2005). *Rethinking aggression and violence in sport*. London, UK: Routledge.
- Kerr, J.H. and Grange, P. (2015). "Proposed intervention strategies for unsanctioned aggression management: Anger, power and thrill aggression". *The Sport Psychologist*. 30, 179-188.
- Kılıç, S. (2019). *Spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin kişilik özellikleri ile sportmenlik yönelim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kırkibir, F. (2020). *Futbolcuların sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Kırkibir, F. ve Acet, M. (2015). "Karadeniz teknik üniversitesinde okuyan üniversiteler arası müsabakalarda yarışan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin araştırılması." *Uluslararası Spor Araştırmaları Dergisi*. 5(1). 35-54.
- Kısaç, İ. (1997). *Üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sürekli öfke ve öfke ifade düzeyleri*. Basılmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kirker, B., Tenenbaum, G. and Mattson, J. (2000). "An investigation of the dynamics of aggression: direct observation in ice hockey and basketball". *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 71(4). 373-386.
- Kirsh, S.J. (2006). *Children, adolescents and media violence. A critical look at the research*. London: Sage Publications.
- Koç, Y. (2013). "Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15(1). 96-114.
- Koç, Y. (2017). "Relationships between the physical education course sportsmanship behaviors with tendency to violence and empathetic ability (Note 1)". *Journal of Education and Learning*. 6(3). 169-180.
- Koç, Y. ve Güllü, M. (2017). "Lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi". *Spormetre*. 15(1). 19-30.
- Koç, Y. ve Seçer, E. (2018). "Spor bilimleri alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi". *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 13(2). 247-259.
- Kohlberg, L. (1973). "The claim to moral adequacy of a highest stage of moral judgment". *The Journal of Philosophy*. 70(18). 630-646.
- Kohlberg, L. (1976). "Moral stages and moralization: The cognitive developmental approach in moral development and behavior, theory." T. Lickona (ed.). in: *Research and Social Issues*.(33-51). New York: Holt Rinehart and Winston.
- Kohlberg, L. (1981). *Essay on moral development* (Vol. 1). San Francisco, CA: Harper and Row.

- Kohlberg, L. (1984). *The psychology of moral development: The nature and validity of moral stages (Vol. 2)*. San Francisco: CA: Harper and Row.
- Kohlberg, L. (2008). "The development of children's orientations toward a moral order I. sequence in the development of moral thought". *Human Development*. 51(1). 8-20.
- Konstantoulas, D. Bebetos, E. and Michailidou, D. (2006). "Moral functioning research among Greek water polo players". *Athlitiki Psychologia*. 17. 21-39.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurdak, S.S. (1996). *Sporda doping ve ilaç kullanımı*. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Kurtiç, N. (2006). *Futbol seyircisini saldırganlığa iten psiko sosyal nedenler*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Sakarya.
- Kuru, E. (2000). *Sporda psikoloji*. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Basımevi.
- Lauer, L. and Paiement, C. (2009). "The playing tough and clean hockey program". *The Sport Psychologist*. 23, 543-561.
- Lee, M.J., Whitehead, J. and Ntoumanis N. (2007). "Development of the attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire (AMDYSQ)". *Psychology of Sport and Exercise*. 8(3). 369-392.
- Lemyre, P.N., Roberts, G.C. and Ommundsen, Y. (2002). "Achievement goal orientations, perceived ability, and sportpersonship in youth soccer". *Journal of Applied Sport Psychology*. 14(2). 120-136.
- Lochman, J.E., Boxmeyer, C., Powell, N., Barry, T.D. and Pardini, D.A. (2010). "Anger control for aggressive youth". J. Weisz and A. Kazdin (eds.). in: *Evidence-based psychotherapies for children and adolescents*. (s.227-242). New York, NY: Guilford Press.
- Lochman, J.E., Boxmeyer, C., Powell, N., Qu, L., Wells, K. and Windle, M. (2009). "Dissemination of the coping power program: Importance of intensity of counselor training". *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 77. 397-409.
- Lorenz, K.Z. (1966). *On aggression*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Lumpkin, A., Stoll, S.K. and Beller, J.M. (2002). *Sport ethics: Applications for fair play* (3rd ed.). St. Louis, MO: McGraw Hill.
- Mamak, H. ve Dalkılıç, M. (2017). "Ömer halisdemir üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi". *International Journal of Academic Value Studies*. 3(15). 419-423.
- Matessi, M.A. (2002). *The effects of an aggression-management training intervention program on controlling ice hockey player penalty minutes*. Unpublished Ph.D. thesis, West Virginia University, Morgantown, WV.
- Maxwell, J.P. and Moores, E. (2007). "The development of a short scale measuring aggressiveness and anger in competitive athletes". *Psychology of Sport and Exercise*. 8(2). 79-193.
- Maxwell, J.P. (2004). "Anger rumination: an antecedent of athlete aggression?". *Psychology of Sport and Exercise*. 5. 279-289.
- Maxwell, J.P., Visek, A.J. and Moores, E. (2009). "The perceived legitimacy of aggression in male Hong Kong Chinese athletes: Effects of type of sport and level of competition". *Psychology of Sport and Exercise*. 10. 289-296.
- McDuff, D.R. and Baron D. (2005). "Substance use in athletics: a sport psychiatry perspective". *Clin Sports Med*. 24. 885-897.

- McGown, R.W., Pierce, E.F. and Jordan, D. (1991). "Mood alterations with a single bout of physical activity". *Perceptual and Motor Skills*. 72. 1203-1209.
- McNair, D.M., Lorr, M. and Droppleman, L.F. (1971). *Manual for the profile of mood states*. San Diego, CA: Educational and Industrial Testing Service.
- Meydan, C.H ve Şeşen, H. (2011). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mil, H.İ. ve Şanlı, S. (2015). "Sporda şiddet ve medya etkisi: bir maçın analizi". *Electronic Journal of Social Sciences*. 14(55). 231-247.
- Miller, B.W., Roberts, G.C. and Ommundsen, Y. (2004). "Effect of motivational climate on sportpersonship among competitive youth male and female football players". *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*. 14(3). 193-202.
- Miller, B.W., Roberts, G.C. and Ommundsen, Y. (2005). "Effect of perceived motivational climate on moral functioning, team moral atmosphere perceptions, and the legitimacy of intentionally injurious acts among competitive youth football players". *Psychology of Sport and Exercise*. 6(4). 461-477.
- Miller, N.E. (1941). "The frustration-aggression hypothesis". *Psychological Review*. 48(4). 337- 342. doi: 10.1037/h005586.
- Miller, S., Bredemeier, J. and Shields, L. (1997). "Sociomoral education through physical education with at risk children". *Quest*. 49(1). 114-128.
- Moiratidou, K. (2017). "Determinants of athletes' moral competence: The role of demographic characteristics and sport-related perceptions". *Sport in Society*. 20(7). 802-815.
- Moss, H.B. and Panzak, G.L. (1992). "Steroids use and aggression". *The American Journal of Psychiatry*. 149(11). 1616.
- Nas, K. (2017). *Futbolcuların saldırganlık düzeyleri ile öfke tarzlarının belirlenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Nas, K. Birol, S. ve Temel, V. (2016). "Futbolcuların öfke tarzlarının bazı değişkenler açısından belirlenmesi". *İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 3(1). 10-22.
- Nia, M.E. and Besharat, M.A. (2010). "Comparison of athletes' personality characteristics in individual and team sports". *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 5. 808–812.
- Novaco, R.W. (1995). "Clinical problems of anger and its assessment and regulations through a stress coping skills approach". W. O'Donohue and L. Krasner (eds.). in: *Handbook of psychological skills training: Clinical techniques and applications* (s. 320–338). Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Oelstrom, T. (2003). "Building the dream house with a foundation of character". *American Journal of Education*. 96(4). 469-495.
- Oktay, S. (2001). *Kişilerin ahlaki yargıları ve ahlaki davranış niyetleri arasındaki farklılıkların çok boyutlu analizi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Okyaz, B. (2017). *18-24 yaş arası taekwondo ve yüzme sporu ile uğraşan gençlerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Onur, B. (1979). "Ahlak eğitiminin psikolojik temelleri". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 12(1). 1-13.
- Oskay, Ü. (2001). *İletişimin A B C'si*. İstanbul: Der Yayınları.

- Oyuncuyla kavga eden antrenöre dört maç men. (2020, 30 Eylül). Erşim: 29 Aralık 2020, <https://www.ntvspor.net/futbol/oyuncuyla-kavga-eden-antrenore-4-mac-men-5f74699e8e646600c83aa9cd>
- Özbek, O. (1999). “Sporda etik dışı davranış alanları ve etil ilkeler”. *Gazi Beden Eğitimi ve spor Bilimleri Dergisi* .4(4). 38-50.
- Özbek, O. (2008). *Beden eğitimi öğretmeni meslek etiği*. Ankara: Spor Yayınevi.
- Özdemir, N. (2014). *Kadın voleybol ve futbolcularda iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Özerkan, K.N. (2004). *Spor psikolojisine giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özsaydı, Ş. (2020). *Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sosyal zekaları ile sportmenlik davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Öztürk, S.B. (2003). *Spor, taraftar saldırganlığı ve güvenlik önlemleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Öztürk, S.E. ve Türkmen, M. (2018). “Dart sporcularının spor karakterlerinin incelenmesi”, M. Türkmen (ed.). *6. Uluslararası bilim, kültür ve spor kongresi tam metin kitabı*. (s.848-861). Ankara: Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Derneği.
- Pehlivan, Z. (2004). “Fair play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi”. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2(2). 49–53.
- Pepe, K., Kara, A., Özkurt, R. ve Dalaman, O . (2019). “Aktif spor yapan amatör sporcuların spor ortamında fair play (sportmen) davranışlarının incelenmesi”. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(2). 497-506.
- Perry, J. (2014). *Redefining sportpersonship: a compliant and principled model*. Unpublished Ph.D. thesis, University of Hull Sport and Exercise Sciences with Psychology, England.
- Piaget, J. (1932). *The moral judgment of the child*. London: K. Paul, Trench, Trubner and Co. Ltd.
- Polat, E., Hazar, S. ve Hazar, Z. (2018). “Evaluation of different variables of aggression levels of physical education and sports school and educational faculty students”. *Turkish Journal of Sport and Exercise*. 20(3). 318-323.
- Ramazanoğlu, F. (2004). *Sporda sosyal alanlar*. İstanbul: Bıçaklar Yayın.
- Rein, I., Kotler, P. and Shields, B. (2007). *İşte taraftar işte marketing*. Umut Esra Kaplan (çev.), İstanbul: Media Cat.
- Rest, J.E. (1984). “Research on Moral Development: Implications for Training Counseling Psychologists”, *The Counseling Psychologist*, 12(3). 19-29.
- Rest, J.R. (1986). *Moral development: Advances in research and theory*. NY: Praeger Press.
- Rest, J.R. (1994). “Background: Theory and research”. J.R.D. Narvaez (ed.), in: *Moral development in the professions: Psychology and applied ethics* (s. 1-26). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Rich, J.M. and DeVitis, J.L. (1994). *Theories of moral development*. Springfield, IL: C.C. Thomas.
- Robazza, C. and Bortoli, L. (2007). “Perceived impact of anger and anxiety on sporting performance in rugby players”. *Psychology of Sport and Exercise*. 8. 875-896.

- Robazza, C., Bertoli, M. and Bortoli, L. (2006). "Frequency and direction of competitive anger in contact sports". *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*. 46(3). 501-508.
- Robbins, S. (1996). Does sport built character? (s.13) Retrieved November 09, 2020, from https://www.rcga.org/uploads/documents/L2P/EN/pg_016017_Why%20is%20sport%20important%20for%20children.pdf
- Rudd, A. (1998). *Sport's perceived to build character*. Unpublished Ph.D. thesis. The University of Idaho, Moscow, ID.
- Rudd, A. and Stoll, S. (2004). "What type of character do athletes possess? An empirical examination of college athletes versus college non-athletes with the RSBH Value Judgment Inventory". *The Sport Journal*. 7(2). 1-10.
- Russell, G.W. (1993). *The social psychology of sport*. New York: Springer-Verlag.
- Russell, G.W. (2008). *Aggression in the sports world: A social psychological perspective*. Oxford: University Press, USA.
- Ryan, K. (2008). Character education walks again. Retrieved December 19, 2020, from <https://www.catholicculture.org/culture/library/view.cfm?recnum=8424>
- Ryska, T.A. (2003). "Sportmanship in young athletes: The role of competitiveness, motivational orientation, and perceived purposes of sport". *The Journal of Psychology*. 137(3). 273-293.
- Safraoui, S.R. (2014). *Physical, emotional, and competitive aggression tendencies in contact and non-contact collegiate athletes*. Unpublished Master thesis, Bachelor of Science University of South Florida Tampa, FL.
- Sage, G. (1998). "Does sport affect character development in Athletes?" *The Journal of Physical Education, Recreation and Dance (JOPERD)*, 69(1). 15.
- Sagoe, D., Mentzoni, R.A., Hanss, D. And Pallesen, S. (2016). "Aggression is associated with increased anabolic-androgenic steroid use contemplation among adolescents." *Substance use and misuse*. 51(11). 1462-1469.
- Sala, G. (1997). *Zonguldak karaelmas üniversitesi öğrencilerinin öfke ifade etme biçimlerinin incelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik test geliştirme ve uyarlama süreci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Selçuk, Z. (2004). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Selman, R.L. (1980). *The growth of interpersonal understanding*. NY: Academic Press.
- Sezen-Balçıkanlı, G. (2009). *Profesyonel futbolcuların fair playe yönelik davranışları ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki*. Basılmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sezen-Balçıkanlı, G. (2010). "Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenirlik çalışması". *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 15(1). 1-10.
- Sezen-Balçıkanlı, G., Gülşen, K. ve Yıldırım, İ. (2017). "Kadın futbolcularda sportmenlik yönelimi". *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 22(1-4). 1-9.
- Shea, E. J. (1996). *Ethical decisions in sport: Interscholastic, intercollegiate, Olympic, and professional*. Springfield, IL: Thomas Books.
- Sheldon, J.P. and Aimar, C.M. (2001). "The role aggression plays in successful and unsuccessful ice hockey behaviors". *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 72(3). 304-309.

- Shields, D., Bredemeier, B., LaVoi, N. and Power, F.C. (2005). "The behavior of youth, parents, and coaches: The good, the bad, and the ugly". *Journal of Research on Character Education*. 3. 43-59.
- Shields, D.L., LaVoi, N.M., Bredemeier, B.L. and Power, F.C. (2007). "Predictors of poor sportsmanship in youth sports: personal attitudes and social influences". *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 29(6). 747-762.
- Shields, D.L.L. and Bredemeier, B.J.L. (1995). *Character development and physical activity*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Silva, J.M. (1983). "The perceived legitimacy of rule violating behavior in sport". *Journal of Sport Psychology*. 5. 438-448.
- Siyahaş, A., Saraç, D., Tükenmez, A. ve Hocaoğlu, M. (2018). "Farklı branşlardaki sporcuların spor karakter özelliklerinin karşılaştırılması". *Social Sciences Studies Journal*. 4(28). 6252-6259.
- Sniras, S. and Malinauskas, R. (2005). "Moral skills of school children". *Social Behavior, Personality: An International Journal*. 33(4). 383-390.
- Sofia, R. and Cruz, J.F.A. (2016). "Exploring individual differences in the experience of anger in sport competition: The importance of cognitive, emotional, and motivational variables". *Journal of Applied Sport Psychology*. 28(3). 350-366.
- Sofia, R. and Cruz, J.F.A. (2017). "Unveiling anger and aggression in sports: The effects of type of sport, competitive category and success level". *Journal of Sport Psychology*. 26(2). 21-28.
- Soloman, G. (1997). "Does physical education affect character development in students?". *Journal of Physical Education Recreation and Dance*. 68(9). 38-41.
- Soykan, A., Mungan-Ay, S. ve Akınalp, H. (2019). "Karate hakemlerinin sportmenlik dışı davranışlarla ilgili kişisel görüşlerinin incelenmesi". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6(34). 582-596.
- Spielberger, C.D. and Reheiser, E.C. (2009). "Assessment of emotions: Anxiety, anger, depression, and curiosity". *Applied Psychology: Health and Well-Being*. 1(3). 271-302.
- Spor sosyolojisi* (2018). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı (MEB).
- Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun (6222)*, (Cilt 50). (2011). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6222.pdf>
- Stewart, C.C. (2014). "Sportsmanship, gamesmanship, and the implications for coach education". *Strategies*. 27(3). 3-7. DOI: 10.1080/08924562.2014.938878.
- Stoll, S.K. and Beller, J.M. (1998). "Can and should character be measured?" *Journal of Physical Education, Recreation, and Dance (JOPERD)*. 69(1). 19-24.
- Stoner, S.B and Spencer, W.B. (1987). "Age and gender differences with the anger expression scale". *Educ Psychol Meas*. 47. 487-492.
- Stornes, T. and Bru, E. (2002). "Sportsmanship and perceptions of leadership: An investigation of adolescent handball players' perceptions of sportsmanship and associations with perceived leadership". *European Journal of Sport Science*. 2(6). 1-15.
- Su, T.P., Pagliaro, M., Schmidt, P.J., Pickar, D., Wolkowitz, O. and Rubinow, D.R. (1993). "Neuropsychiatric effects of anabolic steroids in male normal volunteers". *Jama*. 269(21). 2760-2764.
- Şahin, H.M. (2003). *Sporda şiddet ve saldırganlık*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Şahin, M. (2009). *Spor ahlakı ve sorunları*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

- Şenel, E. ve Yıldız, M. (2016). "Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin bedensel/kinestetik zeka ve sportmenlik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi". *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi. (SSTB)*. 19. 54-61.
- Şike davası. (2016, 19 Nisan). Erişim: 29.12.2020, <https://www.cnnturk.com/spor/futbol/38-maddede-3-temmuzdan-bugune-sike-davasi?page=1>
- Şike suçlamasından dolayı ceza verildi. (2020, 24 Nisan). Erişim: 29 Aralık 2020, <https://tr.euronews.com/2020/04/24/ispanyol-futbol-tarihinde-ilk-kez-sike-suclamasindan-dolay-ceza-verildi>
- Şimşek, H ve Yıldırım, A. (2004). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Tafrate, R.C., Kassinove, H. and Dundin, L. (2002). "Anger episodes in high-and low-trait anger community adults". *Journal of Clinical Psychology*. 58. 1573-1590.
- Tanrıverdi, H. (2012). "Spor ahlakı ve şiddet". *The Journal of Academic Social Science Studies*. 5(8). 1071-1093.
- Taylor, J. (1996). "Intensity regulation and athletic performance". J.L. Van Raalte and B.W. Brewer (eds.), In: *Exploring sport and exercise psychology*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Tekeli, H. (2017). *Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersinde sportmenlik davranışlar sergileme düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Tel, M., Yaman, Ç. ve Altun, M. (2017). "Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışları hakkındaki görüşleri". *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*. 3. 16-26.
- Temel, Z.F. ve Aksoy, A.B. (2001). *Ergen ve gelişimi*. Ankara: Nobel.
- Tenenbaum, G., Stewart, E., Singer, R.N. and Duda, J. (1997). "Aggression and violence in sport: An ISSP position stand". *Sport Psychologist*. 11. 1-7.
- Terry, P.C. and Jackson, J.J. (1985). "The determinants and control of violence in sport". *Quest*. 37(1). 27-37.
- Thomas, S. P. (Ed.) (1993). *Women and anger*. New York, NY: Springer.
- Thomas. S. P. (2001). "Teaching healthy anger management". *Perspectives in Psychiatric Care*. 37(2). 41-48.
- Tice, D.M. and Baumeister, R.F. (1993). "Controlling anger: Self-induced emotion change". D.M. Wegner and J.W. Pennebaker (eds.). in: *Handbook of mental control* (s. 393-409). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Tiryaki, Ş. (1996). *Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Tiryaki, Ş. (2000). *Spor psikolojisi, kavramlar ve uygulama*. Mersin: Eylül Kitap Yayınevi.
- Tiryaki, Ş. (2002, Ekim). "Sporda şiddetin ortaya çıkışı". 7. *Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, Antalya.
- Topbaşı, F. (2006). *Okul öncesi dönem 6 yaş grubu çocukların törel (ahlaki) gelişiminde dramının yeri ve önemi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Topçu, E.Ü. (2013). *Etik ve sportmenlik ilişkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

- Topuz, R., (2008). *Amatör futbol oyuncularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Tsai, E. and Fung, L. (2005). "Sportspersonship in youth basketball and volleyball players". *Athletic Insight*. 7(2). 37-46.
- Tucker, L.W. and Parks, J.B. (2001). "Effects of gender and sport type on intercollegiate athletes' perceptions of the legitimacy of aggressive behaviors in sport". *Sociology of Sport Journal*. 18. 403-413.
- Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlükleri. (2020). Erdem. Erişim: 10 Aralık 2020, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlükleri. (2021). Şike. Erişim: 03 Ocak 2021, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye Dopingle Mücadele Komisyonu (TDMK) (2020). *Ceza alan sporcu listesi*. Erişim: 29 Aralık 2020, <http://www.tdmk.org.tr/yururluktekiler/>
- Türkiye dopingle mücadele talimatı (2017)*. Ankara: Türkiye Dopingle Mücadele Komisyonu (TDMK).
- Türkiye Futbol Federasyonu (TFF). (2020). *Fair play talimatı*. Erişim: 10 Kasım 2020, <https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Fair-Play-Talimatı.pdf>
- Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK). (2020). *Fair play*. Erişim: 10 Kasım 2020, <https://olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Faaliyetlerimiz/Fair-Play/28/1>
- Türkiye Milli Paralimpik Komitesi (TMPK). (2020). *Fair play nedir?* Erişim: 10 Kasım 2020, <http://www.tmpk.org.tr/yazarimizdan/fair-play-nedir-milliyet-27-10-2007/>
- Ürküt, G. (1988). *Farklı sosyo-ekonomik ve cinsiyet gruplarındaki üniversite öğrencilerinin engellenme karşısında geliştirdikleri agresif tepkilerinin rosenzweig picture-frustration testi ile incelenmesi ve grupların agresyon yön ve türü bakımından karşılaştırılması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Vallerand, R.J., Briere, N.M., Blanchard, C. and Provencher, P. (1997). "Development and validation of the multidimensional sportspersonship orientations scale". *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 19(2). 197-206.
- Vatandaş, C. (2003). *Aile ve şiddet (Türkiye'de eşler arası şiddet)*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- Visek, A.J. and Watson, J.W. (2005). "Ice hockey players' legitimacy of aggression and professionalization of attitudes". *The Sport Psychologist*. 19(2). 178-192.
- Weiss, M.R. and Bredemeier, B.J.L. (1990). "Moral development in sport". *Exercise and Sport Sciences Reviews*. 18(1). 331-378.
- Weiss, M.R., Smith, A.L. and Stuntz, C.P. (2008). "Moral development in sport and physical activity: Theory, research, and intervention". In T.S. Horn (eds.). *Advances in sport psychology* (s. 187-210). Human Kinetics.
- Whiteley, J. (1982). *Character development in college students*. NY: Character Research Press.
- Williams, J.M. and Harris, D.V. (2001). "Relaxation and energizing techniques for regulation of arousal". Williams, J. M. (ed.). in: *Applied sport psychology: Personal growth to peak performance*. Mountain View, CA: Mayfield.
- Yapan, H.T. (2007). *Spor ahlakı*. Gaziantep: Merkez Ofset.
- Yavuzer, H. (1992). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yeşilyaprak, B. (2004). *Eğitimde rehberlik hizmetleri gelişimsel yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yetim, A. (2005). *Sosyoloji ve spor*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yetim, A.A. (2000). "Sporun sosyal görünümü". *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 5(1). 63-72.
- Yetim, A.A. (2010). *Sosyoloji ve spor*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Yıldırım, İ. (2004). "Fair-Play": kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri". *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 4. 3-16.
- Yıldırım, İ. (2005). "Fair Play eğitiminde beden eğitiminin rolü". *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 10(1). 3-16.
- Yıldırım, İ. Ergut, Ö. Camkıran, C. (2017). "Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusundaki farkındalığın belirlenmesine yönelik akademisyenler üzerine bir araştırma". *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*. 1(2). 37-46.
- Yıldız, M. (2019). *Sporcularda sportmenlik yönelimi: hedef bağlılığı ve sporda ahlaktan uzaklaşmanın rolü*, Basılmamış Doktora Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Yoncalık, O. ve Gündoğdu, C. (2007). "Sporda ahlaki bir sorun olarak doping". *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*. 128-134.
- Yorulmaz, M. (2019). *Bireysel ve takım sporcularının dindarlık ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Yöndem, Z. ve Bıçak, B. (2008). "Öğretmen adaylarının öfke düzeyi ve öfke tarzları". *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*. 5(2). 1-15.
- Yurttaş, H. (2016). *Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

EKLER

Ek 1. Etik Kurul Kararı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
25.10.2019	9	2019/313

KARAR NO: 2019 – 313
Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora öğrencisi Ömer Faruk YAZICI'nın Doç. Dr. Özgür BOSTANCI danışmanlığında "Sporcu Karakterlerinin Sportmenlik Davranışları, Rekabetçi Agresiflik ve Öfke ile İlişkisi" isimli doktora tezine ilişkin anket çalışmasını içeren 38161 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora öğrencisi Ömer Faruk YAZICI'nın Doç. Dr. Özgür BOSTANCI danışmanlığında "Sporcu Karakterlerinin Sportmenlik Davranışları, Rekabetçi Agresiflik ve Öfke ile İlişkisi" isimli doktora tezine ilişkin anket çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Ek 2. Veri Toplama Araçları

Sayın Katılımcılar;

Bu form, sizin hakkınızda çeşitli bilgiler elde etmek için hazırlanmıştır. Anket sonuçları sadece bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Sonuçların geçerli ve güvenilir olması açısından her sorunun içtenlikle doldurulması ve sadece bir seçeneğin işaretlenmesi gerekmektedir. Ortaya çıkacak sonuçların Türk sporuna katkı sağlayacağını düşünmekteyiz. Yardım ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Ömer Faruk YAZICI

OMÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Doktora Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz? Kadın Erkek
2. Yaşınız? 18-20 yaş 21-23 yaş 24 yaş ve üstü
3. Bölümünüz nedir? Mezun Beden Eğitimi Öğretmenliği
 Antrenörlük Eğitimi Spor Yöneticiliği
 Rekreasyon Spor Lisesi
4. Sınıfınız 1 2 3 4 Mezun
5. Hangi spor türü ile uğraşıyorsunuz? Takım sporları Bireysel sporlar
6. Ne kadar süredir bu spor branşında düzenli olarak antrenman yapıyorsunuz?
 3 yıl ve altı 4-6 yıl 7-9 yıl 10 yıl ve üzeri
7. Uğraştığınız spor dalında hangi seviyedesiniz? Amatör Profesyonel
8. Bu spor branşında milli oldunuz mu? Evet Hayır
9. Aylık gelir düzeyinizi nasıl algılıyorsunuz?
 Gelirim giderimden az Gelirim giderimle aynı Gelirim giderimden çok
10. Alkol kullanıyor musunuz? Evet Hayır
11. Sigara kullanıyor musunuz? Evet Hayır
12. Psikolojik veya Psikiyatrik hastalık nedeniyle doktora gittiniz mi?
 Evet Hayır
13. Eğer gittiyseniz düzenli olarak ilaç kullanıyor musunuz? Evet Hayır
14. Kişisel gelişim seminerlerine (iletişim/motivasyon/etkili konuşma/problem çözme/stresle başa çıkma vb.) katıldınız mı? Evet Hayır

Spor Karakter Ölçeği(SKÖ)		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Aşağıda bir takım ifadelere yer verilmiştir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizin için en uygun seçeneğin (1 ve 5 arası) karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.						
1	Farklı bir şekilde kaybediyor olsam da vazgeçmem.	1	2	3	4	5
2	Oyun kurallarını her zaman kabul ederim.	1	2	3	4	5
3	Kazansam da kaybetsem de her zaman kibarımdır.	1	2	3	4	5
4	Kazansam da kaybetsem de iyi oyun davranışı gösteririm.	1	2	3	4	5
5	Kazansam da kaybetsem de elimden gelenin en iyisini yaparım.	1	2	3	4	5
6	Hakem veya antrenör izlesin ya da izlemesin adil bir şekilde oynarım.	1	2	3	4	5
7	Eğer birine faul yaparsam faul yaptığımı kabul ederim.	1	2	3	4	5
8	Ne kadar çıldırsam da kurallara uyarım.	1	2	3	4	5
9	Oyun içerisinde çılgına dönssem de herhangi bir kötü konuşma ya da asabiyet göstermem.	1	2	3	4	5
10	Kimse izlemese de hile yapmam.	1	2	3	4	5
11	Kazanmak için kasıtlı bir şekilde kurallar ihlal edilebilir.*	1	2	3	4	5
12	Rakibimi kızdırılabilir ya da rakibimle alay edilebilirim.*	1	2	3	4	5
13	Kazanmak için oyun içerisinde bazen kaba ve saygısız olabilirim.*	1	2	3	4	5
14	Yarışma süresince sinirlenirsem rakibime küfür edebilirim.*	1	2	3	4	5
15	Kazanmak için rakip bir oyuncu sakatlanabilir.*	1	2	3	4	5
16	Eğer oyun sırasında rakipler düşerse kalkmaları için onlara yardım etmem gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
17	Yapılan faul için özür dilemenin saygı göstergesi olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
18	İyi oyun davranışları sergilemenin önemli olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
19	Takım arkadaşlarımı ya da rakipleri iyi performans için cesaretlendirmenin önemli olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
20	Kaybetmiş olsam bile içten tebriklerimi sunabilmeyi istiyorum	1	2	3	4	5
21	Bir rakip sakatlandığında kötü hissediyorum.	1	2	3	4	5
22	Bir yarışma sonrası oyuncular müsabaka sonuçlarını kabul etmelidirler.	1	2	3	4	5
23	Oyuncular kazanmaya ya da kaybetmeye bakmaksızın ellerinden gelenin en iyisini yapmalıdırlar.	1	2	3	4	5
24	Kaybetmiş olsam bile sonucu kabullenmek önemlidir.	1	2	3	4	5
25	Oyun kurallarına uymak kazanmak kadar önemlidir.	1	2	3	4	5
26	Farklı bir şekilde kaybediyor olsalar bile oyuncuların oyun kurallarına uymaları gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
27	Kurallı bir şekilde oynamanın oyunun en önemli kısmı olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (ÇBSYÖ)

Aşağıda bir takım ifadelere yer verilmiştir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. **Sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.**

		Beni hiç tanımlamıyor	Beni çok az tanımlıyor	Beni kısmen tanımlıyor	Beni oldukça tanımlıyor	Beni tam olarak tanımlıyor
1	Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim.	1	2	3	4	5
2	Bir yenilgiden sonra rakip takım antrenörü ile tokalaşırım.	1	2	3	4	5
3	Bir yarışmadan sonra rakibimi iyi performansından dolayı kutlarım.	1	2	3	4	5
4	Galip geldiğimde bile, kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim.	1	2	3	4	5
5	Kazansam da kaybetsem de rakibimle tokalaşırım.	1	2	3	4	5
6	Hakem kararlarına uyarım.	1	2	3	4	5
7	Oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım.	1	2	3	4	5
8	Yaptığım sporun tüm kurallarına mutlaka uyarım.	1	2	3	4	5
9	Hatalı karar verdiğinde bile hakeme saygımı kaybetmem.	1	2	3	4	5
10	Hakemler dışında, resmi maç/saha görevlilerinin uyarılarını da dinlerim.	1	2	3	4	5
11	Kaybedeceğimden emin olsam bile maçta elimden gelen çabayı gösteririm.	1	2	3	4	5
12	Maçta çok hata yapsam bile mücadeleyi bırakmam.	1	2	3	4	5
13	Eksikliklerimi gidermek için neler yapacağımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
14	Tüm antrenmanlara katılmak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
15	Antrenmanlarda elimden gelen her şeyi yaparım.	1	2	3	4	5
16	Yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım.	1	2	3	4	5
17	Eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum.	1	2	3	4	5
18	Rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim.	1	2	3	4	5
19	Rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
20	Rakibim spor malzemelerini unutmuşsa yedeklerimi ona ödünç veririm.	1	2	3	4	5

Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği(SSÖÖ)					
Eğer ifade size daha fazla ya da daha az uyuyorsa, 1 ile 5 arasında sizi en iyi tanımlayan dereceyi işaretleyiniz	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Müsabaka sırasında dezavantajlı duruma düşersem hırçınlaşıyorum.	1	2	3	4	5
2. Müsabakayı kaybediyorsam rakibime karşı sertleşirim.	1	2	3	4	5
3. Sayı kaybettiğim zaman çılgına dönerim.	1	2	3	4	5
4. Müsabaka sırasında hayal kırıklığına uğradığımda öfkelenirim.	1	2	3	4	5
5. Müsabaka esnasında sınırlarımı kontrol etmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
6. Hakemlerin hataları beni kızdırır.	1	2	3	4	5
7. Rakibe karşı sergilenen şiddet içeren davranışlar kabul edilebilir.	1	2	3	4	5
8. Avantaj sağlamak için kural dışı fiziksel güç kullanmak kabul edilebilir.	1	2	3	4	5
9. Rakiplerimin konsantrasyonunu bozmak için onlarla alay ederim.	1	2	3	4	5
10. Rakibime karşı avantaj sağlamak için aşırı güç kullanırım.	1	2	3	4	5
11. Rakiplerimin dikkatini dağıtmak için onlara sözlü hakaretlerde bulunurum.	1	2	3	4	5
12. Rakipler bir dereceye kadar kötü davranışı kabul eder.	1	2	3	4	5

Ek 3. Ölçek İzin Formları

Spor Karakter Ölçeği (SKÖ)

07.01.2021

Posta - Ömer Faruk Yazıcı - Outlook

Spor Karakter Ölçeği, Bireysel ve Takım Karakteri Ölçeği birlikte

ilyas görgüt <ilyasgorgut@hotmail.com>

20.08.2019 Sal 09:32

Kime: o-farukyazici@hotmail.com <o-farukyazici@hotmail.com>

2 ek (23 KB)

Spor Karakter Ölçeği ve Bireysel ve Takım Karakteri Ölçeği.docx; ATT00001.htm;

Ömer Faruk hocam merhabalar

Ölçekleri kullanabilirsiniz. "Spor karakter Ölçeği" ve uyarlama yaptığımız bir diğer ölçek olan "Bireysel ve Takım Karakteri Ölçeği"ni ekte birlikte yolluyorum. Herhangi bir yardıma ihtiyacınız olduğunda her zaman ulaşabilirsiniz.

Erişim Linkleri:

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/17/2215/22998.pdf>

<http://www.redfame.com/journal/index.php/jets/article/view/2593/2809>

İyi Çalışmalar.

Doç. Dr. İlyas GÖRGÜT

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Beden Eğitimi ve Sor Yüksekokulu

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (ÇBSYÖ)

07.01.2021

Posta - Ömer faruk Yazıcı - Outlook

Ynt: Ölçek kullanımı ve teknik bilgi hk.

Gülfem Sezen Balçıklanlı <gulfems@hotmail.com>

16.11.2020 Pzt 15:51

Kime: Ömer faruk Yazıcı <o-farukyazici@hotmail.com>

Merhabalar, MSOS'u araştırmanızda kullanmanızda sakınca yoktur. Ölçeği her bir boyutu kendi içinolacak şekilde değerlendirmelisiniz. Tüm çalışmalar bu şekilde yapılmaktadır. Tersten hesaplanacak madde bulunmamakta, tüm maddeler pozitif. Yüksek puan yüksek sportmenliği gösteriyor. Her boyutta en düşük 5; en yüksek 25 puan alınabiliyor. Daha detaylı bilgiyi doktora tez çalışmamda bulabilirsiniz. Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.

Professor Dr. Gülfem SEZEN BALÇIKANLI
Gazi University, Faculty of Sport Sciences
Ankara, Turkey 06500
Phone: + 90 312 202- 3559
E-mail: gulfemsezen@gmail.com, gsezen@gazi.edu.tr
<http://websitem.gazi.edu.tr/site/gsezen>

 [Please consider your environmental responsibility before printing this e-mail](#)

Gönderen: Ömer faruk Yazıcı <o-farukyazici@hotmail.com>

Gönderildi: 13 Kasım 2020 Cuma 23:28

Kime: gulfems@hotmail.com <gulfems@hotmail.com>

Konu: Ölçek kullanımı ve teknik bilgi hk.

Sayın Prof. Dr. Gülfem SEZEN BALÇIKANLI,

Sayın hocam ben Ömer Faruk YAZICI. 19 Mayıs Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Doktora yapmaktayım. 2010 yılında Türkçe uyarlamasını yapmış olduğunuz "Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği"ni tezimde kullanmak istiyorum. Bu konuda izninizi talep ediyorum. Ayrıca teknik olarak öğrenmek istediğim; ölçeği tek boyut olarak toplam puanlarını alıp kullanabilir miyiz? Tezime yapacağınız katkılar için şimdiden teşekkür ederim. Saygılar.

<https://outlook.live.com/mail/0/inbox/ld/AQMKAADAwATYwMAIZTVhMS0zZDVkLTAwA0wMAoARgAAA7UvmyYMI1pGs5YUfGboZuoHAAx%2B1vMIrL...> 1/1

Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği (SSÖÖ)

07.01.2021

Poela - Ömer faruk Yazıcı - Outlook

Re: "Rekabetçi Saldırganlık ve Öfke Ölçeği" / Doktora tez konusu hakkında

Bülent Gürbüz <bulentgurbuz@gmail.com>

8.05.2019 Çar 13:15

Kime: Ömer faruk Yazıcı <o-farukyazici@hotmail.com>

1 ek (18 KB)

skural_bgurbuz_Yarismaci Sporcularda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği_uygulamaform_280518.docx

Merhaba Ömer;

Ölçek eklidir. Tez konusu için en uygun zamanda bakacağım.

İyi çalışmalar.

Ömer faruk Yazıcı <o-farukyazici@hotmail.com>, 7 May 2019 Sal, 15:49 tarihinde şunu yazdı:

Hocam merhaba, ölçekleri ekte gönderdim. Bunların yanına sizin uyardığınız Agresiflik ve Öfke Ölçeğini de dahil etmeyi ve aralarındaki ilişkiye bakmayı düşündük. Ancak, sizin görüş ve önerinize ihtiyacım var. Saygılar.

Öğr. Gör. Ömer Faruk YAZICI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Erbaa Meslek Yüksekokulu

60500 Erbaa-Tokat/Türkiye

e-mail: omerfaruk.yazici@opg.edu.tr

Telefon: +90 356 725 86 92 - 5131

Dr. Bülent GÜRBÜZ

Ankara Üniversitesi

Spor Bilimleri Fakültesi

Spor Yöneticiliği Bölümü

Ankara/Türkiye

e-mail: bulentgurbuz@gmail.com

web: <http://bulentgurbuz.com/>

Rekreasyon Çalışmaları ve Araştırmaları Derneği <http://rekcad.org/>

Bulent Gurbuz, Ph.D

Ankara University

Faculty of Sport Sciences

Department of Sport Management

Ankara/Turkey

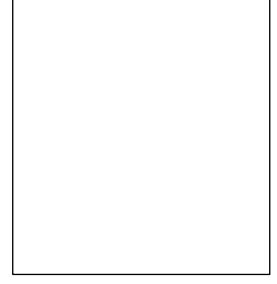
e-mail: bulentgurbuz@gmail.com

web: <http://bulentgurbuz.com/>

"bir ormanda yol ikiye ayrıldı. ve bütün farkı yaratan bu oldu işte"

<https://outlook.live.com/mail/0/search/Id/AQMkADAwATYwMAIzTVhMS0zZDVkLTAwAIDwMAoARgAAATUvmyYMI1pGs5YUIGtoZuoHAAX%22BlvmlRr...> 1/1

ÖZ GEÇMİŞ

Ömer Faruk YAZICI, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'ndan 2012 yılında mezun oldu. 2015 yılında KTÜ Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Lisans programını bitirdi. Mezuniyetinden bu yana Öğretim Görevlisi olarak görev yapan Ömer Faruk YAZICI, iyi derecede İngilizce bilmektedir. Temel ilgi alanları, Sporda psiko-sosyal alanlar (01.01.2021).

Yayınlanmış Çalışmalar:

1. Yazıcı, Ö.F., Caz. Ç. ve Tunçkol, H.M. (2016). "Subjective happiness levels of staff working in provincial organization of general directorate of sport". *International Journal of Sports, Exercise and Training Science*. 2(1). 125-131. Doi: 10.18826/ijsets.02669
2. Yazıcı, Ö.F., Caz. Ç. ve Tunçkol, H.M. (2016). "Gençlik hizmetleri ve spor il müdürlüğünde görev yapan personelin sosyal görünüş kaygısı". *International Journal of Sports Exercise and Training Science*. 2(2). 60-65. Doi: 10.18826/ijsets.46190
3. Göksel, A.G., Caz, Ç., Yazıcı, Ö.F, İkizler, H.C. (2017). "Examination of the relationship between organizational stress and employee performance: a research on staff working on provincial directorate of youth and sports". *Journal of Education and Learning*. 6(1). 322-329. Doi: 10.5539/jel.v6n1p322
4. Caz, Ç., Göksel, A.G. ve Yazıcı, Ö.F. (2019). "The relationship between mobbing and subjective happiness among teaching staff training program research assistants". *Journal of Higher Education and Science*. 9(1). 37-42., Doi: 10.5961/jhes.2019.307
5. Caz. Ç., Tunçkol, H.M. ve Yazıcı, Ö.F. (2019). "The relationship between happiness and subjective vitality: a school of physical education and sport students example". Z.F. Dinç (ed.). *Sporda psiko-sosyal alanlar*. (s.128). ISBN:978-605-258-298-5. Ankara: Akademisyen Kitabevi.